

Item

4 Editorial

7 Dossier

Models de servei

7 Sistema de Lectura Pública de Catalunya: algunes reflexions i propostes

Jordi PERMANYER I BASTARDES

27 Repensar l'accés als recursos electrònics: accés autenticat a través del servei SIRE

Judit CASALS; Domingo IGLESIAS

44 La biblioteca especialitzada en el model de sistema integrat de gestió de la informació documental a les organitzacions

Miguel Àngel del PRADO MARTÍNEZ

59 Destacats 2015

69 Veus

La biblioteca universitària com a centre de recursos per a l'aprenentatge i la investigació (CRAI)

Mercè CABO I RIGOL; Montserrat ESPINÓS I FERRER; Anna CASALDÀLIGA I RIERA; Adelaida FERRER; Dídac MARTÍNEZ

85 Tendències

Colòmbia: cocrear la memòria col·lectiva del país a través de les biblioteques públiques

Olivier SCHULBAUM; Mauricio O'BRIEN

97 Caixa d'eines

RDA i la seva implementació a Catalunya

Membres de la Subcomissió Tècnica d'RDA (STRDA)

Item 60 · Revista de biblioteconomia i documentació

Barcelona · gener-juny 2016

Editada pel Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya

ISSN 0214-0349 (paper) · ISSN 1699-521X (Internet)

Item

Editorial

Les biblioteques, els arxius i qualsevol altre servei d'informació i documentació comparteixen una missió fonamental, comuna i vertebradora: la de garantir l'accés, difondre i preservar la informació fixada als documents, base de la transmissió de la cultura i del coneixement en la nostra societat. Les estratègies, instruments i models de servei que els professionals hem utilitzat i desenvolupat al llarg del temps per assolir aquesta missió s'han vist desafiats en les darreres dècades per nous models de comunicació entre individus i comunitats, com també nous mètodes d'aprenentatge. Els espais –presencials i virtuals– de les biblioteques s'estan transformant en espais de relació i convivència, espais on fer front a les desigualtats i on les persones han de poder desenvolupar-se lliurement en un marc d'intercanvi de valors i referents positius. Espais d'aprenentatge continu, on es puguin consolidar l'hàbit i el gaudi per la lectura i el coneixement i on es pugui, no només aprendre i desenvolupar un esperit crític, sinó també crear.

El número que teniu a les mans recull opinions, propostes, anàlisis i experiències, tant dels serveis, com també

Les estratègies, instruments i models de servei que els professionals hem utilitzat i desenvolupat al llarg del temps s'han vist desafiats en les darreres dècades per nous models de comunicació entre individus i comunitats, com també nous mètodes d'aprenentatge.

d'estructures organitzatives, de normatives i solucions tecnològiques, que tenen per objectiu promoure'n el debat i la reflexió. Els professionals hem de ser capaços de redissenyar serveis centrats en les persones, orientats a les seves necessitats, adaptats als canvis socials, educatius i tecnològics, i que tendeixin a l'excel·lència. Per això, creiem que la millor manera d'avançar en aquesta estratègia és abraçar nous models de servei que es fonamentin en la importància cabdal dels recursos d'informació digital personalitzats, en el caràcter interdisciplinari de la investigació i el coneixement, com també en les oportunitats que ens ofereixen la cooperació i la col·laboració.

En aquesta ocasió, el **Dossier** du el títol de **Models de servei** i dona cabuda, en primer lloc, a un article de Jordi Permanyer sobre política bibliotecària i una proposta de futur per a l'organització del sistema de lectura pública a Catalunya. A continuació, Judit Casals i Domingo Iglesias exposen el nou sistema d'accés als recursos electrònics de la Universitat de Barcelona. Finalment, Miguel Ángel del Prado planteja com les biblioteques especialitzades han d'integrar-se en el circuit de gestió global de la informació a les organitzacions.

La secció **Veus** recull una entrevista als responsables de tres de les biblioteques universitàries del nostre entorn, la Universitat Pompeu Fabra, la Universitat de Barcelona i la Universitat Politècnica de Catalunya. El resultat és una reflexió de primera mà sobre el model de servei en l'àmbit acadèmic, que agrega els serveis de suport a l'aprenentatge, la docència i la investigació.

La secció **Caixa d'eines** conté un article a càrrec dels membres de la Subcomissió Tècnica d'RDA de la Bibliote-

Amb l'objectiu d'afrontar els reptes de futur, cal revisar els models de servei que tenim actualment, les institucions que els conformen, les estructures i les estratègies que els defineixen, els recursos que necessiten i els resultats que permeten obtenir.

ca de Catalunya sobre la implementació en el nostre entorn de les RDA (Recursos, Descripció i Accés) i el model de dades BIBFRAME, les pautes que substituiran, respectivament, les *Regles angloamericanes de catalogació* (AACR2) i el format MARC21.

Hem volgut incorporar dues seccions noves a la revista. La primera, **Tendències**, té per objectiu recollir experiències d'actualitat, projectes i serveis que plantegin models innovadors i que inspirin accions de futur. Iniciem la secció amb una contribució dels responsables de l'organització Platoniq sobre el disseny de metodologies de treball i creació

col·lectiva aplicades a un projecte de recuperació de la memòria històrica en el marc de les biblioteques públiques de Colòmbia. L'altra nova secció, que ocupa les pàgines centrals del número, són els **Destacats 2015**. Aquest apartat apareixerà al primer número del semestre i presenta una selecció dels principals esdeveniments, efemèrides i publicacions professionals de l'any anterior.

Amb l'objectiu d'afrontar els reptes de futur, cal revisar els models de servei que tenim actualment, les institucions que els conformen, les estructures i les estratègies que els defineixen, els recursos que necessiten i els resultats que permeten obtenir. Esperem que amb el número 60 de la revista *Item*, que recupera la periodicitat semestral, haguem contribuït, si més no, a aquesta reflexió. Des d'aquí volem agrair a totes les persones que han fet això possible amb les seves aportacions. ■

El Consell Editorial

Sistema de Lectura Pública de Catalunya: algunes reflexions i propostes

Jordi PERMANYER i BASTARDAS

Exgerent de la Gerència de Serveis de Biblioteques

Diputació de Barcelona

jordipermanyerb@gmail.com

Article rebut el març de 2016; revisat el juny de 2016.

Resum:

Es recull de manera succinta l'evolució de les biblioteques públiques a Catalunya, i en especial a la demarcació de Barcelona, en els darrers trenta anys. L'anàlisi parteix d'una aproximació personal a partir de l'experiència viscuda, des de les diferents responsabilitats que he assumit, que m'han fet partícip de la política bibliotecària i de les lleis i normes que s'han aplicat en aquest marc. S'exposa quin és el compromís i participació de les diferents institucions relacionades en el seu funcionament (ajuntaments, diputacions i Generalitat), amb les corresponents aportacions econòmiques. Per últim, es fa una proposta de com es podrien organitzar els serveis regionals a Catalunya partint de les mateixes institucions titulars i relacionades de l'administració local per arribar a oferir uns serveis de qualitat en tot el país, amb el màxim d'eficiència i eficàcia.

Paraules clau:

biblioteca pública, sistema de lectura pública de Catalunya, ajuntaments, diputacions, biblioteques municipals, serveis de suport regional, finançament de les biblioteques públiques

Sistema de Lectura Pública de Cataluña: algunas reflexiones y propuestas

Resumen:

Se recoge de manera sucinta la evolución de las bibliotecas públicas en Cataluña, y en especial en la demarcación de Barcelona, en los últimos treinta años. El análisis parte de una aproximación personal a partir de la experiencia vivida, desde las diferentes responsabilidades que he asumido, que me han hecho partícipe de la política bibliotecaria y de las leyes y normas que se han aplicado en este marco. Se expone cuál es el compromiso y participación de las diferentes instituciones relacionadas en su funcionamiento (ayuntamientos, diputaciones y Generalitat), con las correspondientes aportaciones económicas. Por último, se propone cómo se podrían organizar los servicios regionales en Cataluña partiendo de las mismas instituciones titulares y relacionadas de la administración local para llegar a ofrecer unos servicios de calidad en todo el país, con el máximo de eficiencia y eficacia.

Palabras clave:

biblioteca pública, sistema de lectura pública de Cataluña, ayuntamientos, diputaciones, bibliotecas municipales, servicios de apoyo regional, financiación de las bibliotecas públicas

Public Reading System of Catalonia: a few reflections and proposals

Abstract:

The article offers an overview of the history of public libraries in Catalonia, especially within the metropolitan area of Barcelona, over the last thirty years. The analysis is drawn from a personal perspective based on my own experience, including the responsibilities I have assumed which have led to my involvement in library policy as well as in library related laws and regulations. It sets out the commitments and participation of the various institutions that influence how they are run (town halls, provincial councils and the Regional Government), as well as their relevant funding provisions. Finally, a proposal is set out with regard to how the regional services in Catalonia might be organised, based on the same governing institutions and in relation to the local authorities, in order to provide a high standard of service across the country, with a maximum level of efficiency and effectiveness.

Key words:

public library, public reading system of Catalonia, town halls, provincial councils, municipal libraries, regional support services, public library funding

1. Presentació

Aquestes reflexions entorn del desenvolupament del Sistema de Lectura Pública de Catalunya les faig després d'haver treballat vint-i-cinc anys en aquest sector i des d'una posició que m'ha permès intervenir-hi. Ho he fet des de la Diputació de Barcelona, una institució local, on he après i des d'on he pogut dur a terme molts i diversos projectes. De fet són unes breus reflexions en què voldria apuntar camins de futur no tan sols per continuar desenvolupant un projecte bibliotecari territorial, sinó per assegurar el futur funcionament de les biblioteques públiques municipals des de l'eficiència, la sostenibilitat i la qualitat del servei.

2. De la recuperació de la Generalitat de Catalunya fins als anys noranta

Amb l'arribada de la democràcia, i sobretot amb la primera *Llei de biblioteques* de l'any 1981, es va fer un intent de reorganització del model de biblioteca i de coordinació del sistema de biblioteques públiques a Catalunya. El decret de desenvolupament de la *Llei de biblioteques* de 1981 no es va redactar mai i, deu anys més tard, en no saber com fer un decret amb aquell marc tan centralitzat, es va optar per una nova llei.

La Generalitat, en el moment de definir els models de servei, es va orientar més a mantenir els esquemes de l'etapa republicana que en repensar el model bibliotecari més d'acord amb les necessitats de finals del segle xx. Els anys vuitanta eren moments de recentralització lluny de la competència municipal.

El que es proposava des del Govern de la Generalitat era una centralització de tot tipus de serveis. La Generalitat va rebre el traspàs dels Centres de Coordinació Bibliotecaria del Ministerio de Cultura d'Espanya de les províncies de Girona, Lleida i Tarragona; a la província de Barcelona no n'hi va haver mai cap, d'aquests centres,

ja que la Diputació de Barcelona va defensar el seu rol davant el Ministerio de Cultura prestant les funcions de suport i coordinació.

Hi ha dins d'aquest període dels anys vuitanta una sèrie de decisions i actuacions que donen un primer gir en el replantejament de les competències i/o reorganització del Sistema de Lectura Pública. D'una banda, aspectes de caràcter general: s'aproven la *Llei de règimen de bases locals* (1985), en l'àmbit estatal, i la *Llei municipal de Catalunya* (1987) on es recull entre les competències en matèria de cultura dels ajuntaments de més de 5.000 habitants l'obligatorietat de tenir i mantenir la biblioteca pública.

Amb la presidència a la Diputació de Barcelona d'Antoni Dalmau, s'inicia una reflexió estratègica sobre quin ha de ser el marc d'actuació de la institució, ressituant-ne l'eix principal donant més suport als ajuntaments, en compliment de les seves obligacions. L'any 1985, assumeix donar un gir a la situació d'estancament de les biblioteques. Es decideix traspassar a la Generalitat la Biblioteca de Catalunya, pel seu caràcter de Biblioteca Nacional de Catalunya, i que la Diputació de Barcelona continuï donant suport a les biblioteques populars (nom que tenien les biblioteques públiques des de 1915) des de la central tècnica i la coordinació de la Xarxa de Biblioteques Municipals. Aquesta va ser la motivació de la Diputació per no acceptar la demanda de la Generalitat de traspassar tot el que tenia a veure amb biblioteques populars.

El 1987, es materialitza la separació de la gestió entre la Xarxa de Biblioteques Populars i la Biblioteca de Catalunya. La direcció de la Biblioteca de Catalunya deixa de ser-ho de les Biblioteques Populars. Comença així una nova fase de compromís de la Diputació de Barcelona amb els ajuntaments en el suport i desenvolupament de les biblioteques populars/públiques/municipals a la província de Barcelona. Pel que fa a la Biblioteca de Catalunya es crea un consorci entre la Generalitat i la Diputació que actua fins l'any 1993, moment en què es materialitza el traspàs de la titularitat i la gestió a la Generalitat de Catalunya. A partir de la reformulació del model i objectius de la Di-

putació de Barcelona, es crea la secció de biblioteques, depenent directament del Servei de Cultura, que va començar a fer estudis de l'estat de la qüestió de les biblioteques de la xarxa i de les necessitats del conjunt de la província, amb propostes prioritàries d'actuació, pautes (estàndards) amb recomanacions per la creació de noves biblioteques, estudis per a la informatització de les biblioteques i creació del catàleg col·lectiu, i una major dotació econòmica per fer realitat els canvis dibuixats. El 1989, es compra un sistema integrat de gestió bibliotecària (VTLS) com a punt clau en el futur desenvolupament dels nous equipaments. El model de catàleg col·lectiu dissenyat aleshores, encara en funcionament, s'inspirava en el catàleg col·lectiu en fitxes manuscrites, que es feia des de 1922, en temps de la Mancomunitat de Catalunya.

3. Els canvis abans de la Llei del sistema bibliotecari de Catalunya de 1993

L'aposta per la implantació del sistema informàtic de gestió bibliotecària (catàleg col·lectiu, gestió del préstec, base de dades d'usuaris, etc.) va ser important i agosarada. Gràcies a aquest fet, el creixement bibliotecari es va poder fer amb força i de manera sostenible. El 1990, s'inaugura la primera biblioteca informatitzada de la Xarxa, la biblioteca Joan Miró de Barcelona.

El 1990, per donar més força i seguretat a aquesta aposta de la Diputació, Manuel Royes, aleshores president, va fer una declaració pública en defensa del servei de les biblioteques públiques en un acte en el Palau de la Música Catalana. Aquest manifest és el que va permetre assegurar tota una línia d'ajuts als ajuntaments per a la creació i manteniment de les biblioteques municipals dins de la Xarxa de Biblioteques.

D'aleshores ençà, s'han creat i incorporat a la Xarxa 145 biblioteques i nou bibliobusos; així mateix, s'han traslladat a nous espais (o ampliat i millorat) 116 biblioteques.

En els darrers vint-i-cinc anys, la Xarxa de Biblioteques Municipals ha passat de 100 biblioteques a 235 equipaments bibliotecaris. De 2,2 milions de visites a les biblioteques, a 18,7.

Dels 70 municipis a què es donava suport s'ha passat a 144, i dels no municipis amb servei de bibliobús s'ha passat a 101.

En els darrers vint-i-cinc anys, la Xarxa ha passat de 100 biblioteques a 235 equipaments bibliotecaris. De 2,2 milions de visites a les biblioteques, a 18,7. Per últim, cal dir que dels 900.000 préstecs s'ha arribat a 12 milions de documents prestats. L'èxit d'aquest treball després de vint-i-cinc anys cal situar-lo en les complicitats i compromís de la Diputació (administració local de caràcter supramunicipal) amb els ajuntaments.

Ja he comentat que al marge de lleis de rang superior, com són les lleis municipals, hi ha altres lleis sectorials que tenen una importància cabdal per a les biblioteques. La primera és la *Llei de biblioteques* de 1981, encara que no va tenir mai el decret de desenvolupament que facilités un desplegament bibliotecari adequat. Com deia abans, la llei de 1981 partia d'un model molt centralitzat i poc adequat a la situació dels anys vuitanta. A principis dels noranta es planteja la redacció d'una nova llei que parteix de l'observació general de la realitat bibliotecària existent i intenta donar una resposta més ajustada i estructurada al sistema de lectura pública, amb reconeixement del que a la Diputació de Barcelona s'estava fent. El 1993, s'aprova una nova llei, la *Llei del sistema bibliotecari de Catalunya*, que té una mirada més ampla del conjunt del sistema bibliotecari. Així, aquesta llei, pel que fa a les biblioteques públiques (municipals), parteix del paper de responsabilitat i titularitat que els ajuntaments tenen i de com estructurar a partir del seu rol territorial. També s'apunten els necessaris suports, nacionals i regionals, per al seu funcionament.

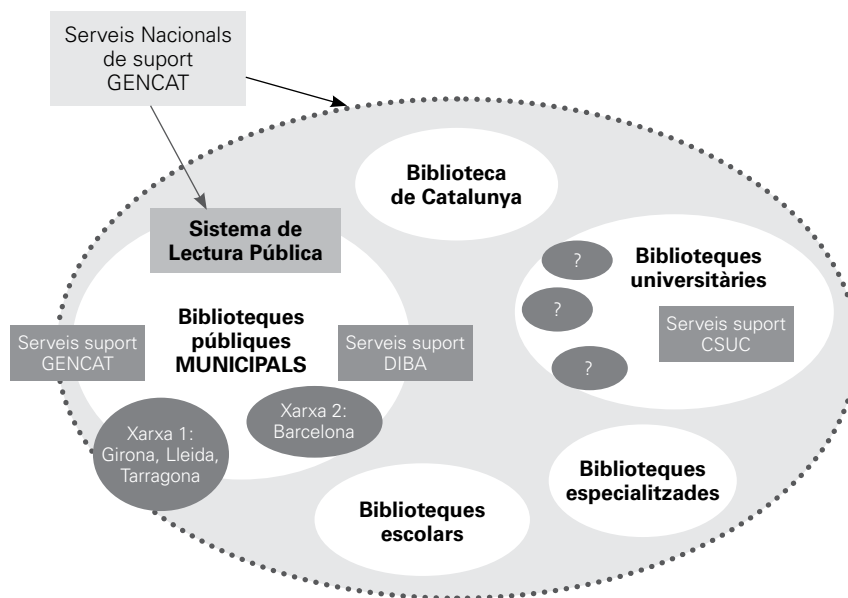
La llei de 1993 posa l'accent, especialment, en dos elements del Sistema Bibliotecari: la Biblioteca Nacional de Catalunya i el Sistema de Lectura Pública de Catalunya, deixant en segon terme i sense gaires concrecions les biblioteques escolars, les universitàries i les especialitzades. Tot i que la llei fa un gir a un major respecte al món municipal, cal dir que no es veu reflectit en les polítiques del Departament una real vocació per a deixar que les administracions locals (municipis i diputacions) s'organitzin i treballin per un futur renovat del Sistema de Lectura Pública de Catalunya.

La visió municipalista que emprèn la Diputació de Barcelona i la intervenció dels grups polítics que estaven a l'oposició en el Parlament van fer possible que la nova llei de 1993 tingués un caire més municipalista que l'anterior, encara que no serà fins el *Decret 124/1999, sobre els serveis i el personal del sistema de lectura pública de Catalunya* que es reconeix oficialment el paper clau i bàsic de les diputacions en el manteniment del sistema de lectura pública. Serà aleshores quan la Generalitat deixa de fer bi-

iblioteques a la província de Barcelona i possibilita integrar les biblioteques que s'havien creat durant els divuit darrers anys a la Xarxa de Biblioteques Municipals conduïda per la Diputació de Barcelona. Actualment, queden dues biblioteques pendents d'integrar. Passats més de vint anys de la llei i més de quinze del decret de desenvolupament, de ben segur que per poder incidir en una millora del sistema bibliotecari cal fer noves normatives, llei o decret.

4. Estructura del Sistema Bibliotecari de Catalunya

El Sistema Bibliotecari de Catalunya és el conjunt organitzat de serveis bibliotecaris existents al país, integrat per la Biblioteca Nacional de Catalunya, el Sistema de Lectura Pública de Catalunya, les biblioteques universitàries, les biblioteques de centres d'ensenyament no universitari i les biblioteques especialitzades.¹

Quadre 1.
Sistema bibliotecari de Catalunya

1. «Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya». DOGC núm. 1727, de 29.3.1993.

La **Biblioteca de Catalunya** és el nucli i eix vertebrador del patrimoni bibliogràfic i té la missió específica de «recollir, conservar i difondre la producció bibliogràfica catalana i la relacionada amb l'àmbit lingüístic català».

Les **biblioteques universitàries** formen part de l'estructura orgànica de cada universitat i, alhora, s'organitzen per treballar cooperativament i en economia d'escala a través del Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC).

Les **biblioteques escolars** pertanyen als centres educatius i, per tant, són responsabilitat de la Conselleria d'Educació. El desenvolupament és desigual en el territori i en molts casos depèn més de la voluntat de les associacions de mares i pares (AMPA) dels propis centres educatius i del suport municipal que d'un suport econòmic i tècnic institucional.

Les **biblioteques especialitzades** estan directament relacionades amb els centres d'on emanen (Institut Cartogràfic, Institut Català de la Dona, biblioteques departamentals, museus...) i la seva coordinació tècnica es duu a terme des de la Conselleria de Cultura.

Les **biblioteques públiques** són centres bibliotecaris municipals oberts al conjunt de la ciutadania. El seu fons és de caràcter generalista. El conjunt de totes les biblioteques públiques de Catalunya formen el **Sistema de Lectura Pública de Catalunya**. Actualment, hi ha dues Xarxes dins del SLP de Catalunya; així mateix, hi ha dues centrals tècniques de serveis (Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona).

5. Desplegament del Sistema de Lectura Pública de Catalunya

Les biblioteques públiques són serveis de competència municipal. Així doncs, el Sistema de Lectura Pública s'ha de llegir en clau municipalista. La prestació del servei de

El Sistema de Lectura Pública s'ha de llegir en clau municipalista. La prestació del servei de lectura pública és, per als ajuntaments de més de 5.000 habitants, una de les poques competències obligatòries en l'àmbit de cultura –conjuntament amb la preservació del patrimoni–.

lectura pública és, per als ajuntaments de més de 5.000 habitants, una de les poques competències obligatòries en l'àmbit de cultura –conjuntament amb la preservació del patrimoni– d'acord amb la *Llei de bases de règim local* i la *Llei municipal de Catalunya*.

La *Llei del sistema de bibliotecari de Catalunya* estableix que configuren el Sistema de Lectura Pública les diferents biblioteques públiques i bibliobusos del país, els serveis de suport a la lectura pública i les comissions de lectura pública. La llei preveia que calia disposar en un any del decret de desenvolupament corresponent i del mapa de lectura pública. El decret s'aprova el 1999 i el mapa el 2003. Dins del mapa, igual com es va fer en la primera convocatòria d'ajuts en el programa específic a través del PUOSC, el 1994, s'introdueixen els estàndards que cal complir per a les noves biblioteques.

És important ressaltar el valor que tenen els estàndards per al desenvolupament i la qualitat del model de servei i per a l'impuls de nous projectes i serveis. A finals dels vuitanta i principis dels noranta, la Diputació de Barcelona va elaborar unes pautes per a la construcció de nous equipaments, que volien incidir en un conjunt d'elements clau per a l'èxit del model de biblioteca a desenvolupar. Aquestes pautes parlaven dels metres quadrats necessaris per a cada espai de la biblioteca, del fons documental que hauria de tenir a la seva inauguració i el que hauria de tenir passat deu anys, el personal necessari per a la gestió de l'equipament i les hores d'obertura mínimes. Tot això per trams poblacionals, a fi d'ajustar el nou equipament a l'àrea d'influència. La primera convocatòria del

Pla Específic de Biblioteques, dins del PUOSC (Pla Únic d'Obres i Serveis) de la Generalitat de Catalunya, recull aquestes pautes com a estàndard molt abans de disposar del Mapa de Lectura Pública, eina específica per a aquests aspectes.

En els quadres 2 i 3 següents, a manera de resum, s'explica la situació bibliotecària de Catalunya a 2015, segons es recull al Mapa de Lectura Pública. La informació s'exposa a partir de trams de població que el mateix mapa i llei contempla. Municipis de 3.000 a 5.000 habitants que podrien tenir biblioteca, no obligats per la llei municipal,

però sí recomanat per la *Llei del sistema bibliotecari*; municipis de més de 5.000 habitants, obligats per llei a tenir i mantenir biblioteques; els municipis superiors a 30.000 habitants, on la llei preveu que puguin disposar de més d'una biblioteca creant xarxa urbana. S'ha introduït la franja de 300 a 3.000 habitants per ser aquella que hauria de rebre servei de biblioteca a partir de serveis mòbils –bibliobús. En els inferiors a 300 habitants no es veu la possibilitat de mantenir un servei presencial i, per tant, és millor atendre de manera personalitzada les possibles demandes.

Quadre 2. Municipis de Catalunya amb servei de biblioteca (dades del 2015).

Trams de població	Barcelona - 311			Girona - 221			Lleida - 231			Tarragona - 184			Global Catalunya		
	Municipis per tram	Amb biblioteca	Amb parada bus	Municipis per tram	Amb biblioteca	Amb parada bus	Municipis per tram	Amb biblioteca	Amb parada bus	Municipis per tram	Amb biblioteca	Amb parada bus	Municipis per tram	Amb biblioteca	Amb parada bus
0-299	48		4	57			84		6	38			227	0	10
300-2.999	106	9	84	116	7		123	21	29	98	13		443	50	113
3.000-4.999	27	10	11	15	12		9	5		17	10		68	37	11
5.000-29.999	100	95	1	28	27		14	13		26	25		168	160	1
30.000-1.700.000	30	30		5	5		1	1		5	5		41	41	
TOTAL	311	144	100	221	51	0	231	40	35	184	53	0	947	288	135

Catalunya:

Municipis amb biblioteca: 288

Municipis amb servei de bibliobús: 135

TOTAL municipis amb servei de biblioteca: 423

Municipis <300 hab. amb parada bus: 10

Municipis 300-2.999 hab. amb parada bus: 113

Municipis 300-2.999 hab. amb biblioteca: 50

Cal destacar que dels 288 municipis amb biblioteca dins el Sistema de Lectura Pública n'hi ha 50 que són de la franja de menys de 3.000 habitants, previstos inicialment per a atendre amb servei de bibliobús. El conjunt de municipis que reben servei de biblioteca (biblioteca o bibliobús) arriba a 423. El 2015, el nombre d'equipaments bibliotecaris que hi havia a Catalunya era de 389.

Aquestes biblioteques donen bons resultats i són artífexs d'una evolució creixent i elements clau per a la consolidació d'un bon servei públic. Unes breus dades d'evolució ens ajudaran a visibilitzar millor les meves paraules. En l'evolució dels darrers vint anys observem que el 1995 hi havia 212 biblioteques i el 2015 n'eren 389; que el 1995 hi va haver 10,4 milions de visites i el 2015 les biblioteques en van rebre 24,8 milions; per últim, val a dir que el 1995 es van servir 6,3 milions de préstecs i que el passat any 2015 en van ser 15,5 milions.

Quadre 3. Municipis de Catalunya, sense servei de biblioteca (dades del 2015).

Trams de població	Barcelona - 311			Girona - 221			Lleida - 231			Tarragona - 184			Global Catalunya		
	Municipis per tram	Sense servei de biblioteca	Sense biblioteca	Municipis per tram	Sense servei de biblioteca	Sense biblioteca	Municipis per tram	Sense servei de biblioteca	Sense biblioteca	Municipis per tram	Sense servei de biblioteca	Sense biblioteca	Municipis per tram	Sense servei de biblioteca	Sense biblioteca
0-299	48	44		57	57		84	78		38	38		227	217	
300-2.999	106	13		116	109		123	73		98	85		443	280	
3.000-4.999	27	*	17	15		3	9		4	17		7	68		31
5.000-29.999	100	*	5	28		1	14		1	26		1	168		8
30.000-1.700.000	30			5			1			5			41		
TOTAL	311	57	22	221	166	4	231	151	5	184	123	8	947	497	39

Catalunya:

Dels **947** municipis n'hi ha **209** que estan obligats per llei a tenir biblioteca. A més hi ha 68 municipis que la llei recomana tinguin biblioteca.

*Hi ha 12 municipis d'aquests trams que reben servei a través de bibliobús però que hauríem de tenir biblioteca:

Municipis >5.000 hab.: **209**

Municipis >3.000 hab.: **277**

A tall de resum, cal dir que dels 947 municipis de Catalunya n'hi ha 288 amb biblioteca estable i 135 amb servei de biblioteca mitjançant el bibliobús. Dels municipis que haurien de tenir biblioteca, d'acord amb el que diu la *Llei de biblioteques* i el Mapa de Lectura Pública de Catalunya, encara n'hi ha 39 municipis sense servei de biblioteca estable i 280 que no reben servei de biblioteca a través de serveis mòbils – bibliobús.

L'estructura municipal de Catalunya amb 947 municipis, 786 dels quals tenen menys de 5.000 habitants, així com la debilitat de les hisendes locals, que és encara més crítica, si fos possible, en el context econòmic actual, fa necessari treballar des de totes les administracions per millorar la sostenibilitat econòmica en la prestació dels serveis municipals.

Les diputacions són institucions de l'administració local amb un àmbit d'actuació de caràcter supramunicipal i supracomarcal, d'acord amb el que disposen les corresponents lleis d'abast estatal i de Catalunya. Les seves competències són molt clares en allò que fa referència al suport municipal; algunes d'elles són:

- a) Coordinar els serveis municipals entre si per garantir la prestació integral i adequada dels serveis en tot el territori de la província.
- b) Prestar assistència i cooperació jurídica, econòmica i tècnica als municipis, especialment els que tenen menys capacitat econòmica i de gestió.
- c) Prestar serveis públics de caràcter supramunicipal i/o supracomarcal, coordinant la prestació unificada de serveis dels municipis de la seva demarcació.
- d) Assegurar l'accés de la població de la província al conjunt dels serveis mínims de competència municipal, amb la major eficàcia i economia en la prestació, mitjançant qualsevol forma d'assistència i cooperació municipal.

Com podem comprovar, el desenvolupament de les competències de les diputacions permet ajudar els ajuntaments a prestar servei bibliotecari de qualitat més enllà de les possibilitats que els ens municipals tenen.

a) Serveis de suport

Pel que fa als «serveis de suport», que han d'ajudar els municipis a prestar millor el servei de biblioteca, n'hi ha de dos tipus: els de caràcter nacional, competència del Departament de Cultura de la Generalitat, i els considerats regionals, que una part presta el Departament directament o a través dels seus serveis territorials (a la província de Barcelona no n'hi ha), i els que corresponen prestar a les diputacions (segons el *Decret 124/1999, sobre els serveis i el personal del sistema de lectura de Catalunya*).

Així, doncs, l'article **2.2** del decret especifica que «correspon al Departament de Cultura la prestació dels serveis regionals següents: **a)** Informació bibliogràfica i documental selectiva. **b)** Tractament de fons duplicats i sobrrers. **c)** Redistribució de fons. **d)** Coordinació del préstec interbibliotecari. **e)** Fons de suport al préstec». En la mateixa línia, apunta a l'article **2.3** que «correspon a les diputacions provincials la prestació dels serveis regionals següents: **a)** Adquisició de fons. Aquest servei comprèn l'adquisició dels lots fundacionals de les biblioteques de nova creació i les adquisicions destinades al manteniment de les col·leccions bàsiques. **b)** Proveïment de catalogació centralitzada pel que fa, com a mínim, al material adquirit pels propis serveis regionals de suport. **c)** Elaboració del Catàleg Col·lectiu de la Lectura Pública. **d)** Suport tècnic i informàtic a les biblioteques. **e)** Serveis bibliotecaris mòbils, quan el seu abast sigui supracomarcal».

Conèixer els continguts del decret i posar-los sobre la taula ens poden ajudar a interpretar millor què fa i què no fa cada una de les institucions participants i responsables d'aquests serveis, alhora que ens obre portes per a fer noves propostes de futur.

b) Organització territorial

Els sistemes d'organització de les dues grans xarxes, la que depèn de la Diputació de Barcelona i la de la Gene-

ralitat de Catalunya, són diferents, així com els serveis prestats des de cada institució. A la Xarxa de Biblioteques Municipals (XBM) de la província de Barcelona els compromisos queden recollits en convenis particulars entre la Diputació i els ajuntaments. Pel que fa a la Xarxa que depèn de la Generalitat, a les províncies de Girona, Lleida i Tarragona aquests compromisos no estan regulats per conveni. Aquest fet fa que els resultats de les accions de suport i el nombre i característiques d'aquests donin com a resultat una diferència en la cooperació amb els ajuntaments.

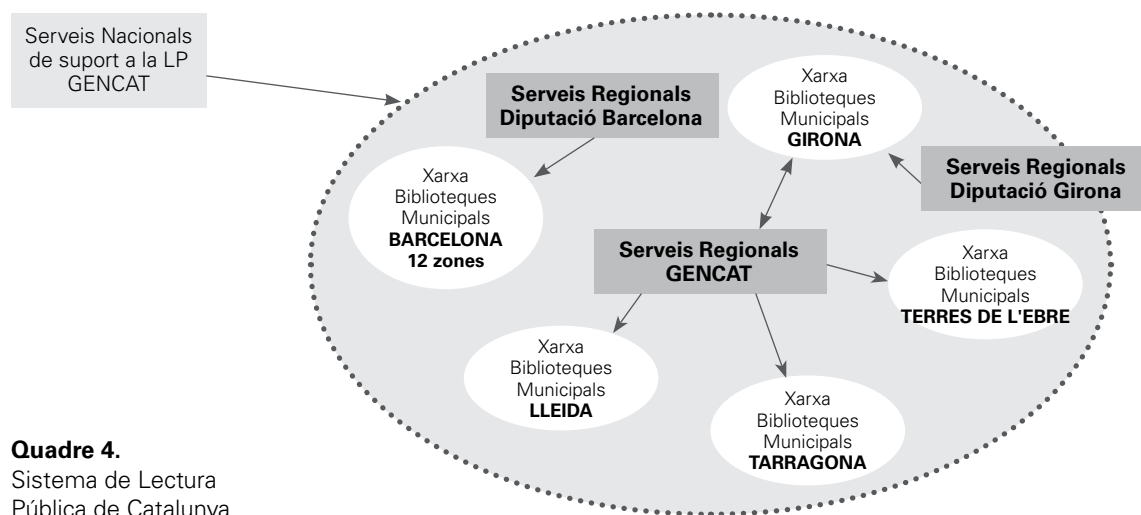
La coordinació i organització de les biblioteques a la Xarxa de Biblioteques Municipals de la província de Barcelona es fa a partir de 12 zones (11 d'àmbit supramunicipal i una per a la ciutat de Barcelona) amb un cap responsable per a cada una d'elles.

La coordinació i l'organització de les biblioteques de la resta de Catalunya respon a un responsable territorial per a cada província, si bé Tarragona es desdobra en Tarragona i Terres de l'Ebre. En el quadre 4 adjunt es reflecteix aquesta organització, posant èmfasi en les «xarxes territorials».

En el model de cooperació, dins la Xarxa de Biblioteques Municipals, que la Diputació de Barcelona ofereix als ajuntaments hi ha el finançament de bibliotecaris i directors de totes les biblioteques que estan en conveni. Aquest incentiu, a més de ser un bon ajut econòmic, permet assegurar que al front de les biblioteques hi hagi sempre personal qualificat segons el tipus d'equipament. El treball en xarxa, compartint i sumant esforços, és un bon model de treball supramunicipal que garanteix la sostenibilitat econòmica i l'equilibri territorial en la prestació de serveis d'àmbit bibliotecari.

6. Finançament del servei

Si examinem els costos de funcionament que van tenir les biblioteques municipals durant 2014, i l'origen dels recursos que ho van fer possible, ens adonarem que és molt difícil de prestar els serveis solament amb els recursos dels ajuntaments. El cost global de les biblioteques de Catalunya donen una ràtio mitjana per ciutadà d'entre 14 i 15 euros, tot i que a les províncies de Tarragona i Lleida

Quadre 4.
Sistema de Lectura
Pública de Catalunya

no arriba als deu euros per habitant. De fet, avanço que, pensant en futur, caldria fer dues coses al mateix temps: acabar d'abordar els dèficits estructurals de biblioteques estables i de bibliobusos, i augmentar les aportacions de les institucions compromeses en el funcionament. Aquest canvi hauria de representar aconseguir una inversió mitjana en funcionament per habitant de 20 euros. No assolir aquestes fites pot representar deixar sense futur tot el desplegament bibliotecari que Catalunya necessita i perjudicaria enormement l'esforç fet fins ara.

En el quadre 5 podem veure com es repartien el cost de la despesa les institucions vinculades al funcionament de les biblioteques, l'any 2014. De les dades es desprenen moltes lectures però sols remarco ara la quasi nul·la aportació de les diputacions de Lleida i de Tarragona i les desiguals aportacions de la Generalitat als diferents territoris, que, segurament, responen en part al finançament de les biblioteques públiques de l'Estat d'aquelles capitals de província.

Més endavant, en les propostes de futur, plantejaré una proposta de participació dels ens supramunicipals d'àmbit local, que contribuirien a un canvi radical de tendència.

Hem de tenir present que la població de Catalunya es reparteix de manera desigual al territori català. El 73,5 % de la població viu a la província de Barcelona (45 % a Barcelona ciutat i a l'àrea metropolitana). El 26,5 % restant viu entre les altres tres províncies. Crec que és il·lustratiu veure en un gràfic com es reparteix la població per territoris i, sobretot, els municipis per trams de població (vegeu quadre 2). És important tornar a remarcar el que diuen tant la llei municipal com la de biblioteques: servei obligatori per a tots els municipis majors de 5.000 habitants i servei recomanat per als municipis de 3.000 a 5.000 habitants; per als menors de 3.000 habitants es recomana donar servei amb bibliobusos (biblioteca mòbil). Segurament, després del desenvolupament dels darrers vint-i-cinc anys de biblioteques, fora convenient fixar el marc de recomanació de disposar de biblioteca estable a partir de 2.500 habitants en lloc de 3.000.

Les diputacions tenen, com podem observar al quadre 6 (pressupostos 2016), un compromís ben desigual amb el funcionament de les biblioteques dels ajuntaments de les seves demarcacions. De fet, sols les diputacions de Barcelona i Girona, en compliment de les obligacions que tenen d'ajudar a dur a terme les competències municipals, dediquen una quantitat del pressupost a aquest

Quadre 5. Despesa de funcionament del Sistema de Lectura Pública i aportacions de les institucions vinculades (Dades del 2014, Font: GENCAT i DIBA)

	Habitants	Ajuntaments	EUR/hab.	Consells Comarcals	Diputació	EUR/hab.	Generalitat	EUR/hab.	Ministeri	TOTAL	EUR/hab.
Barcelona (província)	5.523.922	49.698.447	9,00	13.046	33.209.379	6,01	1.221.633	0,22		84.142.505	15,23
Girona (província)	753.054	7.879.989	10,46		997.059	1,32	1.506.664	2,00	4.544	10.388.256	13,79
Lleida (província)	436.029	2.539.465	5,82	90.181	25.147	0,06	1.495.106	3,43	73.868	4.223.767	9,69
Tarragona (província)	795.101	5.106.512	6,42	9.393	2.737	0,00	1.803.760	2,27	4.544	6.926.946	8,71
TOTALS	7.508.106	65.224.413	8,69	112.620	34.234.322	4,56	6.027.163	0,80	82.956	105.681.474	14,08

Quadre 6. Aportació de les diputacions al seu sistema regional (dades del 2016).

	Habitants	Municipis	Pressupost "diputació" 2016	EUR/hab.	Pressupost per biblioteques 2016	% del pressupost Diput. per biblioteques	EUR/hab. per a biblioteques
Diputació de Barcelona	5.523.922	311	896.275.000	162,25	37.952.57	4,23%	6,87
Diputació de Girona	753.054	221	118.562.750	157,44	1.232.599	1,04%	1,64
Diputació de Lleida	436.029	231	103.661.350	237,74		0,00%	-
Diputació de Tarragona	795.101	184	145.297.100	182,74		0,00%	-
TOTALS	7.508.106	947	1.263.796.200		39.185.146		5,22

fi. Les diputacions de Lleida i Tarragona no hi dediquen cap partida, cap euro. La inversió dels ajuntaments per al funcionament de les biblioteques varia entre el 60 i el 75 % del cost total. Pel que fa a les aportacions de les diputacions, la Diputació de Barcelona hi dedica un 40 % de mitjana del total de la despesa en funcionament de les 235 biblioteques de la seva demarcació; la Diputació de Girona hi dedica el 10 % del total de la despesa de funcionament de les 51 biblioteques de la seva demarcació. No hi podrà haver una homogeneïtzació de Catalunya si no hi ha inversió suficient que permeti desenvolupar els serveis d'acord amb les necessitats dels ciutadans i amb la qualitat que correspon.

7. Biblioteques Públiques de l'Estat

A l'Estat espanyol hi ha 53 biblioteques amb titularitat del Ministeri de Cultura, conegudes com biblioteques públiques provincials o, com es diuen actualment, Biblioteques Públiques de l'Estat (BPE); tres d'elles són a Catalunya. Aquestes biblioteques tenen l'origen en la desamortització de Mendizábal, a mitjan segle XIX. N'hi havia d'haver una a cada província, encara que per motius que

no vénen al cas n'hi ha que en tenen dues i d'altres cap. A Catalunya n'hi ha a Girona, Lleida i Tarragona. A Barcelona aquesta institució bibliotecària estava lligada a la Universitat de Barcelona. La biblioteca d'aquesta universitat, el segle passat, es deia Biblioteca Pública i Universitària de Barcelona. A finals dels anys noranta, la Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona i el Ministeri de Cultura varen acordar de fer un edifici nou per a la Biblioteca Pública de l'Estat i desvincular-la de la universitat. Així, doncs, des d'aleshores la biblioteca de la Universitat de Barcelona deixa de ser també referent per a aquest altre tipus de biblioteca a Barcelona. Durant aquests darrers vint anys de compromisos i primers treballs per dotar la ciutat d'aquesta biblioteca, no veiem clar que la puguem tenir en els propers anys. Es va fer un primer projecte executiu a l'edifici del Born, projecte que l'Ajuntament de Barcelona va desestimar un cop realitzat. Posteriorment, l'Ajuntament ha reservat un nou espai al costat esquerra nord de l'Estació de França, el projecte executiu del qual actualment és acabat, i les obres estant pendents de finançament.

Aquestes biblioteques són de titularitat estatal però la gestió està traspassada a les comunitats autònomes, en el cas de Catalunya, a la Generalitat. Aquestes bibliote-

ques actuen separades de les polítiques municipals, si bé, des de fa molts anys, s'ha demanat que se'n traspassi la gestió, o que s'estableixin un acord amb els ajuntaments dels municipis on són per poder dur a terme una política municipal bibliotecària real.

Si analitzem la situació d'aquestes biblioteques a les diferents ciutats catalanes, constatem que a Lleida i Tarragona, per la seva amplitud de servei i ser referent per als seus ciutadans, ha fet que els governs municipals d'ambdues ciutats no hagin desenvolupat cap estratègia de serveis per crear una xarxa de biblioteques municipals. A Girona, quan fa un any i mig que es va inaugurar el nou edifici de la biblioteca Carles Rahola, vam creure que es produiria l'acord amb l'Ajuntament per a traspassar la gestió i integrar-la a la xarxa urbana de Girona. Aquest acord no s'ha produït i caldrà esperar que en un futur proper es pugui trobar l'encaix perquè sigui possible, no només a Girona, sinó també a Lleida i Tarragona, i també la de Barcelona quan la tinguem.

Les Biblioteques Públiques de l'Estat són grans equipaments bibliotecaris que, amb un ampli fons patrimonial, haurien de ser la biblioteca central del municipi. No crec que obri una caixa de sorpreses, ja que d'aquest tema se'n parla des de fa vint anys. El primer programa funcional per a la biblioteca de Barcelona, cap a 1997, ja plantejava aquest rol com a la millor opció per a la ciutat. Han passat molts anys i la fórmula per materialitzar aquest canvi no s'ha dut a terme; de ben segur que els temes econòmics han debilitat qualsevol acord. Al meu entendre, el Departament de Cultura, mitjançant conveni, ha de traspassar la gestió de la biblioteca a l'ajuntament corresponent, amb els recursos humans i econòmics necessaris per al seu funcionament ordinari. L'ajuntament corresponent hauria d'estructurar la xarxa de biblioteques municipals a l'entorn d'aquesta, com a pal de paller, com a biblioteca central del municipi amb tot el que representa una organització d'un servei municipal que es presta de manera descentralitzada.

8. Propostes de reorganització del SLP de Catalunya

La *Llei del sistema bibliotecari de Catalunya* de 1993 no és, probablement, el millor instrument per donar respostes clares de com organitzar el Sistema de Lectura Pública i molt menys el Sistema Bibliotecari de Catalunya, ja que des de la seva aprovació es van fer evidents un munt de mancances. Ara bé, pel que afecta al món de les biblioteques públiques sí que hi ha marge per fer un nou pas cap a un futur més cohesionat i actualitzat. Així, doncs, intentaré fer propostes de com afrontar amb èxit una nova manera de donar suport global a totes les biblioteques públiques de Catalunya, sempre i quan es disposi dels recursos necessaris.

Cal que diferenciem de manera clara els serveis de suport a les biblioteques públiques municipals de l'organització i coordinació que seria convenient desplegar per fer una gestió més participativa al territori. Així, doncs, estem parlant en primer lloc dels serveis de suport, al·trament dits regionals. Mentre el Parlament de Catalunya no dissolgui les diputacions i la seva acció passi als futurs ens (vegueries) parlarem sempre de les competències i obligacions que tenen les diputacions de donar suport als ajuntaments (el Decret 124/1999, article 2.1, es pronuncia en aquesta mateixa línia).

Abans de continuar amb les propostes de futur, em sembla convenient deixar definit el marc que estem exposant. Les biblioteques públiques municipals són serveis de competència i titularitat dels ajuntaments. Estem parlant d'un servei municipal, i no nacional com de vegades sembla identificar-se, a diferència de les biblioteques escolars que sí són un servei nacional depenent del Departament d'Ensenyament. La responsabilitat que té el Departament de Cultura en l'àmbit nacional per les biblioteques públiques està vinculat a la coordinació de tot el sistema bibliotecari i vetlla perquè es duguin a terme les millors accions de servei per a una ciutadania que n'és usuària al llarg de la vida. Els serveis nacionals que ha de pres-

tar el Departament de Cultura són: **a)** Assessorament i col·laboració amb els serveis regionals en l'adquisició de fons. **b)** Coordinació i gestió del Catàleg Col·lectiu de la Lectura Pública. **c)** Investigació bibliotecària, formació permanent i reciclatge del personal. **d)** Promoció de les biblioteques. **e)** Coordinació dels serveis regionals a fi de garantir una gestió cohesionada del suport a la lectura pública a tot el territori. **f)** Impulsió, seguiment i supervisió de l'aplicació de les determinacions del Mapa de la Lectura Pública». Tenir clar aquests plantejaments ens ajudarà a dibuixar altres futurs possibles més enllà del que s'ha fet fins ara.

Crec fermament que és necessària una organització (reorganització) dels Serveis Regionals de Suport a les Biblioteques Públiques Municipals, basada en la suma d'esforços de l'administració local per resoldre problemes de caràcter municipal.

La proposta té en consideració tres elements clau, recollits a la llei:

- Les biblioteques públiques són serveis municipals de proximitat i eixos vertebradors de la cultura al territori.
- Els serveis de suport són «sustentadors» dels serveis bàsics de lectura pública municipal i «garants» de l'equilibri territorial mitjançant la producció de serveis en economia d'escala.
- Una visió global del sistema de lectura pública des d'una òptica municipal.

Tenint en compte els models de serveis regionals de lectura pública existents i els seus resultats en el territori, proposo mancomunar-los creant un ens autònom (Mancomunitat² de Serveis de Lectura Pública), dirigit i sostingut per les quatre diputacions catalanes, el qual tindria una única «Central de Serveis» des d'on es coordinaria i es donaria suport i dinamització a les biblioteques públiques amb les xarxes territorials que fossin conveni-

ents estructurar per a tot Catalunya. Amb aquesta acció s'aconsegueix, també, ressituar el Govern com a responsable i director del Sistema Bibliotecari de Catalunya.

L'organisme que es proposa no pretén suprimir o anul·lar el rol de les xarxes territorials locals (municipals o supramunicipals), sinó tot el contrari. L'objectiu és donar suport a les biblioteques i als territoris per enfortir i fer més actiu i visible el principi de proximitat.

No ens hem d'enganyar. Quan parlem de donar suport (més suport) als municipis per al funcionament de les seves biblioteques municipals estem apuntant que cal dedicar-hi més recursos econòmics que afavoreixin la creació i el manteniment de millors serveis. Establir la fórmula de mancomunació entre les diputacions i amb els municipis és clau per garantir els serveis de suport de manera consorciada i amb qualitat.

El Decret 124/1999, ja comentat anteriorment, té un article que contempla un canvi en el repartiment de responsabilitats i, per tant, fa possible el que aquí plantejo. L'article 2.4 diu: «L'Administració de la Generalitat pot delegar o assignar a les diputacions provincials l'exercici de les competències que li atribueix l'apartat 2». L'apartat 2 és el que fa referència a tots els serveis regionals de suport a la lectura.

Aquest ens que proposo, Mancomunitat de Serveis de Lectura Pública, seria un òrgan autònom, una organització de caràcter supramunicipal que impulsaria i milloraria la gestió de les biblioteques públiques de manera unificada per tot el territori català a través de la cooperació local. La Central de Serveis seria la plataforma de suport tècnic al funcionament de les biblioteques municipals, amb l'aportació de fons documental, catalogació, catàleg col·lectiu, sistema informàtic, webs, serveis telemàtics, formació, assessorament i acompanyament per a la creació de nous serveis i millora dels existents.

2. "Mancomunitat: Associació de municipis o de províncies per a un fi comú o per atendre serveis i problemes comuns. (GEC). / Associació de municipis per a l'execució d'obres i per a la gestió de serveis en comú." (IEC).

Aquesta organització seria similar a d'altres pertanyents al Sistema Bibliotecari de Catalunya. Per exemple, cada una de les biblioteques universitàries tenen una gestió autònoma i al mateix temps participen d'un ens de cooperació, el CSUC.

Des de l'ens autònom que proposo es donaria suport als municipis per poder prestar millor el servei públic de biblioteca. Les accions, bàsicament, són, d'una banda, aquelles competències que especifica la llei de biblioteques i el decret de desenvolupament per als serveis regionals i per a les diputacions; de l'altra banda, els serveis que presta la Diputació de Barcelona als municipis i biblioteques de la seva demarcació. En el seu moment, un estudi aprofundit haurà d'establir quines accions són clau realitzades des de les biblioteques, des dels ajuntaments, i quines és millor prestar-les de manera mancomunada per tal de ser més eficaços i eficients.

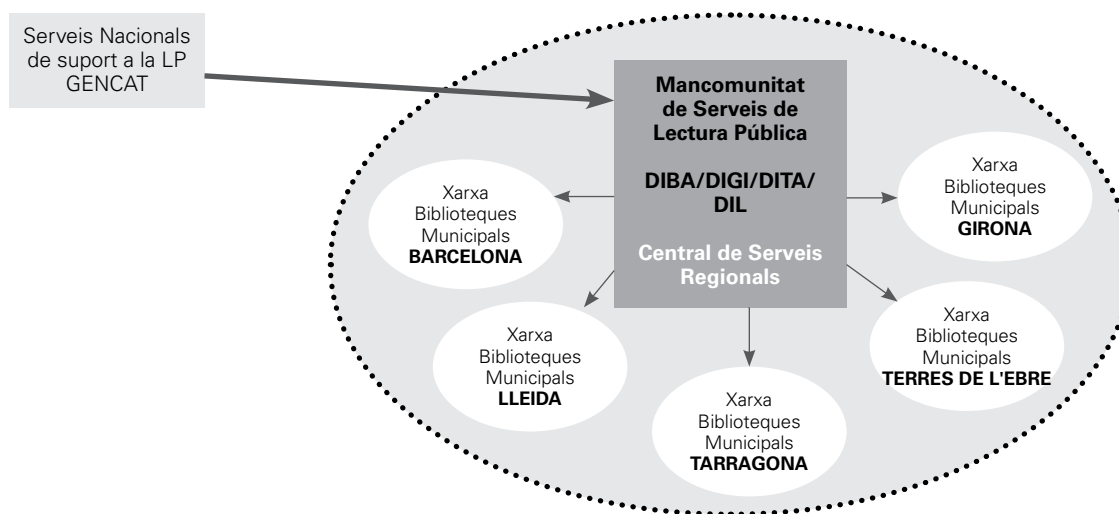
Una de les peces clau de la gestió integrada de les biblioteques municipals és el catàleg col·lectiu de la lectura

pública. Un catàleg unificat tant pel que fa a les dades informatives i de gestió dels fons com per la base de dades d'usuaris que facilitarà la mobilitat dels usuaris en tot el territori català. Si parlem de la base de dades informativa, de suport a la gestió de les biblioteques, haurà de poder incorporar aquelles especificitats pròpies de cada biblioteca; per citar un exemple, les diferents classificacions dels fons bibliogràfics.

L'esquema de l'estructura dels Serveis Regionals de Suport a la Lectura Pública podria ser com el representat en el quadre 7.

Des de la Central de Serveis Regionals es prestaria suport i es coordinaria el territori, respectant, inicialment, l'estructura actual per tal de poder arrencar més ràpidament. En el futur, s'hauria d'analitzar la distribució per tot Catalunya dels municipis amb biblioteca i fer una nova proposta, que pot passar per tenir una organització que respongui a set o vuit demarcacions «xarxes regionals», amb els corresponents responsables de coordinació i control. Entenc

Quadre 7. Proposta de Sistema de Lectura Pública.

que aquest aspecte no és urgent, ja que cal primerament analitzar el territori i decidir posteriorment sobre el que és millor aplicar ja des de dins del nou ens.

Com ja he comentat anteriorment, l'article 2.4 del Decret 124/1999 contempla la possibilitat que tots els serveis de caràcter regional es puguin donar des de les diputacions. D'altra banda, quan parlem de biblioteca pública estem parlant d'un servei de titularitat i competència municipal. La proposta que plantejo parteix, doncs, que les corporacions d'àmbit local (administració local) debatin, s'organitzin i donin el millor servei que es mereixen els seus conciutadans i els seus municipis.

La clau de tot plegat passa perquè des del món local s'assumeixi el seu paper i responsabilitat en el desenvolupament i funcionament de les biblioteques públiques municipals, així com també tots els serveis als petits municipis del nostre país, que es compten per centenars. Cal, doncs, consolidar uns serveis de suport forts als municipis i que les decisions es prenguin des de la mateixa representació municipal. El primer pas que cal fer és posar en comú les quatre diputacions que tenen entre les seves competències donar suport als municipis de les seves demarcacions en allò que els és competent. Els ajuntaments sols no poden prestar un servei tan complex sense la participació dels ens supramunicipals com les diputacions. Com bé sabem, les diputacions estan dirigides per polítics que són representants en la mesura que són alcaldes o regidors de municipis de les seves demarcacions. Sense el concurs de les diputacions no tindrem serveis bibliotecaris sostenibles, competitius i de qualitat com necessiten els nostres conciutadans.

Caldrà crear un ens mancomunat entre les quatre diputacions, amb una presidència rotativa i un consell directiu amb representants dels ajuntaments (alcaldes i regidors, diputats o no) que posi en funcionament una única central de serveis per a tot Catalunya, que aprovi el pla de desenvolupament dels serveis necessaris per als nostres municipis, d'acord amb la llei i el Mapa de Lectura Pública, i que garanteixi que tots els ciutadans de Catalunya

Cal, doncs, consolidar uns serveis de suport forts als municipis i que les decisions es prenguin des de la mateixa representació municipal. El primer pas que cal fer és posar en comú les quatre diputacions que tenen entre les seves competències donar suport als municipis de les seves demarcacions en allò que els és competent.

reben un servei de biblioteca bàsic dins de les competències municipals.

Aquesta Mancomunitat de Serveis de Lectura Pública tindria una Central Tècnica, que bé podria ser l'actual de la Diputació de Barcelona traspassada a l'ens, amb els ajustaments que necessiti per poder donar resposta ràpida i adequada a les necessitats de tots els ajuntaments. També s'hauria d'aprofitar la creació de l'ens per regular les relacions i compromisos que hi hauria entre els ajuntaments i el propi ens a fi de garantir la viabilitat de tot el desplegament. Aquest ens haurà de ser capaç de donar resposta al model de biblioteca actual així com al de futur. La biblioteca de futur serà aquella que fomentarà la inclusió dels seus conciutadans i farà que els seus usuaris siguin un valor actiu en el disseny i funcionament de la biblioteca. Haurà de promoure diferents formes de funcionament, d'acord amb les singularitats dels nostres municipis, que sigui facilitadora de la creació i l'experimentació en qualsevol àmbit del coneixement. Un model de biblioteca ple de sinergies, que avançarà al mateix ritme que ho fa el conjunt de la societat.

a) Les diputacions es coordinen

Cal iniciar aquest ens amb un compromís per part de les diferents diputacions que, de manera asimètrica almenys inicialment, financi i promogui aquest desplegament. Per assegurar-ne la posada en funcionament cal tenir-ne en compte el finançament i per veure com es podrien

Quadre 8. Proposta de futur: aportacions de les diputacions al funcionament del Sistema.

	Habitants	Municipis	Pressupost "diputació" 2016	Proposta de pressupost per biblioteques 2016	% del pressupost de Diputació	Pressupost biblioteques EUR/hab.
Diputació de Barcelona	5.523.922	311	896.275.000	38.539.825	4,30%	6,98
Diputació de Girona	753.054	221	118.562.750	2.549.099	2,15%	3,39
Diputació de Lleida	436.029	231	103.661.350	2.228.719	2,15%	5,11
Diputació de Tarragona	795.101	184	145.297.100	3.123.888	2,15%	3,93
TOTALS	7.508.106	947	1.263.796.200	46.441.531		6,19
Generalitat de Catalunya Servei de biblioteques	7.508.101			6.000.000		0,80

establir nous compromisos de les diputacions amb les biblioteques públiques municipals, partiré dels compromisos que hi ha enguany per fixar una proposta de futur. El 2016 la Diputació de Barcelona aporta un 4,2 % del seu pressupost consolidat al servei regional de lectura pública. La Diputació de Girona ho fa amb un 1 % del seu pressupost. Les altres diputacions, com ja he dit, no tenen partida específica per a aquest concepte. Del que es tractaria és que les diputacions de Girona, Lleida i Tarragona aportin una xifra resultant de dedicar entre un 2 i un 2,5 % dels seus pressupostos consolidats al manteniment i desenvolupament per al sistema bibliotecari dels seus territoris. Adjunto el quadre 8, on es reflecteixen els pressupostos consolidats de cada diputació, el 2016, i el que resultaria d'aplicar aquests percentatges comentats per crear les partides necessàries a tal efecte.

En la mateixa línia, és necessari dir que el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, que té al seu càrrec el manteniment de les anomenades Biblioteques Públiques de l'Estat, una a cada capital de província, hauria de traspasar la gestió, que té encomanada per les transferències de l'Estat a Catalunya, als ajuntaments corresponents amb la corresponent dotació econòmica que permeti dur a terme la gestió d'aquests equipaments, manteniment de l'edifici, recursos humans i dotació documental bàsica. He mantingut la mateixa xifra que el 2014 va aportar per a tot el Sistema de Lectura Pública, quantitat superior al cost de les tres biblioteques, però la part restant podria ser la dedicada als serveis regionals que actualment es realitza directament des del Departament de Cultura.

9. Conclusions

Hem fet un breu recorregut dels darrers vint-i-cinc i trenta anys per veure com ha evolucionat a Catalunya, i especialment a la província de Barcelona, el servei de biblioteques públiques municipals a fi d'extreure'n conclusions que em permetessin fer una proposta de reorganització del Sistema de Lectura Pública de Catalunya.

Amb la creació de l'ens Mancomunitat de Serveis de Lectura Pública, amb la dotació econòmica necessària, amb els estudis necessaris de l'estat de la qüestió i l'impuls consegüent d'aquesta actuació puc assegurar que en quatre anys el nostre país faria un pas decisiu pel que fa a l'accés a la informació, la lectura i la formació dels nostres conciutadans. S'aconseguiria, a més, una dotació més gran de fons documental –físicament o virtualment–, més dotació tecnològica, desplegament del servei de bibliobús per a les demarcacions de Lleida, Girona i Tarragona, equilibrant i augmentant la qualitat dels serveis sense perdre el principi de proximitat.

Després de l'expansió i el creixement en equipaments i serveis, el futur de la biblioteca està a debat. El nou ens haurà d'afrontar, amb un impuls renovat i obert, el nou model de biblioteca que, com hem apuntat, ha de ser més participada pels usuaris, i a més d'oferir serveis haurà de ser un espai de creació i experimentació, tot iniciant una nova etapa.

Bibliografia:

BARCELONA (Catalunya: Província). Diputació. *Democratitzar la informació: declaració de la Diputació de Barcelona (text distribuït als assistents a l'acte del 2 d'abril al Palau de la Música Catalana)*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1990.

BARCELONA (Catalunya: Província). Diputació. *Resum d'activitats 1986-1989: propostes de futur*. Barcelona: Xarxa de Biblioteques Populars, 1990. [Xerocopiada].

BUSQUET i DURAN, Montserrat. «La Llei 4/1993 i la biblioteca pública». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, 1986, núm. 19.

CAMPS, Elisa; BAGUNYÀ, Lluís. «La Lectura pública a Catalunya : estat de la qüestió a 10 anys de la Llei de Biblioteques». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, 1986, núm. 8.

CATALUNYA. *Acord GOV/107/2014, de 15 de juliol, pel qual s'aprova el Mapa de la Lectura Pública de Catalunya* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2014. <http://biblioteques.gencat.cat/web/.content/tematic/article/suport_biblioteques/eines_treball/MLPC_2014.pdf> [Consulta: març 2016].

CATALUNYA, «Decret 124/1999, de 4 de maig, sobre els serveis i el personal del Sistema de Lectura Pública de Catalunya». *DOGC*, núm. 2885, del 10 de maig de 1999.

CATALUNYA. «LLEI 3/1981, de 22 d'abril, de Biblioteques». *DOGC*, núm. 123, de 29 d'abril de 1981.

CATALUNYA. «LLEI 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya». *DOGC*, núm. 1727, de 29 de març de 1993.

CATALUNYA. «LLEI 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya». *DOGC*, núm. 832, de 27 d'abril de 1987, modificada per la Llei 1/1998, de 7 de gener. *DOGC*, núm. 2553, de 9 de gener de 1998).

ESPANYA. «Ley 7/1985, de 2 de abril, reguladora de las Bases del Régimen Local». *BOE*, núm. 80, de 3 de abril de 1985.

NIETO, Javier; VILAGROSA, Enric. *Els nous estàndards de biblioteca pública de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Diputació de Barcelona, 2008.

OMELLA i CLAPAROLS, Ester. *La biblioteca pública a la província de Barcelona: un servei en xarxa*. Coordinació:

Assumpta Bailac i Puigdemívol. Barcelona: Diputació de Barcelona. Àrea de Cultura. Servei de Biblioteques, 2002.

OMELLA, Ester; PERMANYER, Jordi. «L'estructuració d'una xarxa municipal de biblioteca pública». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, 2003, núm. 35.

PERMANYER BASTARDAS, Jordi. «Una ciudad, una biblioteca: el modelo de la biblioteca urbana en red». En: ENCUESTRO DE BIBLIOTECAS Y MUNICIPIO (6è: 2015: Madrid). *Redefiniendo la biblioteca en la ciudad: actas del VI Encuentro de Bibliotecas y Municipio*. Madrid: Ministerio de Cultura. Subdirección General de Coordinación Bibliotecaria, 2016. ■

Repensar l'accés als recursos electrònics: accés autènticat a través del servei SIRE

Judit CASALS

Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació. Unitat de Projectes
Universitat de Barcelona
juditcasals@ub.edu

Domingo IGLESIAS

Àrea de Tecnologies de la Informació i la Comunicació
Universitat de Barcelona
diglesias@ub.edu

Article rebut el març de 2016; revisat el juny de 2016.

Resum:

S'expliquen els canvis que s'han produït durant l'any 2015 a la Universitat de Barcelona en la manera com els usuaris accedeixen als recursos electrònics (bases de dades, revistes electròniques i llibres electrònics) subscrits per la biblioteca. A partir del febrer de 2015, s'exigeix que l'accés dels usuaris de la comunitat universitària als recursos electrònics sigui sempre autènticat, tant si s'accedeix des d'ordinadors situats dins del campus universitari com des d'altres ubicacions. És un canvi substancial de model de servei que modifica l'ús dels usuaris, i que no és l'habitual en la resta de biblioteques universitàries del nostre entorn.

Paraules clau:

centre de recursos per a l'aprenentatge i la investigació, CRAI Universitat de Barcelona, accés autènticat, accés als recursos electrònics, accés intern i remot, servidor proxy, gestió d'accés als recursos electrònics

Repensar el acceso a los recursos electrónicos: acceso autenticado a través del servicio SIRE

Resumen:

Se explican los cambios que se han producido durante el año 2015 en la Universidad de Barcelona en la manera como los usuarios acceden a los recursos electrónicos (bases de datos, revistas electrónicas y libros electrónicos) suscritos por la biblioteca. A partir de febrero de 2015 se exige que el acceso de los usuarios de la comunidad universitaria a los recursos electrónicos sea siempre autenticado, tanto si se accede desde ordenadores situados dentro del campus universitario como desde otras ubicaciones. Es un cambio sustancial de modelo de servicio que modifica el uso por parte de los usuarios, y que no es el habitual en el resto de bibliotecas universitarias de nuestro entorno.

Palabras clave:

recursos de información electrónicos, bibliotecas universitarias, CRAI Universitat de Barcelona, Centros de recursos para el aprendizaje y la investigación, acceso autenticado, acceso a los recursos electrónicos, acceso interno y remoto, servidor proxy, gestión de acceso a los recursos electrónicos

Rethinking access to electronic resources: authenticated access through SIRE service

Abstract:

This article explains the changes that have occurred in 2015 at the University of Barcelona with regard to the manner in which users access the electronic resources (databases, online publications and e-books) to which the library subscribes. As from February 2015, university user access to electronic resources must be always authenticated, whether they are accessed from computers on the university campus or from devices in other locations. This represents a substantial change to the service model, prompting a shift in user's use of the system, and one which is not conventional in other university libraries in the region.

Key words:

electronic resources, academic libraries, Learning Resources Centres, CRAI Universitat de Barcelona, providing access to electronic resources; remote and on-campus access; proxy server; electronic resources access management

Introducció

Facilitar l'accés a la informació és i ha estat un dels objectius principals i un fonament de la biblioteca des dels seus inicis i, ara, del CRAI de la Universitat de Barcelona¹.

Per tenir accés a una informació científica i de qualitat, les biblioteques s'han esforçat a desenvolupar tota una sèrie de tasques que van des de la selecció i adquisició dels recursos d'informació, fins a la seva catalogació i posada a disposició dels usuaris de la manera més eficient possible, i adaptant-se a un entorn tecnològic canviant que ha afectat de manera radical aquest procés.

Amb l'aparició dels primers recursos electrònics, els editors i proveïdors de continguts digitals comencen a canviar el model de negoci i ofereixen, a part de les llicències d'ús, noves maneres de subscriure i accedir als recursos electrònics.

Pel que fa als usuaris, s'han adaptat amb bastanta facilitat a la nova manera de buscar, trobar i seleccionar informació digital per satisfer les seves necessitats, ja que estan acostumats a usar cada vegada més la tecnologia en la seva vida quotidiana, i demanen i esperen que els serveis que els ofereixen les biblioteques siguin de qualitat i els siguin prestats en el moment en què els necessiten².

En paral·lel, els sistemes de gestió de biblioteca i els catàlegs han evolucionat aquests últims anys cap a models més integrats, tant en la gestió com en la recuperació d'informació. Apareixen noves eines, com els gestors d'enllaços o els metacercadors, que ofereixen solucions específiques per a la gestió dels recursos electrònics. Al voltant de l'any 2009, apareixen les anomenades eines de descoberta, que permeten buscar conjuntament el catàleg de la biblioteca, recursos en accés obert o lliure i tots els recursos electrònics subscrits, des d'una sola interfície i una única finestra de cerca (tipus *Google*), i que cerquen sobre el contingut indexat d'articles de revista i de capítols de llibres electrònics.

1. L'accés a la informació digital a la Universitat de Barcelona

La Universitat de Barcelona es va incorporar de manera ràpida al món de les bases de dades i de revistes electròniques, i va proporcionar, en un primer moment, els recursos des dels sistemes allotjats a la pròpia institució i més endavant va canalitzar l'accés cap als sistemes proporcionats pels proveïdors.

El primer paquet de revistes es va adquirir a la Universitat de Barcelona, i va ser el d'Academic Press. Des de l'any 1989 s'ha arribat a la situació actual, on la Universitat posa

1. Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Informació (CRAI). <<http://crai.ub.edu/>>. <http://crai.ub.edu/>. <http://crai.ub.edu/>. <http://crai.ub.edu/>. <http://crai.ub.edu/>.
2. GÜELL GUILLÉN, Cristina ; CASALS, Judit. «Els serveis als usuaris en les biblioteques universitàries». *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, 2009, núm. 50, p. 67-87. <<http://hdl.handle.net/2445/13702>> [Consulta: 21/12/15].

a disposició dels usuaris més de 42.000 títols de revista, més de 340 bases de dades i 60.000 llibres electrònics³, amb un cost que supera el 5 milions d'euros. Un 40 %, aproximadament, dels recursos electrònics contractats es fa directament des de la Universitat de Barcelona i el 60 % restant es compra de forma consorciada amb el CSUC (Consorti de Serveis Universitaris de Catalunya)⁴ en el marc de la BDC (Biblioteca Digital de Catalunya)⁵, des de 1999.

La irrupció dels recursos electrònics en les biblioteques universitàries va provocar ja a la dècada de 1990 un canvi en els models tradicionals d'adquisició: de la compra de llibres i revistes es passa a la contractació de l'accés mitjançant llicències d'ús.

Aquests contractes o llicències d'ús atorguen a la universitat només el dret d'ús d'aquests recursos, però no la propietat –a diferència del que succeeix quan es compra un llibre en paper– i estableixen les condicions del servei i els usuaris autoritzats. Els editors, per assegurar-se que la universitat compleix aquestes condicions, controlen els accessos i poden rescindir temporalment el servei si detecten mals usos dels usuaris, i la seva política de preus pot variar en funció de la grandària de la universitat o de l'ús que se'n faci.

En termes generals, aquestes llicències permeten l'accés als membres de la comunitat universitària: estudiants, personal docent i investigador, personal d'administració i serveis, i la majoria també n'autoritzen l'accés als usuaris passavolants que entren a les biblioteques. En aquestes llicències es consideren també les dues modalitats d'accés: la primera, que és la majoritària, des dels ordinadors situats en els edificis de la universitat, i la segona, l'accés remot dels usuaris autoritzats de la institució.

La Universitat de Barcelona, abans –i encara ara la major part de les biblioteques universitàries del nostre entorn–

oferia dues maneres diferenciades per accedir als recursos electrònics:

- Si l'usuari es troba dins la xarxa de la universitat, típicament en un edifici de la pròpia universitat (*on-campus*), l'accés als recursos electrònics hostatjats en les webs dels editors és directe i fàcil i sense necessitat de autenticar-se. Els servidors dels editors i proveïdors reconeixen que la IP de l'ordinador pertany a la xarxa d'ordinadors de la Universitat i n'autoritzen l'accés. L'avantatge del sistema és que l'accés és transparent i ràpid per a l'usuari. Entre els inconvenients per a la pròpia universitat, que és la que en definitiva paga per tenir aquesta informació, cal destacar que l'accés es realitza habitualment a través de *Google*, o algun altre cercador, i no a través del catàleg de la biblioteca, fent que l'usuari no se n'adoni que aquest accés es pagat per la universitat. Per altra banda, es difícil quantificar –fàcilment– l'ús dels recursos, i es delega aquesta funció en els proveïdors, que no sempre faciliten aquestes dades i, en tot cas, no tots ho fan de manera homogènia, encara que una gran majoria d'editors ja proporcionen les dades d'ús amb l'estàndard COUNTER⁶.

- Si l'usuari es troba fora de les instal·lacions de la universitat, s'usa el que s'anomena servei d'accés remot, típicament mitjançant l'ús d'un servidor intermediari o *proxy* situat dins la xarxa de la institució. Aquest servidor canalitza les peticions de l'usuari cap al proveïdor extern, que les considera efectuades des d'una xarxa autoritzada. El servidor intermediari pot estar integrat amb algun sistema d'autenticació.

2. Objectius i motius del canvi

La Universitat de Barcelona, a instància de la Comissió per a Sistemes d'Informació i Documentació, inicia l'any 2013 un projecte per a redissenyar l'accés als recur-

3. En aquest còmput s'inclouen recursos electrònics d'accés lliure o obert.

4. Consorti de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC). <<http://www.csuc.cat/>>.

5. Biblioteca Digital de Catalunya (BDC). <<https://www.csuc.cat/es/bibliotecas-cbuc/biblioteca-digital-de-catalunya-bdc>>.

6. COUNTER. <<http://www.projectcounter.org/about.html>>.

sos, bases de dades, revistes i llibres electrònics, amb l'objectiu de disposar d'un sistema de control i gestió dels accessos a aquests recursos electrònics des de dins i fora de la universitat.

En la base d'aquesta decisió hi ha, principalment, la voluntat de:

- Assegurar que la institució compleix amb les llicències que se signen amb els editors de recursos electrònics, per tal de garantir que es disposa d'un sistema de control que eviti els mals usos d'alguns usuaris.
- Disposar de dades per poder retre comptes de com s'inverteixen els recursos econòmics per a la compra d'informació digital de qualitat destinada a la recerca i a la docència, i de l'ús que se'n fa. Aquesta informació ha de poder ajudar la universitat a explicar a la societat, en un exercici de transparència, com s'inverteix una part dels recursos públics que es dediquen al suport a la investigació i la docència.
- Conèixer amb detall l'ús dels recursos electrònics, amb dades fiables i segmentades segons la tipologia d'usuaris (professors, estudiants, personal d'administració i serveis, i col·laboradors externs i eventuais) i saber quins són els recursos més consultats.

3. Nou model d'accés a la biblioteca digital: disseny i implantació de la solució

Tots aquests requeriments sol·licitats per la institució imposen, en primer lloc, i conceptualment, un canvi substancial en el model d'accés als recursos electrònics, vigent fins a aquell moment i representa una modificació en la filosofia tradicional d'oferir l'accés als recursos electrònics de les biblioteques universitàries de tot el món.

El canvi suposa que, per tenir un control total i una gestió efectiva sobre el procés, cal centralitzar tots els acces-

La Universitat de Barcelona, a instància de la Comissionada per a Sistemes d'Informació i Documentació, inicia l'any 2013 un projecte per a redissenyar l'accés als recursos, bases de dades, revistes i llibres electrònics, amb l'objectiu de disposar d'un sistema de control i gestió dels accessos a aquests recursos electrònics des de dins i fora de la universitat.

sos als recursos electrònics dels usuaris de la comunitat universitària. D'aquí, se'n deriva que l'accés sigui sempre personal i amb autorització, amb un codi personal i intransferible, tant si s'hi accedeix des d'ordinadors situats dins del campus universitari com des d'altres ubicacions.

La implantació de la solució impacta en tres àmbits en el quals s'ha d'actuar per assegurar que aquest canvi en el model d'accés a la biblioteca digital es produeixi:

■ Actuacions en l'àmbit tecnològic:

La solució tecnològica adoptada ha de garantir que l'accés a la biblioteca digital sigui centralitzat independentment de la ubicació de l'usuari; que els validi a tots de manera individual, que disposi d'algun tipus de control sobre les connexions simultànies i que proporcioni algun sistema de registre de les accions dels usuaris (logs).

D'altra banda, és necessari que el sistema sigui prou robust per donar servei a tota la universitat i pugui atendre un volum elevat de peticions, ja que en ser l'única via d'accés als recursos electrònics es podria convertir en un punt crític, si no estigués ben dimensionat.

Per fer-ho és necessari actualitzar el programari obsolet d'accés remot als recursos electrònics, en funcionament des de l'any 2005, i integrar-lo en la infraestructura informàtica de la universitat: servidors virtuals, comunicacions i en els sistemes de control d'identitats de la universitat.

■ Actuacions en la gestió interna del procés d'adquisició dels recursos electrònics.

Suposa, principalment, comunicar als editors que només han d'autoritzar l'accés des de les adreces IP del servidor proxy en lloc d'autoritzar tota la xarxa UB en bloc.

■ Aspectes legals i normatius, i política d'usuaris:

És necessari redactar un reglament, inexistent fins al moment, que reguli l'accés als recursos electrònics de la Universitat de Barcelona.

Es decideix desplegar el nou sistema en dues fases; una primera que consisteix a substituir el servidor proxy només per a l'accés remot; i una segona, en la qual s'estén l'ús dins i fora de la xarxa de la universitat

El mes de juny de 2014, la Universitat de Barcelona posa en funcionament el nou sistema, anomenat SIRE (Servei Intermediari a Recursos Electrònics),⁷ que canalitza l'accés als recursos electrònics contractats pel CRAI⁸. El sis-

El mes de juny de 2014, la Universitat de Barcelona posa en funcionament el nou sistema, anomenat SIRE (Servei Intermediari a Recursos Electrònics), que canalitza l'accés als recursos electrònics contractats pel CRAI.

El sistema permet controlar l'accés amb identificació per usuari i contrasenya personal, i restringeix l'ús a persones autoritzades, alhora que manté control sobre la utilització de credencials de manera simultània.

tema permet controlar l'accés amb identificació per usuari i contrasenya personal, i restringeix l'ús a persones autoritzades, alhora que manté control sobre la utilització de credencials de manera simultània.

En aquesta primera fase, el control només s'aplica si s'accedeix als recursos electrònics des d'ordinadors situats fora del recinte universitari (*off-campus*).

Accés als recursos electrònics de la UB

Abans del 9 de febrer de 2015:

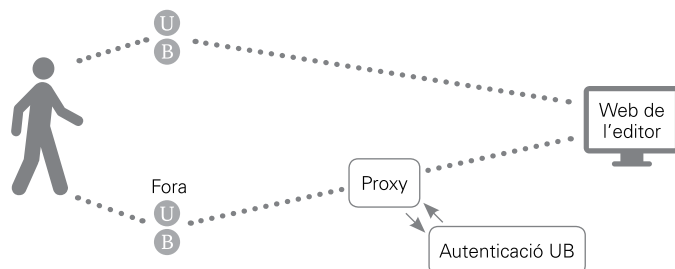

Figura 1. Accés remot amb autenticació.

Accés als recursos electrònics de la UB

Abans del 9 de febrer de 2015:

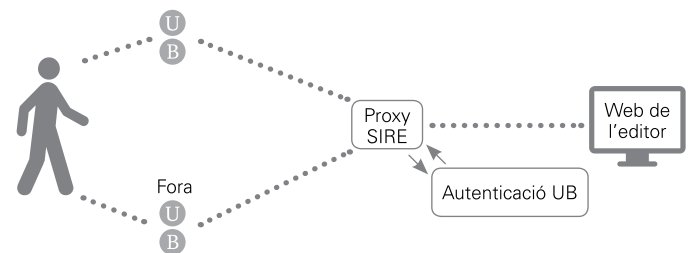

Figura 2. Accés autenticat des de dins i fora del campus.

7. El SIRE està basat en el programari EZproxy d'OCLC. <<https://www.oclc.org/ezproxy.en.html>>.

8. Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI). <<http://crai.ub.edu/>>.

A partir del febrer de 2015 es configura que l'accés dels usuaris de la comunitat universitària als recursos electrònics sigui sempre autènticat, independentment de la ubicació de l'usuari (tant si s'hi accedeix des d'ordinadors situats dins del campus universitari com des d'altres ubicacions).

3.1. Actuacions en l'àmbit tecnològic

En una primera fase, el juny del 2014, se substitueix el servidor *proxy* existent, en funcionament des del 2005.

L'antic sistema funcionava en un *appliance* –una combinació de hardware i software– de Mara Systems, basat en el programari *Squid*, que havia permès:

- Validar els usuaris UB (personal de serveis, docents i investigadors,, alumnes i externs) contra el directori de la UB (LDAP).
- Autoritzar l'accés des d'algunes xarxes IP «conegudes» (hospitals i altres) i a alguns codis genèrics.

El sistema havia quedat obsolet i començava a presentar problemes de saturació. Per altra banda, no ofería dades completes per a extreure'n informacions sobre el nombre d'usuaris que estaven connectats ni quins recursos electrònics utilitzaven.

El 2013 es comencen a explorar solucions per a substituir el sistema. A grans trets, les característiques que es buscaven eren les següents:

- Capacitat per a donar suport a accessos des de la pròpia xarxa de la UB i també des de fora d'ella.
- Facilitat de manteniment i de desplegament, tant pel que fa a la infraestructura com de clients.
- Accessible des de xarxes tancades o protegides.
- Multidispositiu.
- Integreble amb el *Single Sign On*.

- Possibilitat de controlar el nombre de sessions simultànies.
- Capacitat d'implementar polítiques d'ús. Per exemple, que permetés autoritzar l'ús d'uns determinats recursos a certs col·lectius.
- Disponibilitat d'informació estadística en brut per a poder tractar-la.
- Cost d'adquisició i manteniment reduïts.

Les alternatives que es van considerar eren tipus VPN o *proxy*⁹ i, dins els segons, els *proxy web* i els *proxy de reescriptura*.

Les VPN¹⁰ es descarten d'inici perquè són solucions cares i el desplegament és complex. Requereixen distribució de software als clients i, a més, no hi havia clients per a totes les plataformes, sobretot per la varietat de dispositius mòbils que començaven a estendre's pel mercat. Per altra banda, és una solució pensada per a l'accés segur des de l'exterior a la xarxa de l'empresa i, en el cas de la universitat, també es volia donar suport als accessos interns.

Els *proxy web*, que era la solució existent a la universitat, es continuen mantenint com a opció vàlida, però no es veien solucions clares a tres punts febles que s'arrossegaven del sistema anterior: requeria configuració dels navegadors dels clients, la integració amb el *Single Sign On* era més complexa i l'accés des de xarxa tancada requeria d'actuacions de més departaments de l'organització.

Els *proxy de reescriptura* donaven la solució als punts abans esmentats però, per contra, demanava un esforç de configuració inicial.

Les opcions que es consideren com a *proxy de reescriptura* eren el *WAM* de Innovative Interfaces i *EZproxy* d'OCLC. En aquest cas, el cost va ser l'element decisiu per escollir *EZproxy*. Val a dir que en el moment de la

9. Proxy. <https://es.wikipedia.org/wiki/Servidor_proxy>.

10. VPN o Virtual Private Network. <https://es.wikipedia.org/wiki/Red_privada_virtual>.

selecció, als EUA ja existia la possibilitat d'adquirir una versió *cloud d'EZproxy*, però encara no se'n donava el servei a Europa, motiu pel qual no es va arribar a plantejar aquesta opció.

Finalment, al final de 2013 i després d'un període d'avaluació, es decideix comprar el producte *EZproxy*¹¹ d'OCLC. Es tracta d'un programari molt estès dins l'àmbit universitari a escala mundial, alhora que suportat per la majoria de proveïdors de sistemes d'automatització de biblioteques i de proveïdors de continguts de recursos electrònics. El sistema era fàcilment integrable amb els sistemes de gestió de biblioteques utilitzats per la universitat (*SFX*, *Metalib* i *Millennium*), i amb capacitat de connexió a diversos sistemes d'autenticació (*Active Directory*, *LDAP*, *CAS*, *Shibboleth*, etc.).

EZproxy és un software que pertany a la família dels anomenats «*proxy de reescriptura*», que alteren dinàmicament les URL contingudes a una pàgina web i fan que el trànsit cap als recursos contractats es canalitzi pel servidor *proxy*. L'avantatge del sistema és que fa innecessari configurar el navegador del client, ja que són els sistemes de la biblioteca els que s'encarreguen d'adreçar les connexions als recursos a través del *proxy*.

El sistema s'instal·la en un entorn de test al Centre de Dades de l'Àrea de Tecnologies. Des del punt de vista tecnològic es vol validar que el sistema:

1. Pugui treballar en alta disponibilitat, atès que es converteix en l'única porta d'accés als recursos electrònics.
2. Es pugui integrar amb el *Single Sign On* (SSO) de la Universitat de Barcelona, anomenat AUTEN. El SSO està connectat amb el directori LDAP, que recull les identitats de les persones amb vinculació amb la institució, alhora que conté informació d'autorització als diferents sistemes de la universitat i, entre ells, la d'accés als recursos electrònics.

3. Proporcioni estadístiques d'ús que permetin donar resposta als requisits formulats per la institució.

Es configuren inicialment quatre màquines virtuals: dues fan la funció de distribuir les peticions dels clients contra les altres dues que fan la funció de *proxy*. Les quatre màquines funcionen amb sistema operatiu *Linux Suse SLES 11 SP3*. El programari de balanç de càrrega utilitzat és *HAProxy*.¹²

Es comença a treballar en la validació del funcionament del sistema i en la configuració automàtica de les eines del CRAI que gestionen l'accés als recursos electrònics (*ReCercador*, catàleg, *SFX*, etc.). Es tracta d'identificar els recursos electrònics, subscrits i de compra, per forçar que quan usuari cliqui la URL del recurs el redirigeixi cap al servidor *proxy*, i no directament al servidor de l'editor o proveïdor.

També s'efectuen les proves destinades a validar el funcionament dels recursos electrònics i, en paral·lel, es desenvolupen tres sistemes de suport:

- Sistema de generació dels fitxers de configuració dels recursos, que s'encarrega de recollir la informació dels recursos actius de les fonts de dades de la biblioteca: *ReCercador* (*SFX* i *Metalib*) i catàleg, i generar les configuracions necessàries per a l'*EZproxy*.¹³
- Sistema de recollida i filtrat de les estadístiques, que construeix els informes d'ús en base als logs generats pels nodes de l'*EZproxy* i que, addicionalment, dóna informació diària sobre els usuaris que s'han bloquejat per diferents motius.
- Interfície de consulta del directori d'usuaris de la UB (base de dades *Rebmark*).

A finals de 2014 es comença a preparar la infraestructura informàtica per a l'entorn de producció que ha d'atendre

11. *EZproxy* <<http://www.oclc.org/en-europe/ezproxy.html>>.

12. *HAProxy*. <<http://www.haproxy.org/>>.

13. Per a més informació: <<http://www.oclc.org/support/services/ezproxy/documentation/cfg/understanding-urls.en.html>>.

totes les peticions de servei, que es preveu que seran superiors a les actuals. Es tenien dades dels accessos des de fora de la xarxa de la UB i només es disposava d'estimacions dels accessos interns. El 3 de febrer de 2015, s'instal·len sis nodes per donar suport al servei SIRE (Servei Intermediari d'accés als Recursos Electrònics): dos balancejadors, dos nodes *EZproxy* actius i dos nodes més que queden en reserva. Els servidors *proxy* de l'entorn de producció es dimensionen amb dues CPU i 2 GB de RAM, doblant la capacitat dels servidors de l'entorn test.

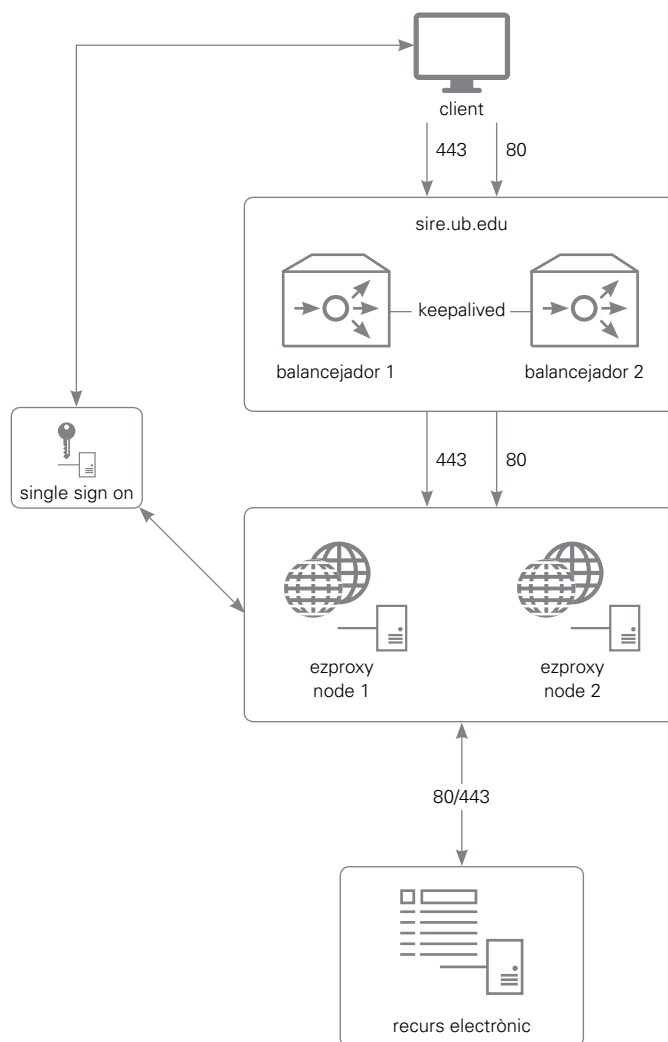
També s'automatitza definitivament la generació automàtica del fitxer de configuració dels recursos electrònics a l'*EZproxy*, en el fitxer «ezproxy.cfg». El programari només permet navegar pels recursos electrònics que s'han configurat prèviament. Cada entrada configurada es compon del títol, la URL i el domini que correspon a la URL; si el recurs electrònic utilitza diferents dominis, es relacionen tots.

En el cas de la Universitat de Barcelona, només s'han configurat els recursos de pagament, subscrits o adquirits; per tant, no es fan passar pel servidor *proxy* aquelles revistes o bases de dades que són d'accés lliure o accés obert.

3.2. Actuacions en la gestió interna del procés d'adquisició dels recursos electrònics

Per tal d'assegurar que tots els accessos als servidors dels editors i distribuïdors de contingut digital es facin a través del servidor intermediari, és necessari contactar amb els editors perquè modifiquin les llicències. Es demana que a les llicències s'elimini l'adreça IP del *proxy* antic i el rang 161.116.*.* i només consti un rang determinat d'IP on hi ha els servidors *proxy*, i unes quantes adreces IP del personal del CRAI que treballa habitualment amb els recursos electrònics (Adquisicions, Gestió de la Col·lecció, Procés Tècnic i Préstec Interbibliotecari) perquè puguin anar directe al servidor de l'editor sense passar pel servidor intermediari.

Figura 3. Infraestructura informàtica.

Això es notifica a 85 editors o proveïdors diferents, i també al CSUC, perquè facin els mateixos tràmits per a tots els recursos electrònics contractats de manera consorciada. S'estableix un període de seguretat, i encara que el febrer ja es posa en marxa la redirecció cap a SIRE, els editors encara permeten l'accés directe al servidor de l'editor fins al 2 de març.

3.3. Aspectes legals i normatius i política d'usuaris

És molt important per a una institució i s'identifica com a factor crític d'èxit que la responsabilitat sobre les decisions en matèria d'accés a la informació estiguin clarament assignades: decidir qui té accés als recursos electrònics ha d'ésser una decisió institucional.

Dins d'aquest àmbit s'emmarca la voluntat de la Universitat de Barcelona de redactar un reglament que reguli l'ús dels recursos d'informació contractats i que estableixi clarament quins són els drets i els deures dels usuaris en relació a aquest tema. També s'estudia a fons quina repercussió pot tenir la legislació de protecció de dades personals i es determina quines dades dels usuaris del servei es registraran i quin n'és el grau de confidencialitat.

Després de rebre l'assessorament i l'ajuda tècnica de l'Assessoria Jurídica i de l'Oficina de Control Intern, el *Reglament d'ús de la Biblioteca Digital de la Universitat de Barcelona* s'aprova per la Comissió de Biblioteques delegada del Consell de Govern el 29 de setembre de 2015 i és ratificat pel Consell de Govern el 8 d'octubre de 2015.¹⁴

■ Base de dades REBMARK

L'Àrea de Tecnologies de la Universitat prepara una aplicació informàtica perquè el CRAI pugui consultar algunes dades (nom i cognoms, codi d'identificació de l'usuari, tipologia d'usuari –estudiant, PAS o PDI–) dels gestor d'identitats, que consolida la informació d'usuaris provinent de les aplicacions de matrícula (GIGA) i recursos humans (XIPER). Aquesta aplicació permet identificar, també, aquelles persones que en la data actual estan autoritzades a consultar els recursos electrònics, bé perquè són estudiants o bé perquè mantenen una relació contractual amb la universitat.

■ Límits a l'accés: usuaris bloquejats

L'*EZproxy* permet establir límits¹⁵ a l'accés als recursos electrònics deshabilitant temporalment l'usuari que se surt dels límits preestablerts. Funciona amb tres variables: temps determinat de connexió de la sessió, nombre de megabytes descarregats dels servidors de l'editor i temps de bloqueig temporal. Si durant un període de temps determinat un usuari es descarrega més dels megabytes establerts, se'l bloqueja durant un període de temps. Actualment, està configurat de la següent manera: si un usuari, durant quinze minuts, baixa 200 MB o més, se'l bloqueja durant dues hores.

S'ha aplicat amb la intenció d'avisar els usuaris i, per tant, prevenir possibles mals usos i evitar, en última instància, que l'editor pugui detectar IP d'ordinadors d'usuaris que descarreguen més d'articles dels permisos, actuació que podria portar l'editor a tallar l'accés a tota la universitat com a conseqüència d'aquest mal ús. S'aplica més aviat com una mesura dissuasòria, però difícil de configurar a escala global per varies raons: principalment, perquè el pes dels PDF varia molt segons les revistes, que pot oscil·lar entre unes 80 kB a un cert nombre de megaby-

14. UNIVERSITAT DE BARCELONA. *Reglament d'ús de la Biblioteca Digital de la Universitat de Barcelona*. <http://crai.ub.edu/sites/default/files/reglaments/reglament_bibliotecadigital_2015.pdf>.

15. <<https://www.oclc.org/support/services/ezproxy/documentation/cfg/usagelimit.en.html>>.

tes, i, també, perquè cada editor aplica mesures correctives molt diferents segons els mals usos que registra. A vegades, aquestes penalitzacions estan expressades en les llicències d'ús que es signen amb l'editor, però altres vegades només es coneixen en el moment en què l'editor decideix aplicar-les.

■ **Campanya de comunicació als usuaris des del Vice-rectorat.**

Abans de posar en funcionament el nou servei, el febrer de 2015, es fa una extensa campanya de comunicació del Comissionat de Sistemes d'Informació i Documentació i el CRAI, que inclou notícies a les dues intranets del personal de la Universitat de Barcelona, professorat i personal d'administració i serveis; un missatge de correu electrònic personalitzat a tots els membres d'aquests dos col·lectius i una notícia a la intranet dels estudiants. A part, es publica la notícia a la pàgina del CRAI i de la universitat i, també, a les xarxes socials i blogs del CRAI.¹⁶

S'és molt curós amb aquesta campanya, ja que el canvi en el servei afecta tota la comunitat universitària. En aquells moments, segons les dades del *Portal de la transparència de la Universitat de Barcelona*¹⁷, afecta prop de 63.020 estudiants, 5.312 membres del professorat docent i investigador i 2.412 del personal d'administració i serveis.

Posteriorment, i de manera periòdica, s'envien missatges-recordatoris a través de les xarxes socials del CRAI i de la UB, especialment *Twitter*, per recordar que per accedir a la biblioteca digital cal fer-ho sempre autènticat.

3.4. Actuacions realitzades de depuració de dades d'usuaris

- S'eliminen els codis genèrics que tenien alguns departaments i unitats de la universitat, que s'havien anat creant al llarg dels anys.
- S'elimina l'accés als alumnes que no tinguin matrícula vigent (la darrera data de pagament de la matrícula és inferior a dos anys). Aquesta acció es realitzarà anualment. L'any 2013, es van desactivar uns 900 usuaris que no complien aquesta condició. Va afectar a tants usuaris perquè aquesta acció no s'havia fet mai.
- Es detecta l'existència de 1.770 codis de personal extern que corresponen a persones que amb diferents vinculacions amb departaments, unitats o amb persones reben aquest codi que els assignava, fonamentalment, una adreça de correu electrònic i l'accés als recursos electrònics. Es constata que no hi havia cap tipus de control ni de validació, motiu pel qual hi havia persones que hi accedien des d'altres institucions. El juny de 2014, es talla l'accés a aquestes persones. A partir d'aquest moment, es canvia el procediment i el codi de personal extern no ofereix directament l'accés a les revistes. Per aconseguir-ho és imprescindible demostrar la vinculació contractual amb la Universitat de Barcelona i ser-ne autoritzat.
- El 16 de novembre, s'activa en el servidor de SIRE un avís per als usuaris, que només els apareix la primera vegada que es connecten i que els obliga a acceptar les condicions del servei abans d'accedir als recursos. El funcionament és el següent: quan l'usuari s'identifica per primera vegada surt l'avís d'ús i alhora es registra la IP, la data i l'hora, i l'identificador de l'usuari. A continuació, es registra també l'acceptació o no de les condicions d'ús, en funció de l'acció que faci l'usuari. Si l'usuari accepta les condicions, no es torna a mostrar l'avís i, si no les accepta, es desconnecta de SIRE i es registra per mostrar l'avís la propera vegada que hi accedeixi.

16. «Nou sistema per accedir a les bases de dades, revistes i llibres electrònics de la UB», *Blog CRAI Universitat de Barcelona*. <<http://blogcrai.ub.edu/2015/02/04/nou-sistema-per-accedir-a-les-bases-de-dades-revistes-i-llibres-electronics-de-la-ub/>>.

17. *Portal de transparència de la Universitat de Barcelona*. <http://www.ub.edu/web/ub/ca/universitat/la_ub_avui/xifres_sobre_la_ub/xifres_sobre_la_ub.html>.

4. Sistema d'accés dels usuaris

L'avantatge principal per a l'usuari, a diferència de l'anterior servidor proxy, és que no cal efectuar cap configuració al navegador de l'ordinador. El nou sistema d'accés demana l'identificador UB (el mateix que s'utilitza per accedir a les intranets de la universitat), i és personal, no transferible i permet només una sessió simultània. D'altra banda, també es millora la pàgina general d'autenticació de la universitat: interfície en tres idiomes (català, castellà i anglès), s'incorpora una ajuda i es fa un disseny adaptatiu que permet una visualització òptima en tauletes i mòbils.

Quan s'accedeix des del Catàleg de les biblioteques¹⁸ o des del ReCercador (Cercador de Recursos Electrònics)¹⁹, el sistema està preparat i, automàticament, força l'enllaç cap al servidor *proxy*, passant primer pel sistema d'autenticació de la UB (es pot veure en la següent seqüència d'imatges).

Figura 4. Accés des del Catàleg a un títol de revista.

Figura 5. Accés des del ReCercador a un títol de revista (seqüència 1).

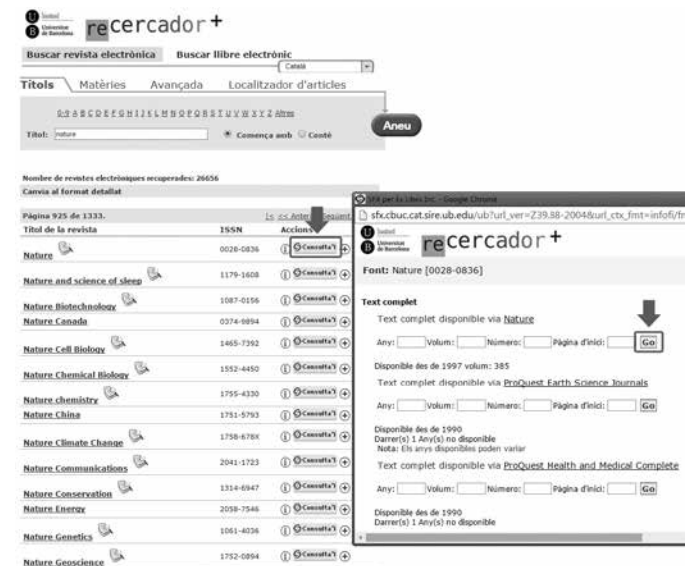

Figura 6. Accés des del ReCercador a un títol de revista (seqüència 2).

Des del catàleg i el *ReCercador* s'envia primer al sistema d'autenticació de la UB i després al SIRE, que afegeix a la URL del recurs electrònic el prefix «sire.ub.edu».²⁰

18. Catàleg de les biblioteques del CRAI. <<http://catalog.ub.edu/>>

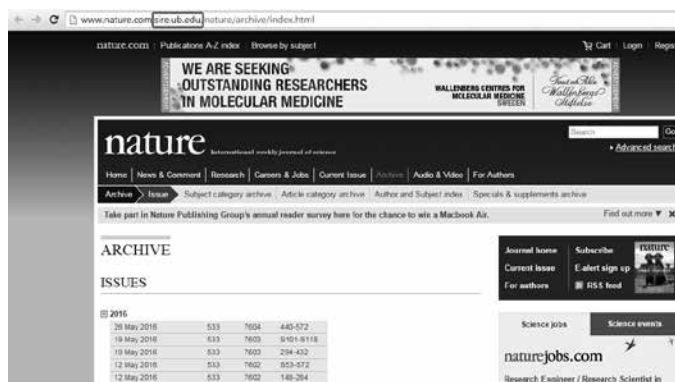
19. *ReCercador* (Cercador de Recursos Electrònics). <<http://recercador.ub.edu/>>

20. <http://sire.ub.edu/login?url=http://portal.acm.org/browse_dl.cfm?linked=1&part=series&idx=SERIES10731&coll=ACM&dl=ACM&CFID=38747710&CFTOKEN=59466781>.

L'avantatge principal per a l'usuari, a diferència de l'anterior servidor *proxy*, és que no cal efectuar cap configuració al navegador de l'ordinador. El nou sistema d'accés demana l'identificador UB (el mateix que s'utilitza per accedir a les intranets de la universitat), i és personal, no transferible i permet una única sessió simultània.

Figura 7. Pantalla d'identificació de la Universitat de Barcelona.

Issue Date	Issue Number	Page Count
20 May 2016	533	7604
19 May 2016	533	7603
19 May 2016	533	7603
12 May 2016	533	7602
12 May 2016	533	7602
12 May 2016	533	7602

Figura 8. Accés «proxificat» a una revista subscripta.

Per accedir des d'altres entorns, per exemple, enllaços de «preferits», que es puguin tenir al navegador habitual, o per cerques des de *Google* o altres cercadors, cal instal·lar el botó «SIRE».²¹

Figura 9. Accés a una revista utilitzant el botó «SIRE» (seqüència 1).

Figura 10. Accés a una revista utilitzant el botó «SIRE». Pantalla d'autenticació (seqüència 2).

21. Com accedir als recursos electrònics de la UB (proxy). <<http://crai.ub.edu/ca/que-ofereix-el-crai/acces-recursos/acces-recursos-proxy>>.

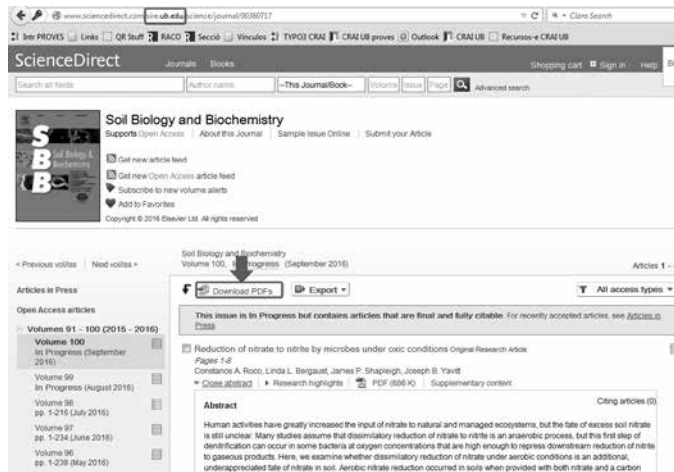

Figura 11. Accés a una revista utilitzant el botó «SIRE» (seqüència 3).

4.1. Accés per a persones que no formen part de la comunitat universitària:

Ja que la majoria de les llicències d'ús ho permeten, per assegurar que els usuaris que no siguin de la comunitat universitària, i que per tant és segur que no disposen de credencials personals de la Universitat de Barcelona, puguin accedir als recursos electrònics, s'habiliten un o més ordinadors a cada una de les biblioteques del CRAI, segons la seva dimensió, configurats de tal manera que per accedir al servidor *proxy* no se'n sol·licitin les credencials, com a excepció, sinó que s'accedeixi directament al servidor.

5. Dades d'ús del servei

El sistema proporciona dades sobre el nombre d'usuaris que han fet ús del servei, segmentat segons la tipologia establerta per la universitat, el nombre de sessions que han efectuat aquests usuaris i els megabytes que han descarregat.

Els sistema proporciona dades sobre el nombre d'usuaris que han fet ús del servei, segmentat segons la tipologia establerta per la universitat, el nombre de sessions que han efectuat aquests usuaris i els megabytes que han descarregat.

Utilitzant altres programaris addicionals, com *Ezparse*, que és un analitzador de registres del *proxy*, es poden obtenir moltes més dades, però encara no reconeix totes les plataformes editorials.

Utilitzant altres programaris addicionals, com *Ezparse*²², que és un analitzador de registres del *proxy*, es poden obtenir moltes més dades, però encara no reconeix totes les plataformes editorials.

Es disposa de dades des del moment de la implantació del nou servei, des de febrer de 2015 fins a desembre de 2015. Durant aquests onze mesos, el servei SIRE l'han utilitzat uns 95.847 usuaris, dels quals 28.630 són usuaris únics (persones diferents que han entrat al sistema), que han fet un total de 614.895 sessions.

	Usuaris únics	Sessions	MB
Estudiants	23.028	357.832	1.500.120
Professorat Docent i Investigador	3.633	163.745	717.072
Col·laboradors Docència i Recerca	1.181	61.515	263.258
Personal d'Administració i Serveis	780	27.863	110.655
Ordinadors de consulta al públic per a usuaris sense credencials		3.940	26.679
	28.630	614.895	2.617.784

22. *Ezparse*. <<http://analogist.couperin.org/>>.

Aquestes dades permeten confirmar el que s'intuïa, però que era difícil demostrar sense dades conjuntes. Si es compara amb el nombre d'usuaris potencials, segons les tres grans categories d'usuaris tenim que els professors són qui percentualment usen més els recursos electrònics.

Usuaris SIRE	% ús	Usuaris potencials
Professorat Docent i Investigador	70,00 %	5.190
Estudiants	35,53 %	64.819
Personal d'Administració i Serveis	33,16 %	2.352

També es disposa de dades segmentades per la tipologia d'estudiants i permet verificar que qui més utilitza els recursos electrònics són els estudiants de màster, seguits dels estudiants de doctorat.

Estudiants SIRE	% ús	Usuaris potencials
Màster	72,14 %	4.791
Doctorat	45,07 %	5.387
Grau	34,08 %	45.318
Postgrau	13,15 %	9.323

6. Conclusions

Després d'un període llarg de disseny i implantació del nou model d'accés i després d'uns mesos de funcionament, disposem de les suficients dades per avaluar el canvi en el sistema d'accés als recursos electrònics.

Els beneficis des del punt de vista de la institució són bastant considerables. Pel que fa a l'organització, es disposa d'una política d'usuaris d'accés a la biblioteca digital, inexistent fins aquell moment, que n'ordena els drets i deures i, a més, facilita al CRAI la resolució eficient de problemes i preguntes dels usuaris en temes d'accés a la biblioteca digital. Ha estat, també, una oportunitat per donar més visibilitat a aquest sistema d'accés als recursos perquè ha contribuït a millorar el procés de facilitar

l'accés a la informació científica, ja que s'ha aclarit i ordenat la tipologia d'usuaris que tenen dret a accedir a aquest servei.

Tant el CRAI com la universitat tenen a la seva disposició una informació exhaustiva de l'ús del servei d'accés als recursos electrònics i poden valorar si el preu que es paga per la informació científica de qualitat té el retorn esperat en el desenvolupament de les funcions de suport a la recerca i a la docència. Ha permès, a més, una assignació més eficient dels recursos econòmics i un estalvi en el cost del manteniment del sistema.

En l'àmbit tecnològic, es confirma l'encert en la tria del programari escollit, ja que ha resultat relativament fàcil la integració d'aquest programa amb els altres sistemes de la universitat i de gestió bibliotecària, i permet tenir un sistema d'alta disponibilitat, escalable i monitoritzat. També ha permès al CRAI tenir un paper proactiu en lloc de només reactiu en la previsió de possibles mals usos dels usuaris.

Des del punt de vista dels usuaris, es percep, també, un grau moderat de satisfacció amb el nou servei de *proxy*. Els usuaris valoren que és més fàcil d'usar que l'anterior perquè no cal configurar res en el navegador, tant si s'hi accedeix des del catàleg de les biblioteques com des del *ReCercador* (Cercador de Recursos Electrònics), i perquè dóna més estabilitat en l'accés i evita les desconnexions. Encara millorarà més en el futur, ja que la UB està instal·lant un *Single Sign On* que permetrà ampliar els temps d'inactivitat (*time-out*).

Sobretot a l'inici, alguns usuaris van manifestar sovint una certa reticència perquè se'ls sol·licités el codi i contrasenya de la UB cada vegada que volien accedir a la biblioteca digital, també des de dins de la pròpia institució, però de mica en mica s'han anat adaptant al nou model de petició d'identificació, que de fet és comú en tots els serveis via web que utilitzem a la nostra vida quotidiana (banca electrònica, xarxes socials personals, empreses de subministrament de serveis, etc.).

Hi ha encara, però, moltes possibilitats de millorar-ne el servei. Bàsicament es podrien resumir en dues grans línies d'actuació.

La primera seria arribar a tots els usuaris potencials de la comunitat universitària: s'ha detectat que alguns usuaris no utilitzen aquest servei, sigui perquè no han percebut o no s'han assabentat del canvi de model d'accés, malgrat s'hagin fet campanyes de comunicació i difusió. Sortosament, es disposa de les dades i les vies de comunicació adequades per fer una campanya només dirigida a aquest grup d'usuaris.

La segona es refereix a la dificultat que pot tenir l'usuari de saber si el recurs electrònic que necessita està subscrit o no pel CRAI. Se sap que, cada vegada més, la major part d'usuaris arriben als recursos electrònics subscrits per la universitat des de cercadors tipus *Google*, i si bé és lícit fer evident que aquest recurs d'informació el té perquè forma part de la comunitat universitària de la UB, aquest usuari no pot marxar pensant que aquest recurs no el té subscrit la universitat per no haver interioritzat que cal passar pel servidor *proxy* i l'autenticació de la UB.

Aquests són dos reptes que cal abordar amb totes les eines que estiguin a disposició la universitat per assegurar que en un futur pròxim aquest nou model de servei estigui totalment integrat en el procés de facilitar als usuaris l'accés a la informació.

Bibliografia

ANGLADA, Lluís; COMELLAS, Núria. «Biblioteca Digital de Catalunya: 10 anys d'activitats» [en línia]. En: *12 Jornades Catalanes d'Informació i Documentació*. Barcelona. 19 i 20 de maig 2010. <http://www.cobdc.net/12JCD/wp-content/materials/comunicacions/COMELLAS_BDC_10_anys.pdf> [Consulta: 23/02/16].

BREEDING, M. (2014). «Library resource discovery products: context, library perspectives and vendor positions» [en línia].

Library technology reports, 2014, vol. 50(1), p. 5-38. <<https://journals-ala-org/ltr/issue/view/195>> [Consulta: 19/02/16].

FAGAN, Jody Condit; MANDERNACH, Meris; NELSON, Carl S.; PAULO, Jonathan R.; SAUNDERS, Grover. «Usability Test Results for a Discovery Tool in an Academic Library» [en línia]. *Information Technology and Libraries*. March 2012, p. 83-112. <http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ital/article/view/1855/1745> [Consulta: 19/01/16].

GIMENO, M. José; MONTAÑANA, Pilar; PESET, Fernanda. «Josep Manuel Rodríguez Gairín. Jefe de la Unidad de Documentación de las Bibliotecas de la Universidad Politécnica de Catalunya. Entrevista» [en línia]. *Métodos de información* vol. 2, núm. 8, noviembre 1995, p. 13-16. <<http://www.metodosdeinformacion.es/mei/index.php/mei/article/viewFile/112/134>> [Consulta: 29/02/16].

GÜELL GUILLÉN, Cristina; CASALS, Judit. «Els serveis als usuaris en les biblioteques universitàries» [en línia]. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, 2009, núm. 50, p. 67-87. <<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/133086>> [Consulta: 21/12/15].

ORTIZ-REPISO, Virginia. «Els serveis de descobriment: els seus més, els seus menys i el que NISO pot fer» [en línia]. *Blok de BiD*. 22/07/2015. <<http://www.ub.edu/blokdebid/ca/content/els-serveis-de-descobriments-els-seus-mes-els-seus-menys-i-el-que-niso-pot-fer>> [Consulta: 23/02/16].

RODRÍGUEZ GAIRÍN, Josep Manuel. «Disseny, estructura i característiques d'una xarxa de CD-ROM en una biblioteca universitària» [en línia]. *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, 1992, núm. 11, p. 123-138. <<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22411/22245>> [Consulta: 16/02/16]. ■

La biblioteca especialitzada en el model de Sistema Integrat de Gestió de la Informació Documental a les Organitzacions

Miguel Ángel del PRADO MARTÍNEZ

Consultor i tècnic en gestió documental independent
mpradomartinez@gmail.com

Article rebut el març de 2016; revisat el juny de 2016.

Resum:

Després de definir i exposar les característiques més rellevants que la literatura científica li reconeix a les biblioteques especialitzades, es presenten els models consolidats i actualment vigents d'aquesta tipologia bibliotecària, comprovant com, amb caràcter general, presenten un alt grau d'autonomia i independència, mantenint escasses o nul·les relacions amb la resta de serveis d'informació existents a les organitzacions. Aquesta realitat té efectes negatius, com la duplicació d'esforços, el desaprofitament dels recursos o la dificultat per utilitzar de manera conjunta la informació procedent de les diverses tipologies documentals. Per intentar superar aquesta situació, es proposa un model de Sistema Integrat de Gestió de la Informació Documental per a les organitzacions, en què la biblioteca especialitzada ocuparà una posició nuclear.

Paraules clau:

biblioteques especialitzades, sistemes d'informació documental, sistemes d'informació integrat, gestió d'informació en les organitzacions, models

La biblioteca especializada en el modelo de Sistema Integrado de Gestión de la Información Documental en las Organizaciones

Resumen:

Tras definir y exponer las características más relevantes que la literatura científica reconoce a las bibliotecas especializadas, se presentan los modelos consolidados y actualmente vigentes de esta tipología bibliotecaria, comprobando cómo, con carácter general, presentan un alto grado de autonomía e independencia, manteniendo escasas o nulas relaciones con el resto de servicios de información existentes en las organizaciones. Esta realidad tiene efectos negativos, como la duplicación de esfuerzos, el desaprovechamiento de los recursos o la dificultad para usar de modo conjunto la información procedente de las diversas tipologías documentales. Para intentar superar esta situación se propone un modelo de Sistema Integrado de Gestión de la Información Documental para las organizaciones, en el que la biblioteca especializada ocupará una posición nuclear.

Palabras clave:

bibliotecas especializadas, sistemas de información documental, sistemas de información integrada, gestión de la información en las organizaciones, modelos

The model of Integrated Management System of Documental Information applied to specialized libraries in organizations

Abstract:

After defining and explaining the most relevant characteristics of specialized libraries recognised by scientific literature, this article presents consolidated models of this type of library currently in use, confirming that in general they retain a high level of autonomy and independence, and relate little or not at all to the rest of the organizations' information services. This fact entails certain negative effects such as the duplication of effort, the wasting of resources or making it difficult to jointly use information derived from diverse documentary types. In order to overcome these obstacles, a model of an Integrated Management System of Documental Information for organizations is proposed in which the specialised library occupies a central position. Finally, a practical case is presented where this model is applied to three Aragonese business organizations.

Key words:

specialised libraries, documentation and information systems, integrated information systems, information management in organizations, models

Introducció

L'objectiu general d'aquest article és proposar i justificar la necessitat d'incloure les biblioteques especialitzades dins de sistemes integrats de gestió de la informació documental per a les organitzacions (SIGID) com a responsables de la gestió de la documentació informativa de les corporacions en què es troben enclavades.

Aquest objectiu general s'intenta aconseguir mitjançant la consecució de quatre objectius específics. Primer, definir i exposar la naturalesa i les característiques més rellevants de les biblioteques especialitzades. Segon, presentar els principals models consolidats i actualment vigents d'aquesta tipologia bibliotecària. Tercer, explicar les funcions i activitats que assumiran les biblioteques especialitzades dins d'un SIGID, així com les relacions que establiran amb els altres components del sistema. I quart, presentar un exemple reeixit d'integració de la biblioteca especialitzada amb l'arxiu, dins d'un sistema d'informació documental corporatiu únic.

La metodologia utilitzada per assolir aquests objectius ha consistit en l'anàlisi de la literatura científica i en un estudi de cas.

El contingut d'aquest article forma part de la tesi doctoral realitzada sota la direcció del doctor Miguel Ángel Esteban Navarro¹, en la qual es desenvolupa una proposta metodològica per afrontar el disseny, planificació i ava-

luació de sistemes d'informació documental des d'una perspectiva organitzacional que superi l'àmbit específic de les clàssiques unitats d'informació, per posar el centre d'atenció en les organitzacions i les seves necessitats, usos i consums d'informació.

1. Les biblioteques especialitzades: definició i característiques

Les biblioteques especialitzades són aquelles que es concentren en una disciplina o grup de disciplines particulars o que ofereixen serveis a usuaris interessats en una determinada professió, activitat o projecte; per tant, ofereixen serveis d'informació especialitzada a usuaris especialitzats. La Comissió Tècnica de Cooperació de Biblioteques Especialitzades (CTCBE)² les va definir com a biblioteques dependents d'una institució, pública o privada, amb fons que tracten d'un tema específic, o grup de temes afins, i que tenen com a objectiu donar suport a la presa de decisions del personal de la seva institució, facilitar informació concreta sobre una matèria, o donar serveis tècnics per al desenvolupament de les investigacions del personal de la pròpia institució o d'usuaris externs.

La literatura científica té perfectament caracteritzada aquesta tipologia bibliotecària.³ Així, pel que fa als seus fons documentals són biblioteques híbrides a causa de

1. Miguel Ángel del PRADO MARTÍNEZ, *Planificación, diseño y evaluación de sistemas de información documental en las organizaciones empresariales*. Tesi doctoral inédita. Zaragoza: Universidad de Zaragoza, 2015.
2. COMISIÓN TÉCNICA DE COOPERACIÓN DE BIBLIOTECAS ESPECIALIZADAS, *Situación de las bibliotecas especializadas en España*. Madrid: Consejo de Cooperación Bibliotecaria, 2010.
3. Vegeu Inmaculada VELLOSILO, «Las bibliotecas especializadas». En: *Manual de Biblioteconomía*. (Madrid: Síntesis, 1996, p. 379-385); José. A. GÓMEZ HERNÁNDEZ, «Bibliotecas especializadas y científicas». En: *Gestión de bibliotecas*, (Murcia: Universidad de Murcia, 2002, p. 333-342); Maite CUENDE, «Les biblioteques especialitzades i els centres de documentació: situació en el sistema bibliotecari català i línies de futur», *Item: revista de Biblioteconomia i Documentació*, núm. 48 (2008), p. 73-87; Sigrid KELSEY; Marjorie J. PORTER (ed.), *Best Practices for Corporate Libraries*. Santa Barbara: Libraries Unlimited, 2011); Eva SEMERTZAKI, *Why special libraries are the right places to host a Knowledge Management Center* [en línia]. IFLA Knowledge Management Section Satellite Pre-conference, Helsinki, Finland, 10 August 2012. <http://www.arpalazio.net/ifla2012/html/abstracts_and_full_papers.pdf/Semertzaki.pdf> [Consulta: 7/6/2016]; James M. MATAZZO; Toby PEARLSTEIN; Sylvia R M JAMES, *Special Libraries: A Survival Guide* (Santa Barbara, California: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, 2013); Samuel CASTRO PONCE, *Bibliotecas especializadas, desarrollo económico y ventaja competitiva* [en línia], Infotecarios, 2014. <<http://www.infotecarios.com/las-bibliotecas-especializadas>> [Consulta: 7/6/2016].

la diversitat dels materials i formats que posseeixen i en les quals tenen cabuda tant la informació publicada (publicacions en sèrie, monografies, normes, patents, obres de referència, etc.) com la informació generada internament per l'organització a la qual serveixen (informes, estudis, projectes, etc.), com la informació obtinguda a través de fonts externes i especialment a través d'Internet, amb una especial atenció a la documentació de difusió restringida,, és a dir, als documents especialitzats no comercialitzats i d'escassa difusió però de gran valor informatiu, com les actes de conferències i congressos, informes tècnics... Atès el seu caràcter de especialitzades, la temàtica de les seves col·leccions es concentra en unes matèries molt concretes que seran les específiques d'interès per a l'organització matriu; d'altra banda, per garantir tant la rellevància com l'actualitat dels seus fons, aquests estan sotmesos a constant renovació, eliminant tots aquells documents que queden desfasats, la qual cosa dóna com a resultat col·leccions petites però pertinents i precises.

Quant als seus usuaris, solen ser experts qualificats, sovint professionals pertanyents a la pròpia institució on se situa la biblioteca. Aquesta pot constituir per a ells una valuosa eina de treball per a l'exercici de les seves funcions i l'assoliment dels seus fins.⁴ Les seves demandes informatives, a més de especialitzades i complexes, acostumen a necessitar respostes ràpides i concises, que en molts casos no es resolen només amb documents; així mateix, pot obligar a fer ús de fonts d'informació externes a la pròpia biblioteca. Al marge d'aquests trets generals comuns, és difícil parlar d'un usuari únic dins de les biblioteques especialitzades, per la qual cosa resulta vital que es realitzin estudis d'usuaris per poder establir serveis d'acord a les seves veritables necessitats.

Pel que fa al personal que les atén, un dels seus trets característics és el seu alt grau de qualificació i especialit-

zació, i pot ser un professional de la informació o un professional d'una àrea afí a la temàtica de les col·leccions. Pel que fa a les seves competències, la Special Libraries Association manté actualitzat l'informe *Competències for information professionals of the 21st century*⁵, en el qual especifica les competències tant professionals com personals exigibles als bibliotecaris especialitzats. Les professionals estan relacionades amb el coneixement de les àrees de recursos per a la informació, accés a la informació, la tecnologia, l'ús i la investigació, i l'habilitat en utilitzar aquestes àrees de coneixement com a base per proporcionar els serveis bibliotecaris i informàtics. Les competències personals representen un conjunt d'habilitats, actituds i valors que permeten als bibliotecaris treballar de manera eficient, ser bons comunicadors, en-focar-se en l'aprenentatge continu durant tota la seva carrera, demostrar el valor afegit de les seves contribucions i sobreviure en el nou entorn laboral.

Pel que fa al tractament donat a la col·lecció, la profunditat en el procés tècnic és un requisit per aconseguir una recuperació d'informació precisa i pertinent per als usuaris que la demanen. Per tant, el resum i la indexació dels continguts són els processos bàsics en l'anàlisi documental realitzada i és freqüent la substitució de les classificacions generals per l'ús de tesauros, tant si ja estan creats com si són adaptacions pròpies d'altres existents.

La finalitat de les biblioteques especialitzades és servir de suport a les organitzacions i els seus membres, oferint-los informació precisa i útil que els ajudi a la presa de decisions i a la realització dels seus treballs, de manera fàcil, eficaç i amb menor cost possible. Per aconseguir aquests objectius presten una sèrie de serveis dissenyats a la mida dels seus usuaris. La formació d'una col·lecció de recursos d'informació precisa, pertinent i ajustada a les necessitats organitzatives i dels seus membres serà el seu servei central. Al costat dels serveis bàsics esta-

4. No obstant, i tal com assenyalava Maite Cuende (*op. cit.*), «Si no es coneix per què serveix la biblioteca especialitzada, la institució a la qual dóna servei no la pot considerar una peça clau per assolir els seus objectius i no la valorarà com a imprescindible per aconseguir l'excel·lència».

5. Disponible a: <<http://www.infonista.com/wp-content/uploads/2014/05/Core-Competencies-Revisions-4-30-14-draft.pdf>> [Consulta: 7/6/2016].

blerts en qualsevol altra biblioteca, com l'accés, consulta i préstec de documents, atorguen una especial atenció al servei d'informació i referència, i en aquest sentit les biblioteques especialitzades no es limiten a prestar serveis a petició dels usuaris, realitzant una difusió passiva de la informació de la qual disposen, sinó que el seu tret diferencial són els serveis prestats a iniciativa de la mateixa biblioteca, avançant-se així a les possibles demandes (difusió activa). Entre aquests últims, cal destacar els serveis d'alerta prèvia subscripció; la difusió selectiva de la informació fent arribar als usuaris informació periòdica sobre un o diversos temes del seu interès; la distribució de productes documentals d'elaboració pròpia com butlletins d'adquisicions, de sumaris, de novetats, circulars, etc.; formalització d'acords per realitzar préstecs interbibliotecaris a fi de cobrir per endavant els possibles dèficits documentals que la biblioteca pugui observar; la formació d'usuaris perquè coneguin la col·lecció i els serveis que se li ofereixen així com perquè gaudeixin de més autonomia i efectivitat en les recerques a les bases de dades de la biblioteca.

2. Models de biblioteques especialitzades

Les biblioteques especialitzades, per la seva pròpia naturalesa, estan fetes a mida, amb unes estructures organitzatives acomodades a l'entitat a la qual serveixen. Cada biblioteca té els seus propis objectius, atén usuaris diferents i diferents són també els seus fons documentals, els treballs tècnics realitzats i els serveis prestats. És per això que resulta difícil establir normes que regulin com han de ser i com s'han de gestionar, així com és discutible la utilitat d'establir paràmetres i mesures d'obligat compliment.

Del que si es disposa és de pautes i directrius dirigides amb caràcter genèric a qualsevol tipus de biblioteca especialitzada, així com específiques per a algun tipus concret i que, per tant, reflectiran models consolidats. Entre les primeres estarien les pautes elaborades per l'Australian Library and Information Association (ALIA) o la definició de requisits establerts a Estat espanyol per la CTCBE. I entre les segones, les directrius elaborades per la Federació Internacional d'Associacions de Biblioteques (IFLA).

2.1. Model australià

L'ALIA va elaborar, l'any 1993, la *Guidelines for Australian Special libraries*, l'última modificació de la qual va ser realitzada l'any 2010.⁶ En elles se les defineix com les biblioteques que proporcionen serveis especialitzats, serveixen a una clientela determinada o tenen col·leccions especials. Es destaca que ofereixen serveis de valor afegit, com la construcció d'una col·lecció dinàmica de recursos d'informació basada en un profund coneixement de les necessitats d'informació dels clients, la capacitat i assistència als clients per accedir a la informació amb eficàcia i utilitzant la tecnologia pertinent, la recopilació de proves per donar suport a la presa de decisions, informació actualitzada de les tecnologies emergents i les millors pràctiques en gestió de la informació i el coneixement, intel·ligència competitiva i estudis de mercat per al desenvolupament empresarial.

Les pautes estableixen, en primer lloc, el marc general de la gestió d'aquesta tipologia de biblioteques com a unitats de gestió dins de les organitzacions, sota la direcció d'un bibliotecari qualificat responsable de la provisió de totes les funcions de gestió i dels professionals de la biblioteca. Establert aquest marc general, es passa a analitzar els diferents aspectes rellevants en la gestió bibliotecària, com són la planificació bibliotecària, la dotació

6. Disponible a: <<https://www.alia.org.au/sites/default/files/documents/Guidelines%20for%20Australian%20special%20libraries%202010.pdf>> [Consulta: 7/6/2016].

de personal, la gestió financera, la gestió dels recursos d'informació, o els serveis que ha de proporcionar.

2.2. Model de la Comisión Técnica de Cooperación de Bibliotecas Especializadas (CTCBE)

L'any 2011, la CTCBE, organisme estatal referent en la matèria, va definir els quatre requisits mínims perquè una unitat d'informació pugui ser considerada biblioteca especialitzada. 1) Reconeixement explícit com a unitat operativa o funcional per part de la institució de la qual depèn, el que suposa una dotació pressupostària que permeti el seu funcionament. 2) Una col·lecció de recursos culturals d'informació o coneixement identificada i organitzada. 3) Prestar serveis bibliogràfics, de documentació i informació a les institucions de què depenen i a altres usuaris externs a les seves organitzacions. 4) Personal qualificat dedicat a tasques tècniques i de prestació de servei pròpies d'una biblioteca especialitzada.

2.3. Models de l'IFLA per a les biblioteques especialitzades

Entre l'ampli conjunt de normes, principis, directrius i millors pràctiques elaborades per l'IFLA, en els últims quinze anys ha publicat directrius específiques per a tipus concrets de biblioteques especialitzades, com són les governamentals⁷, les parlamentàries⁸ i les que estan al servei de pacients d'hospitals⁹. Aquestes directrius es caracteritzen pel seu detall i profunditat, per la qual cosa poden considerar-se com a veritables manuals que poden guiar la gestió d'aquestes biblioteques.

La directrius per a biblioteques governamentals es presenten com a recomanacions, exemples, models de comportament, serveis i bones pràctiques a tenir en compte, però

remarcant que no hi ha una solució o un estil universal. Parteix de la definició de biblioteca governamental, de les seves funcions i de les tipologies que al seu torn s'engloben dins d'aquesta categoria. Després d'assenyalar els principis generals per a la gestió de les biblioteques governamentals, passa a detallar les tasques bàsiques de gestió des de la planificació fins a l'avaluació. La identificació dels usuaris i de les seves necessitats es presenta com una tasca prioritària, i ofereix pautes clares i concises per al seu estudi i les eines més útils per a dur-los a terme.

Especial atenció se li presta al desenvolupament i gestió de la col·lecció, remarcant els factors a tenir en compte en dissenyar la política de desenvolupament de la col·lecció (naturalesa de la comunitat d'usuaris, qualitat i rellevància del contingut, si prevaldrà l'accés o la propietat als recursos i la disponibilitat pressupostària) i oferint directrius tant per a la selecció com per a l'expurgació dels materials. Quant a la seva organització, es reconeix com un procés imprescindible per garantir una eficient recuperació dels continguts, s'indiquen les tasques a realitzar (identificació, indexació, catalogació i etiquetatge dels materials), les habilitats tècniques requerides i s'ofereixen directrius per possibilitar l'accés tant presencial com digital als documents, i s'inclou una sèrie de recomanacions per a la creació d'una intranet amb la qual compartir informació i recursos amb el personal intern de l'organització, així com per al disseny d'una pàgina web d'accés públic a Internet. Tampoc s'oblida de la necessitat de prendre mesures per garantir la preservació de la informació.

Fer un bon treball no és suficient si no es pot mostrar a qui pren les decisions el valor i la importància de la biblioteca, així com els beneficis dels seus serveis; per això, les tasques de màrqueting i relacions públiques seran fo-

7. *Directrices para bibliotecas gubernamentales*, The Hague, IFLA Headquarters, 2011.

8. *Directrices para bibliotecas parlamentarias*, The Hague, IFLA, 2009.

9. *Pautas para Bibliotecas al Servicio de Pacientes de hospital, Ancianos y Discapacitados en Centros de atención de larga duración*, The Hague, IFLA Headquarters, 2001

namentals. Partint d'aquesta premissa, s'assenyala com ha de ser la política i el pla de màrqueting i es detallen els mètodes i tècniques que es poden emprar.

Altres dels aspectes en què s'aprofundeix són tant la gestió pressupostària com la gestió del personal i s'assenyalen les categories professionals que hi pot haver, els mecanismes de selecció del personal a utilitzar i les condicions laborals i salarials que s'han de respectar.

Les directrius per a biblioteques parlamentàries tracten els diferents aspectes de la gestió bibliotecària en l'àmbit concret parlamentari, i s'ofereixen principis d'aplicació directa en biblioteques de diferents mides, recursos i etapa de desenvolupament. El grau d'especificitat dels destinataris d'aquestes directrius permet tenir-ne molt ben definides les característiques particulars, per la qual cosa supera l'enfocament generalista d'altres directrius descendint a les particularitats concretes.

En primer lloc, presenta la caracterització dels parlamentaris, els usuaris d'aquesta tipologia de biblioteques, així com de les seves necessitats d'informació. La gestió de la col·lecció és un altre aspecte considerat amb un alt grau de concreció, i es donen recomanacions precises sobre els tipus de materials que s'han d'adquirir, sobre com ha de ser el creixement de la col·lecció i la necessitat de mantenir un adequat equilibri entre el material imprès i el que està en línia, així com els principis sobre els quals es basarà la selecció del material.

Els serveis que prestarà una biblioteca parlamentària dependran de la grandària i activitat del parlament, de la seva organització i administració, així com dels recursos disponibles. A partir d'aquestes idees, s'examina la gamma de serveis que es poden arribar a desenvolupar. Entre ells, s'assenyala oferir una col·lecció de materials per a la referència o el préstec, així com de personal per interactuar amb els usuaris i proporcionar el document o

la informació que necessiten, proporcionar referències i informació oportuna i precisa que satisfaci les necessitats dels usuaris, i facilitar anàlisis especialitzats. També es detallen les diferents maneres de posar els serveis a disposició de l'usuari, considerant tant les respostes a les preguntes específiques dels usuaris com l'elaboració de materials accessibles a través d'intranets o a través d'altres vies telemàtiques. En aquest últim sentit, s'estudia el contingut que han d'oferir les intranets i llocs web parlamentaris, així com la contribució potencial de les biblioteques parlamentàries en la seva edició i en el subministrament de continguts.

El màrqueting bibliotecari es presenta com una estratègia que, imprescindiblement, cal realitzar, detallant tot un conjunt de tasques que ajudaran a entendre les necessitats dels usuaris, a assegurar que els productes i serveis disponibles satisfan aquestes necessitats i a assolir que els usuaris coneguin i accedeixin a aquests productes i serveis.

La gestió dels recursos humans és un altre aspecte exposat amb detall, examinant tant la tipologia de professionals necessaris com les habilitats i competències requerides. Així mateix, analitza com ha de ser la selecció, formació i desenvolupament professional del personal. També es tracta el finançament de les biblioteques parlamentàries i el procés de pressupost, despesa i auditoria. Una altra tipologia de biblioteques especialitzades que compta amb les seves pròpies directrius són les biblioteques assistencials i les sanitàries. Pel que fa a les primeres, es compta amb les pautes per a biblioteques al servei de pacients publicades per l'IFLA, en la qual es descriuen els nivells als quals haurien d'aspirar els serveis bibliotecaris per a pacients i se n'identifiquen les característiques essencials. Pel que fa a les biblioteques hospitalàries, Puyal¹⁰ ha identificat, analitzat i comparat les principals propostes d'estandardització en el camp de les biblioteques de Ciències de la Salut, i ha arribat a la

10. Cristina PUYAL, *et al.*, «Estándares para bibliotecas de ciencias de la salud y gestión de la calidad». En: *XIV Jornadas Nacionales de Información y Documentación en Ciencias de la Salud*, Cádiz, 13-15 de abril de 2011.

A hores d'ara, manquen directrius o pautes normalitzades i consensuades que guiïn la gestió d'una biblioteca empresarial, entenent per tal la biblioteca privada que forma part integrant d'una empresa que l'estableix i manté, i que té com a objectiu l'explotació formal i sistemàtica de coneixement registrat per a l'obtenció de beneficis empresarials.

conclusió de la necessitat de consensuar directrius, normes i bones pràctiques que n'unifiquin i facilitin el desenvolupament homogeni i coherent.

A hores d'ara, manquen directrius o pautes normalitzades i consensuades que guiïn la gestió d'una biblioteca empresarial, entenent per tal la biblioteca privada que forma part integrant d'una empresa que l'estableix i manté, i que té com a objectiu l'explotació formal i sistemàtica de coneixement registrat per a l'obtenció de beneficis empresarials.¹¹ És en l'àmbit nord-americà¹² on hem trobat un recull de bones pràctiques relacionades amb diferents problemes a què s'enfronten les biblioteques corporatives, com els serveis i instal·lacions, la gestió, el màrqueting o la gestió del canvi.

Després d'aquesta anàlisi dels models consolidats, comprovem com en tots els casos ressenyats es proposa un model de biblioteca com una unitat de gestió dins de les organitzacions, que gaudeix de reconeixement explícit, amb direcció pròpia i que té assignat personal i recursos per assolir els seus objectius i prestar serveis. La

biblioteca, en aquests models, funciona amb un alt grau d'autonomia i independència, i manté escasses o nul·les relacions amb la resta de serveis d'informació existents a les organitzacions.

3. La biblioteca especialitzada integrada en el sistema d'informació documental corporativa

Tradicionalment, les organitzacions per al control i gestió dels seus documents i de la informació que alberguen s'han dotat d'una sèrie de serveis diferents en virtut de la naturalesa dels documents i de les activitats específiques que sobre ells es realitzen. Aquests serveis són biblioteques especialitzades o centres de documentació¹³ encarregats de gestionar la documentació informativa externa, arxius de diferent tipologia que assumeixen la responsabilitat de la gestió de la documentació produïda per les organitzacions en l'exercici de les seves funcions, sense oblidar els serveis administratius i tècnics encarregats de la creació i tramitació dels documents. De manera gairebé generalitzada, aquests serveis han coexistit en el si de les organitzacions de manera separada i independent gairebé sense relació entre ells, funcionant com a sistemes d'informació estancs i descoordinats.

Aquesta realitat ha tingut una sèrie d'efectes negatius, com la duplicació d'esforços, el desaprofitament dels recursos o la dificultat per utilitzar de manera conjunta la informació procedent de les diverses tipologies documen-

11. Alistair BLACK, «From reference desk to desk set: the history of the corporate Library in the United States and the UK before the adoption of the computer», *Best Practices for Corporate Libraries*, Santa Barbara, California: Libraries Unlimited, 2011, p. 3-24.

12. Sigrid KELSEY, Marjorie J. PORTER (ed.). En: *Best Practices for Corporate Libraries*. (Santa Barbara, California: Libraries Unlimited, 2011). *Op. cit.*

13. Els trets diferenciadors que s'han volgut veure en els centres de documentació pel que fa a les biblioteques es refereixen als seus fons documentals, prioritzant sobretot els documents secundaris i la literatura grisa; al tractament aplicat als documents, posant al davant l'anàlisi documental de contingut per aconseguir una millor recuperació de la informació; i a la sortida de la informació. D'aquesta manera, els centres de documentació més que documents originals el que proporcionen és informació extreta dels documents. Autors com Cuende (*op. cit.*) remarquen la integració de la biblioteca especialitzada dins d'una organització com a tret diferencial. No obstant això, en la pràctica resulta molt difícil discernir aquestes diferències, amb la qual cosa sota diferents denominacions ens trobem unitats amb característiques i funcions semblants.

tals. I és que totes les organitzacions necessiten disposar d'informació de qualitat, adequada als seus interessos, veraç i constantment actualitzada; una informació que pot estar dipositada en documents de variada tipologia però també circular per mecanismes informals. Per tant, per poder satisfer totes les necessitats d'informació dels membres i parts interessades d'una organització, el seu sistema d'informació ha d'atendre la gestió integral de tot tipus de documents, independentment de la seva naturalesa, origen, suport o edat, ja siguin interns produïts per l'organització o externs rebuts d'altres fonts.

La creació d'un sistema d'informació documental únic dins de les organitzacions, que integri tot tipus de documents i que superi les comunicacions entre unitats i serveis aïllats, és una antiga aspiració que ha de fer front tant a les dificultats tècniques del procés com a les resistències i reticències professionals i corporatives derivades d'una llarga i consolidada tradició de separació. Malgrat l'evident tronc comú, tant la pràctica professional com la reflexió teòrica han incidit en la separació de la gestió de la documentació en virtut de la naturalesa dels documents, cosa que ha donat lloc al desenvolupament paral·lel de disciplines i professions voluntàriament distanciades amb principis, metodologies, tècniques i procediments propis. Així, d'una banda, l'arxivística i la gestió de documents s'ocuparan dels documents generats a l'interior de les organitzacions en l'exercici de les seves funcions com a suport de les seves activitats. I, d'altra banda, la biblioteconomia i documentació se centraran en els documents informatius, atenent la identificació de les necessitats d'informació d'una organització i dels seus membres, i a la recerca, recuperació, organització i difusió de la informació que es considera que pot satisfer aquestes necessitats. Aquest fet és especialment rellevant. Així, en la nostra opinió, el principal obstacle per aconseguir la integració es troba en la dificultat per superar les visions propietàries associades al concepte de document que tenen els professionals que tradicionalment se n'encarreguen de la gestió (arxivers, bibliotecaris i documentalistes), els quals, en línies generals, han demostrat més preocupa-

Per poder satisfer totes les necessitats d'informació dels membres i parts interessades d'una organització, el seu sistema d'informació ha d'atendre la gestió integral de tot tipus de documents.

ció per remarcar les diferències entre els seus objectius parcials, la naturalesa dels documents que tracten o les tècniques i procediments que utilitzen per al seu tractament, que per arribar a una confluència d'interessos. No obstant això, cada vegada hi ha un acord més generalitzat en la conveniència de convergir, de manera que enfront de la separació i distanciament assenyalats, des de la dècada de 1980 s'ha desenvolupat entre acadèmics i professionals un corrent favorable a la integració teòrica i pràctica de la gestió de la informació documental, que s'ha materialitzat en diverses propostes de diferent grau i abast, des d'enfocaments purament documentals a d'altres més ambiciosos com el proposat per la Gestió de la Informació o el model més recent de Governança de la Informació.

Per la seva banda, des del punt de vista tècnic, disposar d'una metodologia contrastada per al disseny, planificació i avaluació de sistemes d'informació documental que tinguin un caràcter integral atenent a tot tipus de documents, que estiguin plenament integrats en la estructura i operatives de les organitzacions a què serveixen, i que al seu torn integrin les diferents unitats i serveis corporatius especialitzats en la gestió de les diferents tipologies documentals resulta essencial. No obstant això, es constata l'absència tant d'un mètode de planificació, com d'un model de sistema d'informació documental amb caràcter integral i integrat, de validesa universal per a les organitzacions.

Per intentar superar aquesta situació es proposa un model de Sistema Integrat de Gestió de la Informació Documental (SIGID) per a les organitzacions, on la biblioteca especialitzada, com a responsable de la gestió de la documentació informativa, quedarà inclosa. D'acord amb aquesta

proposta desenvolupada en la nostra tesi doctoral¹⁴, el SIGID s'encarregarà de gestionar de manera sistemàtica i integral tots els documents i informacions produïts o rebuts per una organització en l'exercici de les seves activitats, sigui quina sigui la seva naturalesa, el seu format o suport en el qual s'hagin materialitzat o de l'entorn tecnològic on s'hagin generat, i durant tot el seu cicle vital, des de la creació o recepció fins a l'eliminació o conservació permanent. Per aquesta raó, realitzarà un conjunt d'activitats que permetin coordinar i controlar de manera sistemàtica la producció, reunió, organització, emmagatzematge, preservació, accés, difusió, ús i disposició o destinació final dels documents i la informació que suporten.

El SIGID estarà conformat per dos subsistemes. D'una banda, el subsistema de gestió de documents d'arxiu, que tindrà per objecte la gestió dels documents produïts per l'organització en l'exercici de les seves funcions com a suport de les seves activitats, i que es conserven pel seu valor tant informatiu com de testimoni o prova. I de l'altra, el subsistema de gestió de documents informatius, en el centre del qual estarà la biblioteca especialitzada, i que serà l'encarregat d'identificar i satisfer les necessitats d'informació documental dels membres i parts interessades de l'organització, i possibilitarà el coneixement, accés i recuperació de tots aquells documents els continguts informatius dels quals puguin resultar rellevants i d'utilitat per a la presa de decisions i la realització dels seus treballs. En concret, els objectius específics perseguits per aquest subsistema seran:

- Analitzar i identificar les necessitats, requeriments i usos de la informació a l'interior de l'organització pels seus diferents membres, vinculant-los als diversos processos de treball. En concret, tractarà de detectar quina informació és necessària, per què, per a qui i quan; quina informació és crítica per assolir els objectius organitzatius; qui són les persones implicades en la producció, gestió i ús de la informació, així com les seves característiques essencials (nivell i especialització professional,

rols que exerceixen, situacions concretes en què necessiten informació...); com s'aconsegueix la informació; com s'utilitza i comparteix la informació; i quin nivell de satisfacció s'obté.

- Identificar els diferents tipus de recursos d'informació de què disposa l'organització, la localització dels repositoris on s'emmagatzemen i els mitjans de comunicació que s'utilitzen.

- Formar i mantenir una col·lecció de recursos d'informació precisa, equilibrada, ajustada als fins establerts per l'organització, a les necessitats dels seus membres i parts interessades, i acomodada als recursos materials, espacials i econòmics disponibles.

- Organitzar la col·lecció de recursos d'informació per possibilitar-ne el control, difusió i utilització. Mitjançant el corresponent tractament documental dels recursos, hauran de ser descrits, classificats i ordenats d'acord amb els estàndards reconeguts i sempre en el format que millor s'adapti a les necessitats d'informació de l'organització i dels seus membres.

- Desenvolupar productes i serveis d'informació de qualitat i pertinents, que estiguin en consonància amb els objectius de l'organització. La posada a disposició d'una col·lecció de recursos d'informació organitzada i fàcilment accessible serà el servei nuclear. Lligat a l'anterior servei estarà l'elaboració d'una sèrie d'eines específiques per a la recuperació de la informació i la documentació, com catàlegs, bases de dades, repositoris institucionals, portals de recursos... L'atenció directa de les consultes específiques dels usuaris i, per tant, la recerca i localització efectiva dels recursos informatius serà un altre dels serveis a prestar. També s'hauran d'elaborar productes informatius amb les referències i, si escau, l'enllaç als recursos que s'han de transmetre als usuaris per al seu coneixement, com butlletins d'adquisicions i de novetats. De manera especial, s'hauran de realitzar accions de difusió selectiva de la informació mitjançant l'enviament als usuaris d'informació personalitzada, periòdica i selectiva, amb la forma i els continguts que s'adaptin al seu perfil, els seus interessos i les seves necessitats.

14. Miguel Ángel del PRADO MARTÍNEZ, *op. cit.*

La biblioteca especialitzada com a component del SIGID estarà íntimament relacionada amb el subsistema de gestió de documents d'arxiu i pot arribar a compartir recursos humans, materials i tecnològics, si bé en cada cas i depenent dels factors organitzatius interns, podran tenir diferent grau d'autonomia en el seu funcionament.

Les persones són les entitats vitals dins el sistema, no en va són elles qui el dissenyen, planifiquen, implanten, gestionen i utilitzen. Dins d'una organització, aquestes persones assumeixen diferents rols amb relació a la gestió de la documentació i informació, i exerceixen responsabilitats i competències diferenciades que poden ser comuns per a tot el SIGID o privatives dels subsistemes. Entre les primeres hi haurà la responsabilitat de direcció i coordinació del sistema que correspon a l'alta direcció. Per la seva banda, la responsabilitat d'implementació i posada en funcionament del sistema correspondrà a tècnics qualificats en gestió de la informació i documentació, sent l'ideal disposar de personal especialitzat per a cada un dels subsistemes. No obstant, en les organitzacions més petites la solució estaria en un perfil polivalent capaç d'atendre tant a la biblioteca especialitzada com al subsistema arxivístic.

El funcionament del SIGID exigeix el desenvolupament d'una sèrie de processos de direcció i d'uns processos tècnics o operatius. Els processos de direcció estan formats per una successió de passos o etapes necessaris per assolir els objectius del sistema amb la màxima eficàcia i eficiència. Aquests processos són la planificació, l'organització, la direcció de recursos humans i el control. Són d'aplicació general a tot el sistema i per tant comuns als diferents subsistemes que el conformen, la qual cosa permetrà, entre altres coses, garantir la plena integració de la biblioteca especialitzada dins el SIGID. D'altra banda, el sistema integrat durà a terme una sèrie de processos tècnics o operatius de gestió de la informació i la documentació que estaran constituïts per un conjunt d'operacions relacionades

Les persones són les entitats vitals dins el sistema, no en va són elles qui el dissenyen, planifiquen, implanten, gestionen i utilitzen.

entre si i realitzades en forma de cadena, a les quals són sotmesos els documents perquè la informació que contenen pugui arribar als usuaris que la necessitin. Les fases que integren aquest procés o cadena documental són l'entrada de la documentació al sistema, el seu tractament i la seva sortida o difusió. Aquestes fases, perfectament definides i normalitzades, seran aplicables amb caràcter general per tot el sistema integrat, si bé cada un dels subsistemes utilitzarà tècniques específiques dins de cada una de les fases, en virtut de la diferent naturalesa dels documents objecte de tractament. Per tant, la biblioteca especialitzada dins el SIGID mantindrà les seves peculiaritats tècniques en el tractament documental.

El SIGID necessitarà d'una infraestructura tecnològica que li doni suport i que estarà constituïda per una plataforma única amb mòduls o productes múltiples i escalables, interconnectats i interoperables, capaços de fer front a les diverses necessitats de gestió que puguin sorgir i orientats als diferents tipus de recursos. Dins d'aquesta plataforma haurà d'estar inclòs un sistema integrat de gestió bibliotecària, una eina informàtica que permeti controlar i gestionar tots els documents de caràcter informatiu reunits per l'organització i que ha d'estar orientada i alineada amb Internet.

4. Un exemple d'integració de la biblioteca especialitzada

El model proposat ha estat aplicat amb èxit a la Federación de Empresarios del Metal de Zaragoza, la Confederación de la Pequeña y Mediana Empresa Aragonesa i la Confederació de la Pequeña y Mediana Empresa de

Zaragoza.¹⁵ En aquestes tres organitzacions empresarials aragoneses es va crear un sistema d'informació documental únic compartint recursos humans i materials per a la consecució d'un objectiu comú, com és la satisfacció de les necessitats d'informació i documentació dels seus membres i parts interessades. Per assolir aquest objectiu es va tractar la informació documental de manera sistemàtica mitjançant dos subsistemes interconnectats, el de gestió dels documents d'arxiu (el sistema arxivístic) i el de gestió dels documents informatius (la biblioteca especialitzada i el centre de documentació de premsa), superant les incomunicacions entre unitats i serveis documentals que es produeixen en altres organitzacions.

El sistema de gestió de la informació documental es va integrar dins de l'estratègia global corporativa de gestió de la informació i el coneixement. Des d'un enfocament

que supera l'àmbit estrictament documental, el sistema d'informació creat va posar el centre d'interès en la informació de qualitat i adequada a les necessitats dels membres de les organitzacions empresarials i les parts interessades, per sobre del seu grau d'estructuració o dels aspectes formals dels seus contenidors. El sistema d'informació realitza un seguit d'activitats per tal de controlar, emmagatzemar, organitzar, recuperar i distribuir adequadament tots els recursos informatius i els coneixements creats, rebuts o que flueixen en l'interior de les organitzacions empresarials, així com els que s'intercanvien amb el seu entorn.

La intranet o portal intern corporatiu és el suport tecnològic del sistema integrat d'informació des del qual es gestiona tant la documentació, com la informació i els coneixements de les organitzacions empresarials. A tra-

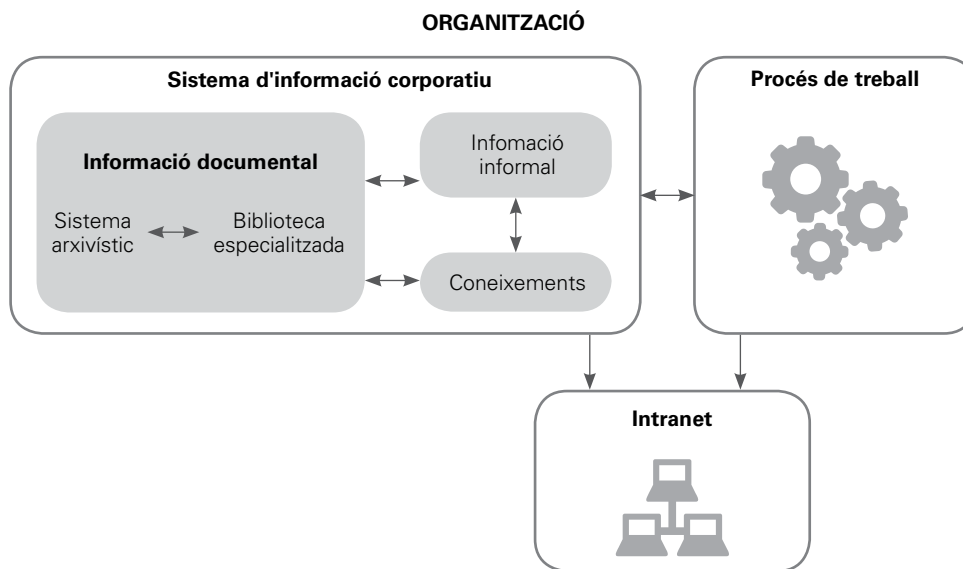

Figura 1. Model de sistema integrat de la gestió de la informació documental implantat a les organitzacions empresarials FEMZ, CEPYME Aragón i CEPYME Zaragoza.

15. Miguel Ángel del PRADO MARTÍNEZ, *op. cit.*

vés d'aquest mitjà es canalitza i manté constantment actualitzada la informació i els documents necessaris per a les activitats dels empleats, s'estableixen els canals de comunicació interna que possibiliten i milloren la col·laboració i l'intercanvi de la informació i els coneixements, com el sistema de correu o missatgeria interna, les agendes d'activitats, el tauler d'anuncis o la bústia per recollir els suggeriments i peticions dels empleats. La intranet també dona accés controlat a totes les bases de dades que suporten el sistema d'informació documental, la qual cosa permet difondre i facilitar l'accés tant als documents generats o rebuts en l'exercici de les seves activitats pels diferents membres de les organitzacions empresarials, com a tots els recursos informatius externs prèviament recopilats, organitzats i descrits. Finalment, la intranet és un lloc preferent de treball, on estan integrades les aplicacions per a la realització de diferents gestions internes, així com les eines i recursos necessaris per desenvolupar els diferents processos de treball, especialment l'accés a les bases de dades i a les aplicacions de gestió departamentals.

5. Conclusions

Les biblioteques especialitzades, per poder complir amb la funció de servei de suport a les organitzacions en què s'emmarquen oferint als seus membres i parts interessades la informació precisa i útil que els ajudi a la presa de decisions i a la realització dels seus treballs, han d'estar perfectament alineades amb la missió, visió, objectius i estratègies d'aquestes organitzacions. Així mateix, les biblioteques especialitzades no han de funcionar de manera autònoma i al marge de la resta dels serveis d'informació corporatius. Molt al contrari, han d'estar inserides dins d'un Sistema Integrat de Gestió de la Informació Documental a les Organitzacions que atengui la gestió integral de tot tipus de documents, independentment de la seva naturalesa, origen, suport o edat, tant si són interns produïts per l'organització o externs rebuts d'altres fonts. Dins d'aquest sistema la biblioteca especialitzada

tindrà unes funcions pròpies i utilitzarà unes tècniques específiques, la qual cosa no és obstacle perquè comparteixi recursos humans, materials i tecnològics amb la resta de subsistemes.

Per aconseguir tant l'alineació corporativa com la integració de les biblioteques especialitzades amb la resta de serveis d'informació organitzacionals cal un model de Sistema Integrat de Gestió de la Informació Documental, així com una metodologia per al seu disseny, planificació i avaluació de validesa provada i contrastada.

La complexitat i el cost que implica la correcta planificació i posada en marxa d'un sistema d'informació documental, o, si escau, l'avaluació del seu funcionament, unit a l'habitual limitació de recursos humans disponibles, obliga que els esforços que es realitzin estiguin perfectament orientats i planificats. La utilització d'una metodologia ja contrastada evitarà els malbarataments de temps en assajos metodològics i actuacions en l'àmbit del treball basats en l'assaig i l'error, cosa que permetrà que amb menys recursos es puguin assolir millors fites.

Bibliografia

AUSTRALIAN LIBRARY AND INFORMATION ASSOCIATION. *Guidelines for Australian special libraries* [En línia]. Australian Library and Information Association, 2010. <Disponible en: <https://www.alia.org.au/sites/default/files/documents/Guidelines%20for%20Australian%20special%20libraries%202010.pdf>>. [Consulta: 7/6/2016]

BLACK, Alistair. "From reference desk to desk set: the history of the corporate Library in the united states and the uk before the adoption of the computer". *Best practices for corporate libraries*. Santa Barbara: Libraries Unlimited, 2011, p. 3-24

CASTRO PONCE, Samuel. *Bibliotecas especializadas, desarrollo económico y ventaja competitiva* [En línia]. Infoteca-

rios, 2014. <Disponible en: <http://www.infotecarios.com/las-bibliotecas-especializadas>>. [Consulta: 7/6/2016]

COMISIÓN TÉCNICA DE COOPERACIÓN DE BIBLIOTECAS ESPECIALIZADAS. *Definición de los requisitos mínimos para ser biblioteca especializada*. Madrid, 2011.

COMISIÓN TÉCNICA DE COOPERACIÓN DE BIBLIOTECAS ESPECIALIZADAS. *Situación de las bibliotecas especializadas en España*. Madrid: Consejo de Cooperación Bibliotecaria, 2010

COMISIÓN TÉCNICA DE COOPERACIÓN DE BIBLIOTECAS ESPECIALIZADAS. *Tipología de bibliotecas especializadas*. Madrid, 2010

Competencies for information professionals of the 21st century [En línea]. Special Libraries Association, 2014. <Disponible en: <http://www.infonista.com/wp-content/uploads/2014/05/Core-Competencies-Revisions-4-30-14-draft.pdf>, consultado el 15/09/2015>. [Consulta: 7/6/2016]

CUENDE, Maite. "Les biblioteques especialitzades i els centres de documentació: situació en el sistema bibliotecari català i línies de futur". *Ítem: revista de Biblioteconomia i Documentació*. Núm. 48 (2008), p. 73-87

GÓMEZ HERNÁNDEZ, José. A. "Bibliotecas especializadas y científicas". *Gestión de bibliotecas*. Murcia: Universidad de Murcia, 2002, p. 333-342

IFLA. *Directrices para bibliotecas gubernamentales*. The Hague: IFLA Headquarters, 2011.

IFLA. *Directrices para bibliotecas parlamentarias*. The Hague, IFLA, 2009

IFLA. *Pautas para bibliotecas al servicio de pacientes de hospital, ancianos y discapacitados en centros de atención de larga duración*. The Hague: IFLA Headquarters, 2001.

KELSEY, Sigrid; PORTER, Marjorie J. (ed.). *Best practices for corporate libraries*. Santa Barbara: Libraries Unlimited, 2011

MATARAZZO, James M.; PEARLSTEIN, Toby; JAMES, Sylvia R.M. *Special Libraries: a survival guide*. Santa Barbara, California : Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, 2013.

PRADO MARTÍNEZ, Miguel Ángel del. *Planificación, diseño y evaluación de sistemas de información documental en las organizaciones empresariales*. Director Miguel Ángel Esteban Navarro. Tesis doctoral inédita. Zaragoza: Universidad de Zaragoza, 2015

PUYAL, Cristina; ALUJA, Noemí; ROQUÉ, Pilar; SARRIÀ, E.; TOMÉ, María-José. "Estándares para bibliotecas de ciencias de la salud y gestión de la calidad". *XIV Jornadas Nacionales de Información y Documentación en Ciencias de la Salud*, Cádiz, 13-15 de Abril de 2011.

SEMERTZAKI, E. *Why special libraries are the right places to host a Knowledge Management Center*. [En línea]. IFLA Knowledge Management Section Satellite Pre-conference, Helsinki, Finland, 10 August 2012. <Disponible en: http://www.arpalazio.net/ifla2012/html/abstracts_and_full_papers.pdf/Semertzaki.pdf>. [Consulta: 7/6/2016]

VELLOSILLO GONZÁLEZ, Inmaculada. "Las bibliotecas especializadas". *Manual de Biblioteconomía*. Madrid: Síntesis, 1996, p. 379-385. ■

LITERATURA
Cicle de trobades
Club del Llibre

Al llarg de l'any a diverses biblioteques de la xarxa de la Diputació de Barcelona
<http://bibliotecavirtual.diba.cat/club-del-llibre>

Cicle de trobades amb escriptors, promogut per la Diputació de Barcelona amb la col·laboració d'editorials. L'autor parla sobre les seves obres, amb la participació dels assistents.

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES
Exposició temporal itinerant
Els valors de la biblioteca

Tot el mes a les Terres de l'Ebre
https://issuu.com/bibliotequescat/docs/guia27_valorsbiblioteca
Exposició de cinquanta fotografies de Josep Algans, que mostren diverses biblioteques públiques catalanes i els seus usuaris.

RECERCA
Conferència

Comportament informatiu del professorat de les universitats catalanes

29 de gener a la Sala Pere i Joan Corominas de l'IEC, Barcelona
<http://bit.ly/1GkuTL>

Per Àngel Borrego, professor del Departament de Biblioteconomia i Documentació de la UB. Organitzada pel Grup de Treball Coneixement i Recerca del COBDC i l'Observatori de Recerca de l'IEC. L'anàlisi del comportament serveix per marcar línies d'actuació en biblioteques i en polítiques d'informació científica. És basat en 2.330 respostes a un qüestionari electrònic distribuït entre el professorat de 12 universitats, el 2014.

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES
Jornada

Els espais per a infants i joves a les biblioteques: compartim recursos i reflexionem sobre arquitectura, biblioteques i públic infantil i juvenil

30 de gener a la Biblioteca Sant Ildefons, Cornellà de Llobregat
<http://cocreacio.blogspot.com.es/2015/09/memoria-de-la-jornada-espaisbiblios.html>

Bib Botó - Grup de Treball de Biblioteques Infantils i Juvenils (COBDC).

CATALOGACIÓ
Constitució formal de la Subcomissió Tècnica de RDA

12 de febrer a la Biblioteca de Catalunya, Barcelona
<http://www.bnc.cat/Cap-a-RDA/Implementacio-d-RDA>
Es constitueix, en el marc de la Comissió Assessoradora de la BC, per planificar i difondre el canvi a RDA durant el 2015 i iniciar la implementació el 2016, per fer les recomanacions necessàries per assegurar la coexistència dels actuals registres d'autoritat i bibliogràfics amb els futurs registres en RDA i per fer el seguiment del desenvolupament de BIBFRAME.

FOMENT DE LA LECTURA
Jornada

Jornada Professional Art i Creació

14 de febrer al Museu del Disseny, Barcelona
<http://flicfestival.com/events/flic-professional/>

En el marc del 5è FLIC (Festival de Literatures i Arts Infantil i Juvenil). Trobada de professionals de l'art i la literatura infantil i juvenil: creadors, docents, bibliotecaris, professionals de museus, il·lustradors, escriptors i editors, entorn de com apropar les arts creatives al públic jove.

DOCÈNCIA, BIBLIOTEQUES, HISTÒRIA
Exposició temporal

BiblioTec: cent anys d'estudis i professió bibliotecària, 1915-2015

17 de febrer - 10 de maig a la Sala de Cotxeres del Palau Robert, Barcelona
<http://www.ub.edu/biblio/noticies/exposicio-cent-anys-d-estudis-i-de-professio-bibliotecaria.-1915-2015.html>

Exposició organitzada per la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB amb motiu del centenari de la fundació de l'Escola de Bibliotecàries, el 1915. Mostra, mitjançant textos, fotografies, documents i alguns objectes, l'evolució de l'Escola i de la professió bibliotecària, i com s'ha adaptat als temps i a les necessitats de l'entorn.

BIBLIOTEQUES, HISTÒRIA
Conferències**Acte de presentació de l'Any de les Biblioteques**

19 de febrer al Palau de la Generalitat, Barcelona
<http://www.mancomunitatdecatalunya.cat/actualitat-2/llista-de-noticies/galeria-multimedia/>

Arran del centenari de la fundació de les Biblioteques Populars i de l'Escola de Bibliotecàries de la Mancomunitat de Catalunya, la Generalitat de Catalunya va proclamar 1915 com a Any de les Biblioteques. En l'acte d'inauguració en parlaren el president Artur Mas, el conseller de Cultura Ferran Mascarell, i Salvador Esteve, president de la Diputació de Barcelona.

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES
Jornada**Nous usos de la biblioteca pública**

26 de febrer Museu del Disseny Barcelona
<http://www.diba.cat/web/biblioteques/nous-usos-bib>

Jornada entorn de les noves demandes dels usuaris i els usos que fan de la biblioteca pública, els canvis que provoquen en els serveis i espais bibliotecaris i el paper dels professionals en aquest context. Organitzada per la Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona amb la col·laboració del Consorci de Biblioteques de Barcelona i les seccions de Biblioteca Pública i Edificis Bibliotecaris i Equipaments de l'IFLA.

CÒMIC BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Jornada

Jornada de Còmic i Biblioteques

5 de març a la Biblioteca Tecla Sala, Hospitalet de Llobregat
<https://bibcomic.wordpress.com/>

Reflexió sobre la història, l'actualitat i el futur del còmic a les biblioteques, amb l'aportació d'especialistes del mitjà i de bibliotecaris que comenten bones pràctiques desenvolupades a diferents biblioteques públiques.

LECTURA BIBLIOTEQUES

Conversa

Biblioteques nocturnes, lectures diurnes

19 de març al CCCB, Barcelona
<http://kosmopolis.cccb.org/es/k15/programa/alberto-manguel-jesus-fernandez-alvarez-i-neus-castellano/>

Conversa entre l'escriptor Alberto Manguel i els bibliotecaris Jesús Fernández Álvarez i Neus Castellano, sobre el valor de la lectura, el paper de les biblioteques i com afrontar el futur, assumint que hi predominaran els llibres electrònics. En el marc del festival Kosmopolis.

PATRIMONI DOCUMENTAL

Portal web

Patrimoni d'Editors i Editats

13 de març en línia
<http://www.bnc.cat/Editors-i-Editats-de-Catalunya/>

Presentació i publicació del portal, elaborat per la Biblioteca de Catalunya, dedicat a identificar i donar a conèixer els fons arxivístics i documentals referits a editorials i impremtes catalanes, i a autors (fons personals, etc.), en diferents arxius i biblioteques.

FOMENT LECTURA

Campanya

I tu... on llegeixes?

13 de març - 23 d'abril en línia
<http://www.lectura.cat/noticies/i-tu-llegeixes-envia-la-teva-foto>

Campanya participativa en el marc del projecte LEXCIT, Lectura per a l'Èxit Educatiu, de la Fundació Jaume Bofill, el Departament d'Ensenyament i l'Obra Social "la Caixa". Els participants han d'enviar una fotografia seva tot llegint, a un compte de Twitter, Instagram o Facebook.

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES, PAPER SOCIAL

Premi

Premi «Biblioteca pública i Compromís Social»
15 de març a la Fundació Biblioteca Social, Barcelona

<http://fundacionbibliotecasocial.org/premi-2015-biblioteca-publica-i-compromis-social/>

Primera edició del premi convocat per la Fundació Biblioteca Social. Amb vuit projectes finalistes, procedents de biblioteques públiques de tot Espanya, es concedeix al projecte «Teixint una xarxa d'oportunitats», de la Biblioteca Pública Bon Pastor (Barcelona).

MÓN EDITORIAL

Exposició

Editorial Gustavo Gili: l'excel·lència de l'editor

16 de març - 30 d'abril a la Biblioteca de Catalunya, Barcelona

<http://www.bnc.cat/Visita-ns/Exposicions/Editorial-Gustavo-Gili-l-excel-lencia-de-l-editor>

Mostra de llibres publicats per l'editorial des de 1902 i de part de la documentació de l'arxiu empresarial, donat per l'editorial a la BC, el 2014.

FOMENT DE LA LECTURA, LITERATURA

Diàleg

Lecturas transatlánticas

19 de març al CCCB, Barcelona
<http://kosmopolis.cccb.org/es/k15/programa/santiago-albertogutierrez-i-herman-montoya>

Diàleg entre l'escriptor colombià Santiago Alberto Gutiérrez i Herman Montoya, director del programa de biblioteques de Medellín (Colòmbia), entorn de les activitats de promoció de la lectura en aquestes biblioteques, com també del Club Internacional de Lectura BCN-Medellin, on debaten lectors de tots dos llocs. En el marc del festival Kosmopolis.

DOCUMENTACIÓ, PAPER DE LES DONES

Taula rodona

Dones i documentació: obrint nous camins

23 de març a l'Auditori del Palau Robert, Barcelona
<http://www.ub.edu/centenaribid/taula-rodona-dones-i-documentacio-obrint-nous-camins-23-març>

Adela d'Alòs-Moner, Mariona Chavarría, Montse Argente i Mireia Ribera debaten sobre el present i el futur de les dones en els diferents àmbits de la professió. En el marc del centenari de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació.

PATRIMONI DOCUMENTAL, HISTÒRIA

Exposició

Hagadàs de Barcelona: l'esplendor jueva del gòtic català

26 de març - 5 de juliol al Museu d'Història de Barcelona
<http://museuhistoria.bcn.cat/ca/node/1023>

Exposició dedicada a la producció de llibres en les comunitats jueves catalanes del segle XIV, quan els tallers barcelonins foren un focus actiu en l'elaboració d'hagadàs, usades en el ritual del sopar pasqual. S'exposen, reunits per primer cop, onze manuscrits medievals (entre ells nou de les catorze hagadàs catalanes conservades), acompanyats de facsímils digitals de totes elles i altres documents.

TECNOLOGIES, XARXES SOCIALS

Conferència

Analitzant la fi de les generacions, potenciant els superpoders del nou superheroi

9 d'abril a DIXIT, Centre de Documentació de Serveis Socials, Barcelona

http://dixit.gencat.cat/ca/detalls/Noticies/dolors_reig_oferira_conferencia_analitzant_fi_generacions_potenciant_superpoders_superheroi_dixit-00001

Dolors Reig parla de la tasca socioeducativa en una generació usuària habitual de tecnologies de la informació i xarxes socials.

Premi

Concessió de la Creu de Sant Jordi a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB

10 d'abril

http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/AppJava/notapremsavw/282349/ca/govern-distingeix-creu-sant-jordi-27-personalitats-15-entitats.do

La Generalitat de Catalunya concedeix la distinció en ocasió del centenari de l'Escola Superior de Bibliotecàries «per la continuïtat d'uns estudis ben implicats en la transformació d'una professió que ha sabut adaptar-se a les necessitats de la societat. L'aprenentatge de nous sistemes d'informació i de documentació contribueix a fer més eficaç aquest impuls».

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES, PAPER SOCIAL

Jornada

6a Jornada de Biblioteca Pública i Cohesió Social

13 d'abril a la Biblioteca Jaume Fuster, Barcelona

<https://bpcohesiosocial.wordpress.com/>

Es presenten experiències al voltant del voluntariat a les biblioteques públiques d'Alemanya, Estats Units, França i Catalunya.

FOMENT DE LA LECTURA

Jornades

2n Joc Literari de Barcelona

14-15 d'abril a la Casa Amèrica Catalunya, Barcelona

<http://www.diba.cat/es/web/biblioteques/agenda-professional/-/search/910LWfUJ2ZCY2/detal/10/42246110>

Projecte de promoció de la lectura, que pretén que els nens i nenes s'apropin a l'obra d'escriptors llatinoamericans de literatura infantil i juvenil contemporània. També proposa xerrades i tallers de formació per a bibliotecaris, professors i promotors de lectura, amb escriptors convidats: la colombiana Pilar Lozano i els mexicans Vivian Mansour i Carlos López-Aguirre. Organitzat per Casa Amèrica Catalunya i Fundació Jordi Sierra i Fabra.

PATRIMONI DOCUMENTAL, HISTÒRIA

Exposició

Minerva a la impremta: les dones al món del llibre

15 d'abril - 15 de maig a la Facultat de

Biblioteconomia i Documentació de la UB, Barcelona

<http://www.ub.edu/biblio/exposicions/exposicio-minerva-a-la-impremta-les-dones-al-mon-del-llibre.html>

Organitzada per Marta Ortega i Pedro Rueda, mostra el paper de les dones en els negocis d'impremta, editorials i llibreries en els segles XVIII i XIX, a partir de l'anàlisi de les restriccions socials i laborals que patien i de la mostra de llibres i documents d'aquest període.

CÒMIC

Fira

33è Saló Internacional del Còmic de Barcelona

16-19 d'abril a la Fira de Barcelona, Montjuïc, Barcelona

<http://comic-33.ficomoc.com/informacio.cfm>

Fira internacional dedicada al còmic, amb la participació d'autors nacionals i estrangers, i nombroses activitats: exposicions, conferències, tallers, etc. L'exposició temàtica tracta els còmics de ciència-ficció i de fantasia heroica.

PATRIMONI DOCUMENTAL, HISTÒRIA

Jornada

1a Jornada d'Història de l'edició «Minerva a la impremta: els estudis de gènere al món de la impremta»

17 d'abril a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB, Barcelona

http://bd.ub.edu/noticies/sites/bd.ub.edu/noticies/files/documents/Minerva_Diptico_F5.pdf

Jornada sobre diversos aspectes del treball femení a la impremta, l'edició i la llibreria, i sobre els models educatius, les estructures i les pautes socials, econòmiques i religioses, les restriccions legislatives i les disposicions gremials que el condicionaven. Hi participen Albert Corbeto, Araceli Rosillo, Rosa Gregori, Marta Ortega i Montserrat Comas, que presenten estudis que abasten de l'Edat Mitjana al segle XIX.

I Jornada d'Història de l'Edició

LITERATURA INFANTIL

Festival

Món Llibre

18-19 d'abril al MACBA, Barcelona

<http://www.macba.cat/ca/mon-llibre-2015>

Ozena edició del festival de literatura per a nens i nenes, amb espectacles, activitats, tallers, etc.

LITERATURA INFANTIL

Fira

31è Saló del Llibre Infantil i Juvenil de Catalunya

19-30 d'abril a l'Amistat, Mollerussa

<http://www.cbocd.net/document/noticies/31-salo-del-llibre-infantil-i-juvenil-de-catalunya-2>

L'exposició monogràfica «Abracadabra pota de cabra» està dedicada a la màgia. Compta amb la presència de reconeguts autors i inclou la Segona Trobada Pedagògica i la Marató de Lectura en Veu Alta.

LECTURA, TECNOLOGIES, MÓN EDITORIAL

Taula rodona

El futur de la lectura en un entorn digital

29 d'abril a la Facultat de Biblioteconomia

i Documentació de la UB, Barcelona

<http://bd.ub.edu/edl/ca/taula-rodona-el-futur-de-la-lectura-en-entorn-digital-0>

Moderada per Lluís Agustí, hi participen: Daniel Fernández, president de la Federació de Gremis d'Editors d'Espanya, Jeroni Boixareu, gerent de la Llibreria Hispano Americana i de l'editorial Marcombo, i Carme Fenoll, del Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya.

BIBLIOTECONOMIA, DOCUMENTACIÓ

Trobada de viquipedistes

Viquimarató: 100 anys de la Facultat de BiD

6 de maig a la Facultat de Biblioteconomia

i Documentació de la UB, Barcelona

[http://www.ub.edu/centenaribid/viquimarató-100-anys-](http://www.ub.edu/centenaribid/viquimarató-100-anys-facultat-bid-6-maig)

[facultat-bid-6-maig](http://www.ub.edu/centenaribid/viquimarató-100-anys-facultat-bid-6-maig)

Organitzada per la Facultat BiD en el marc de la celebració del seu centenari. L'objectiu és fer créixer el nombre d'articles de la Viquipèdia relatius a la documentació, la biblioteconomia i els conceptes relacionats amb les matèries que s'hi ensenyen.

BIBLIOTECONOMIA, DOCUMENTACIÓ

Concurs

Concurs dels 30 anys del COBDC i dels 40 de l'associacionisme professional a Catalunya

8 de maig - 10 de juny en línia

[https://www.dropbox.com/s/waw4ym9u7baklrf/instruccion-](https://www.dropbox.com/s/waw4ym9u7baklrf/instruccion-concurs.pdf?dl=0)

[concurs.pdf?dl=0](https://www.dropbox.com/s/waw4ym9u7baklrf/instruccion-concurs.pdf?dl=0)

Concurs de preguntes a través d'una aplicació de telèfon mòbil; hi poden participar els membres del COBDC.

LITERATURA

Festival

Setmana de la Poesia a Barcelona

12- 8 de maig a Barcelona

<http://setmanapoesia.bcn.cat/ca>

Algunes activitats (lectures, representacions teatrals, exposicions, etc.) de difusió de la poesia tenen lloc en diverses biblioteques públiques.

POESIA.

Setmana de la Poesia
de Barcelona

12-18 maig 2015

BIBLIOTECONOMIA, DOCUMENTACIÓ

Debat

El país que volem: biblioteques, informació i documentació

13 de maig a la Facultat de Biblioteconomia

i Documentació de la UB, Barcelona

<https://www.facebook.com/events/1572215436381908/>

Organitzat per Bibliotecaris per la Independència, Sectorial de Bibliotecaris de l'ANC, es debat sobre les biblioteques i els arxius que hauria d'haver-hi a la Catalunya del segle XXI.

BIBLIOTEQUES

Jornada

Jornada de Biblioteques Especialitzades de la Generalitat

21 de maig al Centre d'Estudis Jurídics i Formació

Especialitzada, Barcelona

[http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/formacio_recerca_](http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/formacio_recerca_documentacio/formacio/gestcon/comunitats_de_practica/administracio_justicia/biblioteques_judicials/jornada-biblioteques-especialitzades-generalitat-2015/)

[documentacio/formacio/gestcon/comunitats_de_practica/](http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/formacio_recerca_documentacio/formacio/gestcon/comunitats_de_practica/administracio_justicia/biblioteques_judicials/jornada-biblioteques-especialitzades-generalitat-2015/)

[administracio_justicia/biblioteques_judicials/jornada-](http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/formacio_recerca_documentacio/formacio/gestcon/comunitats_de_practica/administracio_justicia/biblioteques_judicials/jornada-biblioteques-especialitzades-generalitat-2015/)

[biblioteques-especialitzades-generalitat-2015/](http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/formacio_recerca_documentacio/formacio/gestcon/comunitats_de_practica/administracio_justicia/biblioteques_judicials/jornada-biblioteques-especialitzades-generalitat-2015/)

Es presenten experiències i projectes en les diferents biblioteques de la xarxa.

DOCUMENTACIÓ

Congrés

4es Jornades sobre Gestió de la Informació Científica

21-22 de maig a l'Institut d'Estudis Catalans,

Barcelona

<http://blogs.iec.cat/observatori/jgic/jgic-2015/>

Es debaten aspectes rellevants de la informació i la documentació científiques. Les jornades s'adrecen als responsables, gestors i documentalistes dels sistemes d'informació de les universitats i dels centres de recerca.

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Taula rodona

Les biblioteques, un projecte d'èxit?

Una mirada 100 anys després

23 de maig a Can Serra, Diputació de Barcelona,

Barcelona

<https://www.youtube.com/watch?v=Zfd655cACbo>

L'escriptor i polític Antoni Dalmau i l'historiador Borja de Riquer, moderats per Dolors Saumell, directora de la Biblioteca Pública de Tarragona, debaten sobre el paper cultural i polític de les biblioteques públiques catalanes al llarg del segle XX.

ORGANITZACIÓ I INFORMACIÓ

Conferència

The discipline of organizing

28 de maig a la Facultat de Biblioteconomia

i Documentació de la UB, Barcelona

<http://bd.ub.edu/noticies/categoria/robert-j-glushko>

Robert Glushko, de la University of California, Berkeley, analitza el concepte de sistema d'organització així com les aproximacions que s'hi han fet des d'àmbits disciplinaris diferents. Glushko presenta la seva obra *The discipline of organizing*.

DOCUMENTACIÓ

Congrés

14es Jornadas Españolas de Documentación

28-30 de maig a Gijón

<http://www.fesabid.org/gijon2015/>

<http://bd.ub.edu/noticies/categoria/robert-j-glushko>

Amb el lema «Cultura abierta: conocimiento compartido», es parteix del fet que la societat de la informació s'ha convertit en una societat de la informació oberta.

ARXIU

Congrés

Congrés d'Arxivística de Catalunya

28-30 de maig a La Llotja, Lleida

[http://www.arxiviers.com/index.php/activitats/congres-d-](http://www.arxiviers.com/index.php/activitats/congres-d-arxivistica-de-catalunya/xv-edicio)

[arxivistica-de-catalunya/xv-edicio](http://www.arxiviers.com/index.php/activitats/congres-d-arxivistica-de-catalunya/xv-edicio)

Organitzat per l'Associació d'Arxiviers-Gestors de Documents de Catalunya. L'eix va ser la preservació digital i la conservació de les dades digitals.

ASSOCIACIONISME PROFESSIONAL

Elecció de Glòria Pérez-Salmerón

com a presidenta electa de l'IFLA

29 de maig

<http://www.ifla.org/node/9591>

Glòria Pérez-Salmerón serà presidenta electa d'IFLA el 2015-2017 i presidenta per al període 2017-2019.

CIÈNCIES DE LA INFORMACIÓ, PROFESSIÓ, HISTÒRIA

Exposició

Biblioteca de Biblioteconomia i Documentació: testimoni d'un segle de professió

1 de juny - 15 d'octubre a la Facultat de

Biblioteconomia i Documentació de la UB, Barcelona

[http://www.ub.edu/centenaribid/exposicio-biblioteca-](http://www.ub.edu/centenaribid/exposicio-biblioteca-biblioteconomia-i-documentacio-testimoni-dun-segle-profesio)

[biblioteca-biblioteconomia-i-documentacio-testimoni-dun-segle-profesio](http://www.ub.edu/centenaribid/exposicio-biblioteca-biblioteconomia-i-documentacio-testimoni-dun-segle-profesio)

Exposició de les obres més importants que han marcat l'evolució de la ciència i la professió bibliotecàries, des de mitjan segle XIX a 2015. Els llibres i revistes exposats pertanyen al fons de la biblioteca de la Facultat, que des de la fundació de l'Escola de Bibliotecàries, s'ha anat proveint d'una completa col·lecció que permet resseguir l'evolució de les ciències de les biblioteques, de la documentació i de la informació. Comissariada per Jesús Gascón.

INFORMACIÓ I DOCUMENTACIÓ

Presentació

Presentació del llibre *Informes ThinkEPI 15*

sobre documentació i comunicació

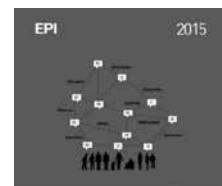
2 de juny - 15 d'octubre a la Libreria Alibrí,

Barcelona

[http://bd.ub.edu/noticies/presentacio-dels-informes-thinkepi-](http://bd.ub.edu/noticies/presentacio-dels-informes-thinkepi-2015-2-de-juny)

[2015-2-de-juny](http://bd.ub.edu/noticies/presentacio-dels-informes-thinkepi-2015-2-de-juny)

En l'acte, presentat per Tomàs Baiget, Ernest Abadal parla de tendències i avenços en accés obert i Mario Pérez-Montoro, dels canvis en visualització d'informació.

Informe ThinkEPI 2015
Análisis de tendencias en
información y documentación

FOMENT DE LA LECTURA
Literatura

Jornades Setmana del Llibre Prohibit

3-11 de juny al Born Centre Cultural, Barcelona
<http://www.firadelllibreprohibit.com/2015/05/>

Es mostra com la ficció literària ha estat perseguida al llarg de la història pels poders establerts i, ahora, com s'ha utilitzat com a forma de dominació sobre les persones. Hi ha conferències, activitats, tallers i una fira entorn d'obres i autors que han estat prohibits.

ENSENYAMENT, RECERCA
Congrés

III International Seminar on LIS Education and Research (LIS-ER)

4-5 de juny a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB, Barcelona
<http://bd.ub.edu/liser/content/programme>

Amb motiu del centenari de la Facultat, es debat el present i el futur de la formació dels professionals de la informació i dels centres d'ensenyament en la matèria arreu. La conferència inaugural va anar a càrrec de Blaise Cronin, i la de cloenda, de Roderic Guigó.

INFORMACIÓ I OPEN DATA
Jornades

III Jornades de Periodisme de Dades i Open Data

5 de juny al CCCB, Barcelona
<http://www.cccb.org/ca/activitats/fitxa/iii-jornades-de-periodisme-de-dades-i-open-data/217507>

Jornada dedicada al periodisme de dades i les visualitzacions de dades obertes per a projectes periodístics, científics i empresarials, que se celebren paral·lelament a Barcelona, Pamplona i Madrid.

BIBLIOTEQUES DIGITALS, COL·LECCIONS PATRIMONIALS
Jornada

Intensiu de Col·leccions Digitals: intercanvi d'experiències expertes en el desenvolupament de col·leccions digitals

10 de juny a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB, Barcelona
<http://bd.ub.edu/noticies/intensiu-de-colleccions-digital-s-intercanvi-dexperiencies-expertes-en-el-desenvolupament-de>

Tercera edició de la jornada, dedicada a serveis d'informació que gestionen i donen accés a les col·leccions patrimonials. S'hi presenten casos d'èxit i tendències en biblioteques, arxius i museus.

Organitzada per la Facultat i el CSUC i coordinada per **Ciro Llueca**.

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES, PAPER SOCIALS
Taula rodona

Què podem fer per la tradició cultural de les biblioteques públiques?

17 de juny al Palau Moja, Barcelona
<http://biblioteques.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/Que-hem-de-fer-amb-la-tradicio>

Es debat com les biblioteques públiques milloren

la qualitat de vida i la cohesió social dels ciutadans, a més de contribuir al creixement econòmic d'un país. Hi participen Pastora Martínez (IDIBAPS), Jordi Llovet (crític literari), Xavier Pla (professor de la UdG), Neus Castellano (Biblioteca Xavier Benguerel), Ferran Burguillos (Biblioteques del Vallès Occidental) i Carme Fenoll (Servei de Biblioteques de la Generalitat).

CIÈNCIES DE LA SALUT, BIBLIOTEQUES ESPECIALITZADES
Congrés

I Jornades de Biblioteques i Salut de Catalunya «Tendències de futur: nous horitzons, nous entorns i reptes professionals»

18-19 de juny a la Biblioteca de Ciències de la Salut de Catalunya, Barcelona
http://salutweb.gencat.cat/ca/serveis_i_tramites/biblioteca/i-jornada-de-biblioteques-i-salut-de-catalunya/

Es volen identificar i analitzar les tendències de futur en la gestió i l'accés a la informació científica en els centres de documentació sanitària.

BIBLIOTEQUES INFANTILS
Jornades

9a Escola d'Estiu de la Biblioteca Infantil i Juvenil Can Butjosa «L'art de llegir imatges: els àlbums il·lustrats en el desenvolupament lector d'infants i joves»

30 de juny - 3 de juliol a Can Butjosa, Paretts del Vallès
http://bibut.paretts.org/catala/p_sol.htm

Centrada en la il·lustració i els àlbums il·lustrats com a element narratiu i artístic. S'analitza el paper de la imatge i la seva interpretació, com també la història de la il·lustració a Catalunya, tractant els principals il·lustradors que han treballat per al públic infantil i juvenil.

LITERATURA INFANTIL
Jornades

6a Escola d'Estiu de Literatura Infantil i Juvenil «El motiu del viatge en la literatura infantil i juvenil»

7-9 de juliol al Monestir de Montserrat, Monistrol de Montserrat

http://www.abadiamontserrat.net/App_Themes/White/Documents/noticies/catala%5CUVIC.pdf

Organitzada per la Universitat de Vic, en col·laboració amb l'Abadia de Montserrat, per aprofundir en el llibre infantil i juvenil.

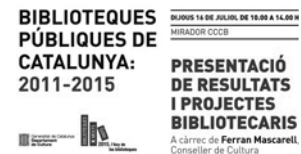

BIBLIOTEQUES
Jornada

Biblioteques públiques de Catalunya: 2011-2015

16 de juliol al CCCB, Barcelona

Els temes del programa són: Presentació de resultats i projectes bibliotecaris, Primeres dades e-biblio, Presentació del projecte «Biblioteques a la vida».

LITERATURA, FOMENT DE LA LECTURA

Campanya #ciutatdelaliteratura: imagina't una ciutat de la literatura

Fins l'1 de setembre en línia

<http://ajuntament.barcelona.cat/ciutatdelaliteratura/ca/imaginat>
Recull propostes per promoure la lectura, fomentar la creació literària i fer arribar la literatura a tothom.

En el cas que Barcelona sigui designada Ciutat de la Literatura, el consell promotor de la candidatura tirarà endavant almenys dues de les idees que s'hi hagin proposat.

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES
Jornada

2a Jornada Biblioteca & Comunitat Educativa

4 de setembre a la Biblioteca Sant Ildefons, Cornellà de Llobregat
<https://sites.google.com/a/xtec.cat/jornada-biblioteca-sant-ildefons-2015/>

Els temps ens demanen que, entre tots, creem sinergies per seguir endavant en aquest camí col·laboratiu apassionant en què la lectura, les competències informacionals, la curiositat per aprendre i la cerca creativa de coneixement formen part d'un terreny generós compartit entre infants, adolescents, educadors, bibliotecaris i d'altres professionals.

LLIBRES, FOMENT DE LA LECTURA

Fira 33a Setmana del Llibre en Català

4-13 de setembre a l'Avinguda de la Catedral, Barcelona
<http://www.lasetmana.cat/>

Mostra dels productes de les editorials que publiquen en català, de les llibreries actives i de les revistes. Hi participen biblioteques públiques i entitats culturals que dinamitzen i faciliten l'accés a la cultura.

DOCÈNCIA, BIBLIOTEQUES, HISTÒRIA
Exposició temporal

BiblioTec: cent anys d'estudis i professió bibliotecària, 1915-2015

8 de setembre - 1 de novembre a la Fundació Iluro, Mataró
<http://mobile.1080.plus/?4APp7YCwwQY.video>

Part de l'exposició sobre l'evolució de la professió bibliotecària que s'havia presentat en el Palau Robert de Barcelona, entre febrer i maig.

BIBLIOTEQUES I RECERCA
Conferència

Ciència oberta: noves maneres de fer ciència que apropen la recerca a la societat

9 de setembre a l'Aula Magna, Universitat de Barcelona, Barcelona

<http://www.csuc.cat/ca/acte-de-liurament-del-certificat-de-la-tesi-doctoral-numero-20000-introduida-al-repositori-tdx>

Conferència d'Àngel Borrego, en l'acte de lliurament del certificat a la tesi número 20.000 incorporada al TDX.

LLIBRES, FOMENT DE LA LECTURA

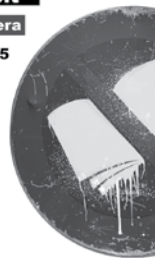
Fira 2a Fira del Llibre Prohibit

13 de setembre al Casino Llagostera, Llagostera
<http://www.firadelllibreprohibit.com/>

Fira comercial d'obres prohibides en algun moment de la història i exposició dels llibres que han estat censurats i prohibits.

**2a Fira
del Llibre
Prohibit
Llagostera**

13.9.2015

BIBLIOTEQUES I JOVES

Fòrum FòrumcomunitatXBM

16 de setembre al CCCB, Barcelona

<http://www.diba.cat/web/biblioteques/bibliosfera/-newsletter/45827296/84/53408822/forumcomunitatxbm-%E2%80%9Cbiblioteca-m-el-carvi-sera-cultural%E2%80%9D>

Es presenta l'informe «Joves i serveis bibliotecaris; propostes de millora» i «Biblioteca'm. El canvi serà cultural», diàleg-taller a càrrec de Fito Conesa i Albert Soler Soto. L'activitat vol ser una trobada amb professionals de les biblioteques públiques que volen aprofundir en l'àmbit de treball amb els joves o descobrir espais de millora en la seva tasca com a dinamitzadors culturals.

GESTIÓ DOCUMENTAL

Taula rodona

Sistemes de gestió de documents: fonaments d'accés a la informació i la transparència

21 de setembre a la UOC, Barcelona

http://symposium.uoc.edu/event_detail/2915/detail/taula-rodona_sistemes-de-gestio-de-documentos_fonaments-draccas-a-la-informacio-i-transparencia.html

Es debaten els sistemes de gestió de documents electrònics, el seu disseny, implementació i governança, prenent com a marc temes com l'administració electrònica, la llei de reutilització d'informació pública, les dades en obert, la rendició de comptes a què estan obligades les administracions públiques i les empreses, la llei de transparència i les competències professionals que es requereixen.

BIBLIOTEQUES

Conferència

Cent anys de biblioteques: un llegat amb futur

29 de setembre a la Fundació Iluro, Mataró

<http://bd.ub.edu/noticies/conferencia-cent-anys-de-biblioteques-un-llegat-amb-futur-carrec-de-teresa-mana-la-fundacio-iluro-de>
Per Teresa Mañà, en el marc de l'exposició *BiblioTec*.

GESTIÓ DE BIBLIOTEQUES

Curs

Màster de Gestió i Direcció de Biblioteques i Serveis d'Informació

Fins al juny a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB, Barcelona
<http://www.ub.edu/biblio/mgdbisi>

Primera edició del màster universitari, actualment l'únic a l'Estat dedicat exclusivament a la formació integral de professionals especialitzats en la gestió de biblioteques i d'altres serveis d'informació.

ASSOCIACIONISME PROFESSIONAL

Conferència

IFLA: el valor d'una veu global

1 d'octubre a la Facultat de Biblioteconomia

i Documentació de la UB, Barcelona
<http://www.ub.edu/biblio/agenda/llico-inaugural-del-master-de-gestio-i-direccio-de-biblioteques-i-serveis-dinformacio.html>

De Glòria Pérez-Salmerón, presidenta de FESABID i presidenta electa d'IFLA, amb motiu de l'acte inaugural del màster de Gestió i Direcció de Biblioteques i Serveis d'Informació de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB.

BIBLIOTEQUES

Conferències

La biblioteca: imaginar i història d'una idea

5 d'octubre - 16 de desembre al CCCB, Barcelona
<http://www.cccb.org/ca/activitats/fixa/la-biblioteca-imaginari-i-historia-duna-idea/221021>

Cicle de conferències al voltant de les biblioteques, organitzat per l'Institut d'Humanitats. Hi van participar Jordi Puntí («Un fons sense fons: elogi de la biblioteca»), Concepció Rodríguez («Història d'una idea: la biblioteca, espai de memòria»), Sergio Vila-Sanjuán («Les biblioteques llegendàries: d'Alexandria i Pèrgam a Viena i l'Escorial»), Teresa Mañà («La democratització del coneixement: la "set de cultura" i la biblioteca popular»), Rodrigo Fresán («Les biblioteques imaginàries: fictícies, ideals o impossibles»), Ignacio Morgado («Aprendre, recordar, oblidar: el cervell, la primera biblioteca de la humanitat»), Víctor Gómez Pin («De Marcel Proust a Albert Einstein: crítica de la figura de l'erudit: l'ordre i la classificació»), Javier Celaya («Viatge a l'ltaca digital: la biblioteca del futur») i Jordi Llovet («L'art de col·leccionar, la bibliofília, la bibliomania: la biblioteca privada»).

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Premi Convocatòria del segon Premi «Biblioteca Pública i Compromís Social»

7 d'octubre a la *Fundació Biblioteca Social, Barcelona*

<http://fundacionbibliotecasocial.org/que-fem/premi-anual-als-millors-projectes-de-compromis-social/>
Convocatòria del premi per a biblioteques públiques que han tingut iniciatives de projectes adreçats a la població més desfavorida. Es va lliurar el 25 d'abril de 2016 a la Biblioteca de Cambados (Pontevedra).

ARXIUS
Jornada

V Jornades d'Educació i Arxius

23 d'octubre a l'*Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, Barcelona*
http://www.ub.edu/ice/sites/default/files/docs/jornades/jornades_v4.pdf

Per al professorat dels ensenyaments de primària i secundària i professionals de l'arxivística, per fomentar el coneixement del patrimoni cultural a partir de les fonts d'arxiu, impulsar l'ús dels arxius escolars com a recurs didàctic i reflexionar i aportar elements tècnics per a la gestió dels arxius dels centres educatius.

BIBLIOBUSOS

Congrés

7º Congreso de Bibliotecas Móviles

23-25 d'octubre al *Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, Vilafranca del Penedès*
<http://www.bibliobuses.com/laasoccongresos7congreso.htm>

S'hi exposen casos i estudis per demostrar que els bibliobusos són un servei sostenible i vertebrador de l'activitat cultural del territori.

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Jornada

4a Trobada de Responsables de Biblioteques Públiques de Catalunya

28 d'octubre a la *Biblioteca de Catalunya, Barcelona*
<http://www.bnc.cat/Visita-ns/Activitats/4a-trobada-de-Responsables-de-les-Biblioteques-Publiques-de-Catalunya>

Hi van parlar Teresa Mañà, Vicenç Villatoro, Inga Lunden i Elisabeth Aquilonius. Es va lliurar el 3r Premi Teresa Rovira i Comas a la innovació a les biblioteques públiques a la Biblioteca Comarcal de Blanes pel projecte «Biblioteca Jove: cap on caminem?». El COBDC va lliurar els premis 3000, a Míriam Sort pel seu projecte per a la millora de l'accés dels ciutadans a la normativa de la Unió Europea, i 3000 Jr, al projecte màster de Rubén Alcaraz «Análisis de requerimientos y prototipado de una aplicación web accesible para personas ciegas basada en la API de Google Maps».

4a Trobada de Responsables de les Biblioteques Públiques de Catalunya 2015 Any de les Biblioteques

Barcelona, 28 d'octubre 10:30-14:00 h

Biblioteques de Catalunya

ARXIUS AUDIOVISUALS

Taula rodona

Ús de l'arxiu en les produccions audiovisuals

10 de novembre a la *Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB, Barcelona*
<http://bd.ub.edu/noticies/el-programa-cronos-del-canal-33-celebra-el-dese-aniversari-la-facultat-10-de-novembre>

Amb Montse Bailac, Miracle Tous i Jorge Franjanillo, moderats per Daniel Jarrod. Amb motiu de l'acte de celebració dels deu anys del programa Cronos, de Canal 33.

BIBLIOTEQUES

Concert

Cloenda de l'Any de les Biblioteques

11 de novembre al *Gran Teatre del Liceu, Barcelona*
<https://www.youtube.com/watch?v=Cvypg1daxZA>

Acte amb una lectura literària de Xavier Albertí i actuacions dels músics Raimon, Roger Mas, Gemma Humet i Albert Guinovart, presentats per Màrius Serra.

CATALOGACIÓ

Debat

Entrevista als responsables de les institucions que han decidit implementar RDA el 2016

13 de novembre a la *Biblioteca de Catalunya, Barcelona*

<http://www.bnc.cat/Cap-a-RDA/RDA-Actes-a-la-BC/>
Entrevista-13-11-2016

Moderats per Montserrat Garcia Alsina, Lluís Anglada, Eugènia Serra i Carme Fenoll, plantegen la conveniència i els projectes per al canvi de codi de catalogació, que suposa l'adopció d'RDA.

Màrius Serra.

PAPER SOCIAL, LECTURA FÀCIL

Congrés

Lectura fàcil i biblioteques: una col·laboració d'èxit

13-14 de novembre al *Palau Robert, Barcelona*
<http://www.lecturafacil.net/news/balanc-jornada-lectura-facil-i-biblioteques-una-col>

Es va centrar en els clubs de lectura fàcil formats en biblioteques públiques, per facilitar l'accés a la lectura a persones que habitualment n'havien quedat al marge.

PATRIMONI DOCUMENTAL
Conferència

Colección de ephemera de la Biblioteca Nacional de España: criterios de ordenación, proceso y conservación

18 de novembre a la Biblioteca de Catalunya, Barcelona

<http://www.bnc.cat/Visita-ns/Activitats/Conferencia-de-Rosario-Ramos-Perez-Coleccion-de-ephemera-de-la-Biblioteca-Nacional-de-Espana>

Per Rosario Ramos Pérez, que presenta les polítiques de col·lecció i tractament dels materials efímers a la BNE. Acte organitzat pel Grup d'Estudis del Patrimoni Bibliogràfic i Documental Exemplar, la Facultat de BiD i la BC.

BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES, MÚSICA
Jornada

Bib & Play: música a la biblioteca pública

19 de novembre a Arts Santa Mònica, Barcelona
<http://musictecaris.blogspot.com.es/2015/10/bib-play-musica-la-biblioteca-publica.html>

Es vol enfortir el paper de la música a les biblioteques públiques i es presenten experiències per a la reflexió i la pràctica musictecaria. Hi participen Sophie Cornière, Nicolas Blondeau, Robert Kaye, Teresa Torres, Lluís Gavaldà i cinc musictecaris catalans. Organitzada per l'Associació de Musictecaris AMPLI i el Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya.

BIBLIOTEQUES

Acte acadèmic - Presentació premi

Cloenda del Centenari de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació
Presentació de la nadala de la Fundació Carulla, dedicada a les biblioteques

3r Premi de Recerca de Batxillerat en l'Àmbit de la Informació i la Documentació

19 de novembre a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB, Barcelona

<http://www.ub.edu/biblio/agenda/cloenda-del-centenari-de-la-facultat-i-presentacio-de-la-nadala-2015-de-la-fundacio-carulla-19-de-novembre.html>

Acte de cloenda del centenari, amb la intervenció de diferents personalitats. Es presenta el llibre *Biblioteques: de l'Escola de Bibliotecàries al llibre electrònic*, coordinat per Lluís Anglada. Durant l'acte, es va lliurar el 3r Premi de Recerca de Batxillerat en l'àmbit de la Informació i la Documentació, instituit per la Facultat i el COBDC.

BIBLIOTEQUES
Conferència

Idees, estratègies i recursos per acostar la biblioteca a la societat digital

19 de novembre a la Biblioteca Artur Martorell, Barcelona

<http://es.slideshare.net/jjubany/idees-estrategies-i-recursos-per-acostar-la-biblioteca-a-la-societat-digital>

Per Jordi Jubany, mestre i autor del llibre *Connecta't per aprendre*.

CINEMA
Festival

Bibliocurts: Festival de Curtmetratges de Biblioteques de Barcelona

23 de novembre - 4 de desembre a la Biblioteca Sant Gervasi-Joan Maragall, Barcelona

https://issuu.com/bibsantgervasi/docs/bibliocurts_23_novembre_-_4_desembr

Festival de curtmetratges de temàtiques diverses, organitzat pel Districte de Sarrià-Sant Gervasi i Biblioteques de Barcelona.

FESTIVAL DE CURTMETRATGES
BIBLIOTEQUES
DE BARCELONA

PATRIMONI DOCUMENTAL, ARXIUS
Congrés

Col·loqui internacional «Els arxius patrimonials: gestió i memòria»

26 de novembre a la Facultat de Geografia i Història, Barcelona

<http://www.ub.edu/mahpa/arxiumentoria.pdf>

BIBLIOTEQUES, HISTÒRIA
Documental

Més que un club

5 de desembre a la televisió

https://www.youtube.com/watch?v=qJoDPZ_Um4o&feature=youtu.be

Emissió del documental en el programa *Tria 33*. Es presenta la història i la realitat de les biblioteques públiques a Catalunya.

BIBLIOTEQUES
Conferència

Cloenda de l'Any de les Biblioteques

12 de desembre a la Biblioteca Les Borges Blanques

<http://biblioteques.gencat.cat/web/.content/tematic/noticies/Documents/FulletoBiblioteca.pdf>

Acte, amb parlaments i conferències, al lloc on es va inaugurar la primera biblioteca popular de la Mancomunitat, cent anys abans.

CLOENDA DE L'ANY DE LES BIBLIOTEQUES

LES BORGES
BLANQUES
BIBLIOTECA
PIONERA

BIBLIOTEQUES
Conferència

Biblioteques, entorn i comunitat: elements per al debat en el canvi d'època

16 de desembre a l'Espai Francesca Bonnemaison, Barcelona

<http://www.cobdc.org/aldia/2015/1126.html>

Per Joan Subirats. Amb motiu de la presentació del número 59 d'Item, dedicat a l'Any de les Biblioteques.

La biblioteca universitària com a centre de recursos per a l'aprenentatge i la investigació (CRAI)

El model de biblioteca universitària com a centre de recursos per a l'aprenentatge i la investigació (CRAI) s'introdueix en algunes universitats catalanes el 2003, procedent del món anglosaxó i potenciat pels canvis en el sistema educatiu que introduïa l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES). REBIUN defineix el concepte de la manera següent: «El CRAI es un nuevo espacio en el que los usuarios tienen a su alcance todos los servicios universitarios que dan soporte al aprendizaje y a la investigación. Con un acceso más fácil a la información y a las nuevas tecnologías. Y en un entorno más dinámico y cómodo para adaptarse a las necesidades de cada usuario en cada momento. El aula como espacio para la docencia se complementa con el CRAI como espacio para el aprendizaje, dotado con los últimos recursos materiales y con profesionales cualificados y polivalentes para hacer efectivo el cambio.»¹

Com a model, es basa en la convergència o integració dels serveis de suport a l'aprenentatge, la docència i la investigació. L'equip que hi dóna suport està format per bibliotecaris, informàtics, tècnics d'audiovisuals i pedagogs.

Amb l'objectiu d'oferir una visió de primera mà del model de servei que han liderat les biblioteques universitàries en el nostre entorn hem volgut donar veu, a través d'aquesta entrevista, a algunes de les persones que estan al seu capdavant. Des d'aquí els agraïm la seva col·laboració.

Mercè CABO I RIGOL

Vicegerent de l'Àrea de Serveis, Tecnologia i Recursos d'Informació
Universitat Pompeu Fabra (UPF)
merce.cabo@upf.edu

Montserrat ESPINÓS I FERRER

Directora de la Biblioteca / CRAI
Universitat Pompeu Fabra (UPF)
montserrat.espinos@upf.edu

Anna CASALDÀLIGA I RIERA

Subdirectora de la Biblioteca / CRAI
Universitat Pompeu Fabra (UPF)
anna.casaldaliga@upf.edu

Adelaida FERRER

Directora del CRAI
Universitat de Barcelona (UB)
aferrer@ub.edu

Dídac MARTÍNEZ

Director del Servei de Biblioteques, Publicacions i Arxius SBPA
Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
didac.martinez@upc.edu

1. El CRAI es tuyo [en línia]. Madrid: REBIUN: CRUE, 2005, <<http://bibliotecnica.upc.es/Rebiun/nova/estrategico/Documentos/CRAI/index.htm>>. [Consulta: 05/03/2016].

■ En el cas de la vostra universitat, en quin moment es fa el canvi de model? Qui va liderar el procés? Quins serveis en formaven part a l'inici? ¿Vau incorporar a l'equip la figura dels informàtics, tècnics audiovisuals, pedagogs o altres professionals no vinculats directament a les biblioteques fins llavors? El canvi de model es va focalitzar més al suport als docents o als estudiants?

Universitat Politècnica de Catalunya:

El model CRAI, tal com es va definir en el seu dia, va ser un intent d'obrir la biblioteca universitària a diversos corrents que s'estaven produint a les universitats espanyoles, principalment la construcció del nou Espai Europeu d'Educació Superior (EEES), on la idea pedagògica clau, a banda dels canvis administratius derivats de la convergència, era potenciar un nou model d'educació superior centrat no en el professor que ensenya, sinó en l'estudiant que aprèn. El model CRAI també donava resposta a l'extensió i presència massiva de les TIC en els diferents processos d'aprenentatge i en la recerca de les universitats. La biblioteca era un entorn ric en informació de tota mena. En aquell moment ja sabíem que els ordinadors i la xarxa d'Internet ho envairia i ho canviaria tot. I, finalment, el CRAI era una oportunitat única per integrar dins la biblioteca altres serveis dispersos i duplicats del campus i millorar l'experiència de l'usuari. La conseqüència d'això era que els bibliotecaris podrien treballar juntament amb altres professionals i, per tant, es podia renovar la professió del bibliotecari, massa tancada en un perfil professional molt determinat.

En definitiva, la biblioteca, com a CRAI, era un model ambiciós que aportava una modernització dels serveis universitaris i, a la vegada, un estalvi de recursos a les universitats. Vaig escriure un article² on es presentava aquest nou model de biblioteca CRAI com a una oportunitat de canvi en la gestió de serveis universitaris.

Què va succeir a la UPC i a les universitats espanyoles i catalanes? Doncs crec que aquest model no es va implementar tal com alguns havien pensat. Jo crec que les universitats no van entendre aquest model de CRAI. Per dir-ho d'alguna manera, «no ens en ho van comprar», no va tenir èxit en el sentit d'integrar altres serveis universitaris dins el CRAI. Només algunes universitats han integrat en el CRAI els serveis d'informació o el servei de suport informàtic bàsic com tenen molts CRAI de les universitats britàniques, per exemple. Això no vol dir que el model CRAI no hagi tingut efectes beneficiosos en les biblioteques universitàries i no hagi servit per canviar moltes coses.

A la UPC no vam integrar tots els serveis universitaris que haguéssim volgut i que pensàvem que es podrien redefinir i impulsar des del model CRAI. Possiblement, va ser una oportunitat perduda. Les causes segurament són moltes: la manca d'una explicació clara i les dificultats dins la pròpia organització per canviar cultures i interessos particulars molt arrelats, la manca de lideratge polític o, simplement, perquè la idea era massa avançada per a la institució. La realitat és que no es van aprofitar les grans biblioteques i centrals de campus i escoles per integrar serveis nuclears que donaven suport a la millora de la docència i la recerca de la universitat.

Dit això, i com deia anteriorment, no significa que les biblioteques universitàries no hagin fet del CRAI un model a desenvolupar. En concret, a la UPC, ens va servir per fer grans canvis, alguns molt significatius, que han servit per reorientar els serveis bibliotecaris i posar-los al centre de les necessitats dels estudiants.

Esmento aquí alguns canvis destacats:

- Vam crear nous espais perquè els estudiants puguin triar les diferents formes d'estudi: treball individual, estudi en grup, sales de treball en grup, etc. La novetat

2. Dídac Martínez, "El Centro de Recursos para el Aprendizaje CRAI [en línia]: el nuevo modelo de biblioteca universitaria", 2004, <<http://upcommons.upc.edu/handle/2117/11982>> [Consulta: 30/06/2016].

d'introduir sales de treball en grup, que els estudiants reserven a través del seu telèfon mòbil, ha facilitat una nova manera d'estudiar per projectes i amb casos reals. Treballar i estudiar en grup significa que els estudiants comparteixen coneixements i es converteixen en professors els uns dels altres.

- Estem introduint a les biblioteques més tecnologia, accés més ràpid a les xarxes i a través de tot tipus de dispositius. Hem creat petites sales i aules informàtiques amb ordinadors de sobretaula i amb els programaris que els estudiants necessiten perquè vinguin a la biblioteca a desenvolupar-hi els treballs; hem creat un servei de préstec d'ordinadors portàtils, etc.
- Hem incrementat tots els continguts digitals científics i tècnics creant dipòsits d'apuntes, exàmens, projectes finals de grau, etc. Estem creant una biblioteca digital amb els materials que els estudiants necessiten en tot moment. Hem creat l'*UPC OpenCourseWare*, la *Videoteca Digital de la UPC*, etc.
- Pel que fa a l'organització, hem fet projectes col·laboratius amb la creació de La Factoria de Recursos Docents amb l'ICE, hem integrat a la Biblioteca Rector Gabriel Ferraté el servei d'informació i acollida als estudiants internacionals, etc. Projectes en permanent revisió, ja que no han funcionat tal com voldríem.
- La formació d'usuaris que les biblioteques feien als estudiants ha estat elevada a la categoria de competència transversal, que la UPC exigeix en les seves titulacions. «L'ús solvent de la informació» és una competència que tots els estudiants de la UPC han d'aprendre.
- En el camp de la integració de serveis universitaris, el més important ha estat la integració i transformació de l'antic Servei de publicacions de la universitat (Edicions UPC, SL) en un nou servei de publicacions acadèmiques digitals anomenat Iniciativa Digital Politècnica, que té com a objectiu principal editar i publicar continguts docents de suport als estudis de grau i postgrau en format digital, i que està integrada i gestionada per bibliotecaris i informàtics del servei de biblioteques.
- Referent als canvis en el suport al professorat i investigadors, s'han fet grans transformacions significatives.

Anna Casaldàliga, Mercè Cabo i Montserrat Espinós (UPF)

Les biblioteques de la UPC hem estat líders i pioneres en donar suport a la recerca, no només amb les col·leccions digitals de revistes i bases de dades comercials, sinó que hem innovat en nous productes fets a mida per a les seves necessitats; el darrer, per exemple, *FUTUR*, el portal de la producció científica de la UPC. En aquest sentit, estem treballant en dues línies essencials: la difusió del coneixement de la UPC i la potenciació de la filosofia de l'accés obert a la ciència i als seus resultats.

Per tant, podem arribar a la conclusió que el model d'entendre la biblioteca com un CRAI potser no ha tingut èxit d'acord amb els criteris estrictes dels manuals, per dir-ho d'alguna manera, però sí que ha servit per influir i ajudar les biblioteques de la UPC a reorientar i donar sentit a les seves transformacions. El model CRAI ens ha servit com a relat per entendre cap a on hem d'anar.

Universitat Pompeu Fabra:

En el cas de la UPF, l'any 2003 van començar a posar-se en marxa les accions administratives i organitzatives per permetre la convergència de serveis i la construcció del

model CRAI. La creació d'una àrea única que englobava el Servei d'Informàtica i la Biblioteca en un mateix àmbit sota l'adscripció d'una vicegerència va permetre configurar un espai de relació de bibliotecaris, informàtics i tècnics audiovisuals, i materialitzar la prestació conjunta de serveis que anteriorment s'oferien de manera separada, i potser en alguns casos dispersa, tot creant equips multidisciplinaris que donen suport a l'aprenentatge, la docència i la recerca, sumant sinergies i capacitats.

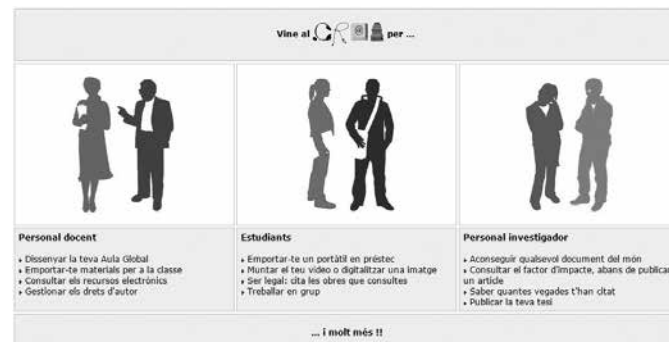
L'arrencada –no exempta de dificultats– va estar marcada, d'una banda, pel suport institucional (rectora, vicerectors, gerència, etc.), i pel lideratge dels propis professionals, de l'altra.

Per donar visibilitat gràfica a la confluència, entre diverses altres accions, es va dissenyar un logo, creat per un grup d'estudiants del grau de Publicitat i Relacions Públiques, que reflecteix l'esperit sumatori del nou model: antic i nou, informàtica i audiovisual, paper i electrònic, etc.

A la UPF, des del moment inicial, el canvi s'ha portat a terme tenint com a horitzó donar cobertura a tots els àmbits d'activitat de la universitat i per a tots els seus col·lectius. Sempre s'ha concebut, com ja s'ha dit més amunt, com un servei de suport a l'aprenentatge, la docència i la recerca. I cada vegada més, també de suport a la gestió. Cap dels camps d'activitat pot quedar-ne fora.

És paradigmàtica la imatge que ve a continuació, extreta de web (conjunt de la Biblioteca i del Servei d'Informàtica, com no pot ser de cap altra manera), en l'apartat que explica què és un CRAI, el perquè del nom, etc. Personal docent, personal investigador i estudiants, com es pot veure, ocupen en la mateixa proporció l'espai en què ens movem.

Universitat de Barcelona:

En el cas de la UB, el canvi es va produir el 2004. El procés va ser liderat pel rectorat, sota la coordinació del l'adjunt de Sistemes d'Informació, Dr. Antoni Sans, i la directora de la biblioteca, Montserrat Playà.

L'adopció del model també va comportar un canvi en la denominació. El gener del 2004, van convertir-nos en el Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació de la Universitat de Barcelona; per a tothom, el CRAI de la UB. Aquest canvi va suposar donar a conèixer a tots els nostres usuaris els canvis que comportava aquest nou model.

El 2004, el CRAI oferia els serveis tradicionals de biblioteca, i a l'inici del curs acadèmic 2004-2005, s'incorporen dins de la Unitat de Serveis als Usuaris, el Programa de millora i innovació docent, juntament amb el Servei de Publicacions i el Servei de Dibuix i Disseny Gràfic.

Aquestes incorporacions permeten oferir nous serveis adreçats al professorat, sempre amb l'objectiu de donar un millor suport a la docència. Aquesta nova estructura suposa la total integració al CRAI de les Unitats de Suport a la Docència, amb el desplegament de disset Punts de Suport a la Docència, ubicats als diferents CRAI biblioteques, i la definició de diferents nivells de treball d'acord amb la complexitat de la demanda, així com també la concreció d'estàndards per a cada un d'aquests nivells.

Adelaida Ferrer (UB)

També, en la majoria dels CRAI biblioteques es van obrir centres d'autoaprenentatge de llengües (català, anglès, francès i italià). El fons d'aquests centres pot ser prestat com la resta de fons del CRAI.

El suport a la recerca s'incorpora posteriorment, en el curs acadèmic 2005-2006, amb l'Oficina de Difusió del Coneixement, dins de la Unitat de Serveis als Usuaris.

En aquest canvi de model, s'incorporen nous professionals al CRAI, como per exemple, tècnics superiors especialitzats en innovació docent, en metodologia educativa i en tecnologia, que ampliaran la visió del nostre personal, incorporant noves habilitats i competències fins llavors no contemplades en el nostre CRAI. Aquest fet ha provocat que el rol dels bibliotecaris hagi evolucionat, i que actualment desenvolupin amb competències formatives, tecnològiques i coneixements en accés obert.

El CRAI, en els seus inicis, va focalitzar el seu suport en els docents, sense deixar de donar servei, en cap cas, als estudiants que havien estat fins llavors *focus group* principal.

El 2007, amb la incorporació del Programa de Millora i Innovació Docent a l'ICE de la universitat, el Suport a la Docència del CRAI assumeix totalment el suport a l'aprenentatge, consolidant d'aquesta manera les funcions del CRAI.

■ D'aleshores ençà, com ha evolucionat el model de servei? S'han integrat o escindit nous serveis? Què ho ha motivat? El model continua sent vàlid o òptim?

Universitat de Barcelona:

El model s'ha dirigit fonamentalment a desenvolupar els serveis de suport a la docència i la recerca. El 2005, el servei de publicacions va evolucionar cap a Edicions i Publicacions UB i es va deslligar del CRAI totalment per motius aliens al CRAI, fonamentalment organitzatius.

Realment, no s'ha produït cap altre unificació oficial de cap unitat i servei de la universitat. Ara bé, s'han establert unes relacions molt més fermes duent a terme polítiques de treball conjuntes, com és el cas en l'àmbit de la recerca entre l'Oficina de Gestió de la Recerca, els responsables del GREC, el nostre gestor del currículum, i l'Oficina de Projectes Europeus.

Crec que el model s'ha consolidat de tal manera que ens permet afegir nous serveis que proporcionen el valor afegit que demanen els nostres usuaris. I el model és vàlid?. Sí, n'estic totalment convençuda, i penso que l'evolució és imparable. La raó de ser del nostre servei és donar satisfacció als usuaris, que desenvolupen o es creen noves necessitats a mida que passa el temps.

És cert que tots els models evolucionen, i el nostre també ho farà. El repte que tenim actualment és si des del CRAI de la UB podem gestionar tota la informació produïda per la institució i, naturalment, treballar per donar-li visibilitat. El personal del CRAI, que és la «benzina» per

dur a terme els diferents projectes, estan formats i preparats per al canvi. Vam ser dels primers a adoptar el model i crec que també n'assumirem molt bé l'evolució.

Universitat Politècnica de Catalunya:

A les biblioteques de la UPC hem provat moltes coses, i unes han sortit bé i altres no tant. Cal dir, però, que som un servei amb una estructura complexa, amb tretze biblioteques distribuïdes pel territori i amb grans diferències entre elles, tant pel que fa a instal·lacions i recursos com usuaris. Els estudiants i investigadors són diferents i, per tant, les seves necessitats també. Alguns serveis que vam crear han funcionat millor en algunes biblioteques que en altres. Per exemple, La Factoria de recursos docents ha derivat finalment cap al suport a una sèrie de professors en la creació i elaboració de vídeos docents.

Una integració d'èxit, que abans ja comentava, ha estat la creació d'Iniciativa Digital Politècnica, que tenia i té el repte de publicar materials i continguts docents realment útils per als estudiants i editar-los en format de llibre electrònic. El projecte, que ara estem desenvolupant, no és fer el típic servei de publicacions universitàries que publiquen llibres que moltes vegades no llegeix ningú, sinó que només publiquem aquells llibres que tenen relació directa amb la classe impartida i amb el temari concret d'una assignatura. El resultat és molt bo perquè els llibres editats amb aquesta filosofia són realment els que s'estan descarregant de manera massiva tots els estudiants. Posar la biblioteca i el bibliotecari en aquesta cadena crec que és essencial.

La meva obsessió particular és que si la biblioteca i els bibliotecaris no estem en els processos reals de docència i recerca, no som veritablement significatius i valuosos per a la universitat. Si les biblioteques i els bibliotecaris no aportem valor afegit a la docència i a la recerca, aviat les universitats prescindiran de les biblioteques i dels bibliotecaris, ja que som un servei car.

El repte que tenim actualment és si des del CRAI de la UB podem gestionar tota la informació produïda per la institució i, naturalment, treballar per donar-li visibilitat.

Es útil encara el model CRAI? Des del meu punt de vista, crec que és útil si realment una universitat vol integrar una sèrie de serveis universitaris dispersos i duplicats, i, per tant, estalviar costos, però en temo que aviat el model CRAI no serà vàlid. M'explico. Jo crec que els estudiants i professors no vénen a les biblioteques a consumir serveis universitaris de manera integrada. El consum ja no és presencial, sinó virtual i, per tant, la biblioteca física, com també els altres serveis universitaris presencials han de canviar radicalment la seva oferta i oferir els seus serveis bàsicament en línia.

El que estem veient és que els nostres estudiants vénen a les biblioteques principalment a estudiar i treballar en grup amb altres companys i ja disposen dels seus recursos d'informació. Vénen encara amb carpetes amb apunts, però també vénen amb els seus portàtils i *smartphones*. El que necessiten són instal·lacions obertes amb horaris amplis, espais ben equipats i confortables i accés a la xarxa per connectar-se i descarregar el que vulguin. No necessiten res més. Els continguts i serveis que volen els tenen a la xarxa.

Per tant, el futur de les biblioteques físiques, des del meu punt de vista, és disposar d'instal·lacions obertes, de qualitat i adaptades a les seves necessitats d'estudi. A nosaltres, ja fa anys que ens estan baixant el nombre de préstecs de documents físics i, en canvi, està augmentant clarament el consum de llibres digitals. I respecte a l'assistència i ocupabilitat de la biblioteca, es manté la demanda, inclús ens reclamen més hores d'obertura. Volen espais oberts per treballar en grup, estudiar en silenci o parlar, i, sobretot, connectar-se.

Davant d'aquests canvis en la demanda, els professionals bibliotecaris hem de redefinir el model de biblioteca i el

model de serveis bibliotecaris. I tot passa per analitzar amb detall les pràctiques i costums educatius i les tendències pedagògiques, i aportar valor afegit a les necessitats reals d'estudiants i professors.

Hem de saber crear serveis no tant presencials, sinó en línia. Crear i organitzar continguts docents (llibres electrònics, apunts digitals, enunciats d'exàmens, projectes de final de grau, etc.), i fer-los-els encara més accessibles. Respecte als professors i investigadors, ens hem de fer més presents en els processos de generació de coneixement, en les seves necessitats de recerca, l'impacte de les seves publicacions i la visibilitat dels seus currículums, i també la seva expertesa. Els professors fa anys que no vénen a la biblioteca física a fer cap tràmit ni a usar cap servei ofert des del CRAI.

Els nous serveis bibliotecaris hauran de ser reinventats per ser usats des de fora de la biblioteca, sense haver d'entrar en les seves instal·lacions. Només si els reinventem situant-nos en l'esfera de la docència i la recerca, podrem encertar el que volen. Només si dissenyem e-serveis de valor afegit, podrem ser útils. El nou model que ens cal és l'e-CRAI.

Un exemple, per entendre tot això que dic. Estem presents les biblioteques i els bibliotecaris a les tauletes i mòbils que porten els estudiants a les butxaques? Estem a les seves xarxes socials aportant continguts i informació del que necessiten? Jo crec que no gaire. La biblioteca universitària al mòbil hauria de ser l'objectiu principal de la professió actualment i, de moment, no hi som.

Estem els bibliotecaris aportant solucions i continguts al nou model que s'està configurant i que en diem *e-learning*? Alguna cosa estem fent, però poca. Encara estem massa preocupats i ocupats amb les parets físiques i el que passa dins la biblioteca com a espai, i crec que és un error estratègic. El somni de la biblioteca sense parets del vell Lancaster no ens l'acabem de creure i el model de biblioteca com a CRAI, possiblement, ja no ens serveix.

Universitat Pompeu Fabra:

Al llarg d'aquests anys, el model de convergència de serveis a la UPF no ha canviat en els seus elements caracteritzadors més importants. És cert que si bé el plantejament de base no ha variat, es pot afirmar que la materialització del model s'ha consolidat i s'ha reforçat amb l'ampliació de l'oferta de serveis.

Les exigències que plantegen factors de molt diversa índole, tals com un nou escenari de l'educació universitària arran del procés Bolonya (EEES), marcat per la irrupció de noves metodologies i una imprescindible innovació docent; la intensificació del suport a la recerca; i una demanda de major eficàcia en el disseny organitzatiu i en l'oferta de serveis, han comportat un augment de la col·laboració interdisciplinària. Cal donar una resposta eficient i de qualitat a la producció de materials multimèdia (MOOC i altres productes), a la implementació i al manteniment de la plataforma d'ensenyament virtual, a la creació dinàmica de pàgines i continguts web, etc. En totes aquestes responsabilitats, bibliotecaris, informàtics i tècnics audiovisuals, conjuntament i acompanyats d'altres professionals com, per exemple, dissenyadors, maquetadors, etc., han hagut d'afrontar nous reptes.

El model de convergència plantejat inicialment a la UPF creiem que continua sent vàlid. D'una manera gradual s'ha interioritzat com a element que forma part de la cultura corporativa i l'han acceptat tots els agents de la comunitat universitària.

Actualment, després de més d'una dècada, creiem que es pot dir que el cas de la UPF és un dels més avançats d'implementació del model CRAI, amb èxit, en el sistema universitari espanyol.

■ En els darrers anys, les biblioteques universitàries han evolucionat de l'orientació a l'aprenentatge i la docència a centrar-se en el suport a la investigació o la recerca, d'acord amb els mo-

viments d'accés obert i ciència oberta. Com ho heu incorporat a la vostra universitat?

Universitat Pompeu Fabra:

Des de la Biblioteca/CRAI, hem impulsat diferents iniciatives, complementàries entre si:

- Promovent l'adopció de polítiques institucionals: la política d'accés obert va ser aprovada el 2011 i, amb anterioritat, el 2009, la UPF va signar la *Declaració de Berlín*. Actualment, impulsem la redacció d'una política institucional de gestió de dades de recerca per ajudar els investigadors a gestionar les dades generades en els seus projectes de recerca i a publicar-les en obert.
- Creant infraestructures: disposem d'un repositori institucional en funcionament des del 2009, l'*e-Repository: Repositori digital de la UPF*, que dona accés al text complet dels documents, de manera lliure i universal. Aquesta eina es complementa amb el Portal de Producció Científica (PPC). El PPC és el nostre CRIS (*Current Research Information System*) i recull les referències de tota la producció científica de la UPF, permet als investigadors la gestió del CV i també proporciona informació a la *Guia d'Experts* de la UPF.
- Oferint serveis de suport: a banda dels serveis més tradicionals, proporcionar recursos d'informació, préstec, gestors de referències, etc., els darrers anys hem incorporat nous serveis relacionats amb l'impacte i els indicadors bibliomètrics. En aquest sentit, donem suport als investigadors en la creació dels identificadors d'autor i els perfils *ORCID*, *ResearcherID*, *ScopusID* i *My citations Google Scholar*, i els orientem en els diferents aspectes relacionats amb la publicació a revistes científiques (triar la publicació, signar correctament, etc.). També els oferim formació sobre els diferents aspectes de l'accés obert (sessions formals o activitats informals, com ara el *Vermut obert amb l'accés obert*).

De totes maneres, el moviment de l'accés obert és encara poc conegut entre els nostres investigadors i hi ha un percentatge baix de la producció científica feta pel PDI

El model de convergència plantejat inicialment a la UPF creiem que continua sent vàlid.

D'una manera gradual s'ha interioritzat com a element que forma part de la cultura corporativa i l'han acceptat tots els agents de la comunitat universitària.

de la UPF accessible en accés obert. En aquest sentit, estem treballant en diferents línies d'actuació: més difusió, més implicació institucional, canvis tecnològics per millorar la interrelació entre les diferents eines existents per facilitar la gestió dels documents, el control de les polítiques editorials, etc.

Es donen, actualment, una sèrie de circumstàncies que representen una oportunitat en aquest àmbit:

- Els requeriments que estableixen les polítiques de les convocatòries de l'Horizon2020 i del Plan estatal I+D+i.
- Diferents projectes europeus coordinats per investigadors de la UPF i la certificació d'excel·lència María de Maeztu que han obtingut dos departaments, on un dels eixos clau és l'accés obert.
- El nou Pla Estratègic de la UPF 2016-2025.

Per mantenir aquest rol actiu en el suport a la recerca som conscients que cal estar ben organitzats, amb el personal format i preparat, i mantenint aliances amb altres unitats de la universitat que donen suport a la recerca, i participant en l'estratègia de la institució.

Universitat de Barcelona:

Des del principi, el CRAI va néixer treballant en pro dels moviments open o d'obertura del coneixement.

La UB va ser la impulsora de les llicències Creative Commons a l'Estat espanyol a partir del suport a la docència. Quan aquest suport es va incorporar al CRAI, es va crear

Dídac Martínez (UPC)

l'Oficina de Difusió del Coneixement (2006) a partir del treball d'Ignasi Labastida, responsable de la Unitat de Suport a la Recerca. Encara que als inicis es va dirigir a l'elaboració dels materials docents, és en un segon moment que es dirigeixen gran part dels esforços al suport a la recerca.

La col·laboració del CRAI en la política d'accés obert a la Universitat ha reafirmat els vincles entre els diferents vicerectorats en temes recerca i política científica.

Respecte als moviments de ciència oberta, la UB està vinculada en diversos projectes de gestió de dades i de ciència ciutadana, juntament amb el paper dins de la Lliga d'Universitats Europees de Recerca (LERU). I treballem per incorporar-ho plenament.

També el paper actiu de la UB dins del grup de treball del Portal de la Recerca del CSUC, ens referma en la idea que la nostra estratègia de suport a la recerca és l'adequada sota l'interès de proporcionar els serveis de difusió i visibilitat de la producció de la UB.

Totes aquestes millores són analitzades i incorporades en el nostre pla de millora anual, fet que comporta que no són accions desenvolupades únicament pel personal que es troba en les unitats centrals del CRAI, sinó que és assumit i moltes vegades impulsat pel personal de les biblioteques. Naturalment, Acció18, el nostre pla estratègic actual, com els anteriors, recull com a línies estratègiques el suport a la recerca i el suport a la docència, entre d'altres àmbits adreçats al suport de serveis al aprenentatge.

Universitat Politècnica de Catalunya:

Les biblioteques de la UPC van ser les primeres de l'Estat espanyol en elaborar un Mandat d'accés obert i aprovar-lo per Consell de Govern. Van ser els primers en crear una gran plataforma de publicació en accés obert, la *UPCommons*, on els professors podien dipositar els seus *preprints* i *postprints* en accés obert. Molt abans, ja havíem organitzat a la universitat una conferència d'un dels redactors de la Declaració de Budapest, Jean-Claude Guéron, i vam traduir el seu mític article «L'allargada ombra d'Oldenburg³: Bibliotecaris, Investigadors Científics, Editors i el Control de les Publicacions Científiques». D'altra banda, la UPC va ser la primera universitat que va tenir una càtedra de programari lliure. Tots els investigadors de la UPC tenen els seus treballs científics en grans dipòsits mundials de física, electrònica, enginyeria, etc. I fins i tot, molts d'ells ja tenen solucionat el tema de la preservació i reutilització de les dades de recerca, ja que des de fa temps tenen grans servidors on dipositen, gestionen i comparteixen les dades amb els seus col·legues mundials.

Per tant, la feina de la biblioteca no ha estat convèncer de la bondat de l'accés obert a la ciència, sinó crear nous serveis que la comunitat universitària valori per la seva professionalitat i valor afegit. Nosaltres, les biblioteques

3. Jean-Claude Guéron, "L'allargada ombra d'Oldenburg [en línia]: bibliotecaris, investigadors, científics, editors i el control de publicacions científiques", 2003 (Traduccions del CBUC ; 14) <<http://www.recercat.cat/handle/2072/9019>> [Consulta: 30/06/2016].

Disposar de la informació que han publicat els investigadors i empaquetar-la de nou i posar-la a internet ofereix als bibliotecaris grans oportunitats per afegir valor a la seva feina. Som els seus nous editors, distribuïdors i agents.

de la UPC, no només estem treballant per difondre i potenciar, encara més si cal, la filosofia d'accés obert a Internet, sinó que estem treballant sobre la qualitat de la producció científica de la UPC. Afegim valor connectant els articles dels professors amb els textos complets de les revistes científiques, hem creat darrerament el projecte *FUTUR*, que justament va en aquesta direcció d'incrementar l'impacte i la visibilitat de la producció científica de la UPC. Tothom a la UPC està convençut del beneficis d'estar a la xarxa i que et coneguim.

Els projectes de futur de les biblioteques de la UPC en els quals estem treballant per donar suport a la recerca van en la direcció de potenciar la difusió dels treballs i projectes de recerca, en afiorar les experteses dels investigadors i en la visibilitat i el seu impacte en el territori «geolocalitzant» la seva producció científica, etc. Disposar de la informació que ells han publicat i empaquetar-la de nou i posar-la a internet ofereix als bibliotecaris grans oportunitats per afegir valor a la seva feina. Som els seus nous editors, distribuïdors i agents, per dir-ho d'alguna manera. El camí és difícil, però poc a poc aconseguirem resultats que es valoraran. Acabem d'elaborar i posar en marxa un nou pla estratègic, ENGINY20, que justament planteja tots aquests reptes.

■ **Com a UPF, què us agradaria conèixer del model de la UPC? I del de la UB?**

■ **A la UPC, el Servei de Biblioteques, Publicacions i Arxius (SBPA) està format per les biblioteques situades als diferents campus, més dues oficines: l'Oficina de**

Publicacions Acadèmiques Digitals. Iniciativa Digital Politècnica (IDP) i l'Oficina de Documentació i Arxius (ODA). El cas de l'arxiu és més habitual en l'àmbit universitari, però no ho és el cas del servei de publicacions. Podríeu explicar com es produeix aquesta convergència i com funciona en el dia a dia? Com es presten els serveis? Es tracta d'unitats separades en la mateixa àrea administrativa o es dona una confluència de persones i prestació de serveis?

La convergència d'Edicions UPC SL al Servei de Biblioteques de la UPC va ser una decisió institucional que ha estat ja molt explicada en diversos congressos. Crec que ha estat una de les millors decisions que la UPC ha pres, des del punt de vista organitzatiu, en relació als seus serveis. Les biblioteques són expertes en el món del llibre, en un sentit molt ampli, per tant, per què no integrar els processos de creació i edició dels llibres acadèmics editats per la universitat?

La gerència de la universitat va encarregar al Servei de biblioteques una anàlisi exhaustiva de l'estratègia, organització i model de negoci de l'editorial Edicions UPC SL i un nou projecte editorial al servei de la universitat. Així va néixer l'Oficina de Publicacions Digitals Acadèmiques. Iniciativa Digital Politècnica (IDP), amb una nova estratègia: apostar clarament per donar suport a les noves titulacions de grau, és a dir, als llibres editats pels professors de la UPC relacionats directament amb els desenvolupaments dels graus, i apostar per l'edició electrònica i en accés obert per als estudiants de la UPC.

IDP forma part de l'estructura del Servei de biblioteques i està integrada per bibliotecaris i informàtics. Actualment, estem en un procés de descentralització, de tal manera que, des de les biblioteques, els bibliotecaris donin suport a les demandes d'edició dels professors. Estem avançant en l'edició de llibres des de les biblioteques, on els bibliotecaris són els responsables, juntament amb professors i autors, de tot el procés d'edició (revisió, maquetació, correcció, etc.). L'objectiu és potenciar el rol del bibliotecari editor.

■ Drets d'autor, propietat intel·lectual, accés obert, llicències Creative Commons, publicació oberta en repositoris, via verda/via daurada, etc. Tots aquests termes i conceptes estan des de ja fa uns anys de plena actualitat en l'univers mental de les biblioteques universitàries i, cada vegada més, estan també en el dia a dia de la nostra feina. El CRAI de la UB ha organitzat una Oficina de Difusió del Coneixement. Podríeu explicar quin abast té aquesta unitat, com s'incardina en l'estructura organitzativa del CRAI, com i qui presta el servei i quin balanç feu de la seva trajectòria?

L'Oficina de Difusió del Coneixement ha estat, des de la seva incorporació al CRAI, plenament integrada dins de l'organigrama i dins dels objectius estratègics que s'han establert en els diferents plans estratègics (ORACLE i Acció18). Ofereix als membres de la Universitat de Barcelona un servei d'assessorament i d'informació sobre tot allò que es refereix a la difusió del coneixement científic que s'hi genera, i sobre la utilització de materials aliens, posant un èmfasi especial en les alternatives de divulgació lliure. També ofereix informació i iniciatives sobre l'accés obert. El personal de l'Oficina està format pel responsable, un bibliotecari, un tècnic lingüístic i un administratiu. En els disset CRAI Biblioteca també es disposa de personal de suport a la recerca (PSR), que dona també serveis d'assessorament en matèria d'accés obert i de drets d'autor.

Aquest model de descentralitzar el suport tant en recerca com en docència ha permès arribar molt més als nostres usuaris i hem pogut copçar molt millor les seves necessitats i fer les millores pertinents. Això ha portat que siguem el servei millor valorat de la Universitat de Barcelona, i ens agrada força.

El balanç és altament positiu. Des dels seus inicis, els investigadors i docents als quals s'ha dirigit fonamentalment aquest servei han declarat en les diferents enquestes la seva valoració molt positiva. Des de l'Oficina també s'han realitzat formacions a grups de recerca i en les diverses facultats de la universitat. La seva projecció externa és

indubtable, gràcies a la feina realitzada, fonamentalment, per Ignasi Labastida. És un valor afegit del nostre CRAI, que encara hem de difondre molt més entre tota la nostra comunitat universitària.

■ Com a UB, què us agradaria conèixer del model de la UPF? I del de la UPC?

■ Un cop produït el canvi a un model CRAI, quina ha estat la implicació dels agents que formen part de la vostra universitat? S'han produït reaccions adverses davant l'assumpció de responsabilitats que no eren originalment pròpies dels bibliotecaris?

Universitat Pompeu Fabra:

Els projectes, com les persones i els bons vins, maduren. Tot té un temps de consolidació. Un canvi de model com aquest no es fa d'un dia per un altre. A partir del 2003, a la UPF, s'han anat creant dinàmiques, línies de treball, complicitats, etc., que han fet avançar i enfortir el model implantat.

Amb tot, és obvi que al llarg d'aquests anys s'han produït resistències, incomprensions i altres situacions negatives o refractàries. Tot i així, també les situacions negatives s'han solucionat sense fer perillar el model. Per què hem estat capaços de superar els esculls? Perquè les accions organitzatives empreses (accions de formació, acompanyaments, equips directius cohesionats, etc.) han estat encertades i hi han ajudat. I, sobretot, perquè l'impacte dels bons resultats obtinguts ha estat positiu i «calmant». Com un bàlsam que atenuava reaccions en principi adverses, però rendides, finalment, a l'evidència del canvi positiu, de la millora institucional, organitzativa i personal.

Universitat Politècnica de Catalunya:

Sempre hi ha reticències i pressions en contra dels canvis, i més en organitzacions com són les universitats o

les biblioteques. La idea del CRAI com a un nou model de biblioteca universitària ja va ser molt debatuda en els diferents fòrums professionals dels bibliotecaris espanyols i no tothom el va acceptar o el va considerar com a una oportunitat. Molts bibliotecaris són els primers a no acceptar que s'han d'obrir a col·laborar amb altres serveis universitaris i, fins i tot, a fer un model on la biblioteca s'hagi d'integrar i conivir, en les mateixes instal·lacions, amb altres serveis universitaris. La reticència al canvi i el concepte de «propietat» del territori és encara molt fort i, per tant, permetre que algú de fora s'instal·li en els «nostres» espais es veu com una amenaça. Òbviament, això és un error perquè l'educació superior està canviant i les biblioteques tenen el risc de quedar-se només en espais sense cap funció de pes relacionada amb la docència o la recerca. Cal fer un esforç molt gran per obrir-se a noves experiències i encarar els reptes de l'educació superior conjuntament amb altres serveis universitaris.

A la UPC, la idea estricta del model CRAI no ha quallat ni s'ha entès d'una forma global, ni pel personal bibliotecari ni els gestors, ni pels usuaris, possiblement. Ara bé, hem fet molts projectes amb altres serveis i hem comprovat que, si es planteja de manera col·laborativa, existeix una voluntat en treballar conjuntament; en canvi, si el projecte es planteja com una amenaça d'absorció o d'integració, surten reticències i, finalment, el resultat no és bo. Els bibliotecaris hem d'anar molt en compte a no trepitjar la feina dels altres. El model CRAI es pot aplicar com un model organitzatiu amb un clar recolzament institucional i gerencial o, també, de manera col·laborativa, poc a poc.

A les biblioteques de la UPC, pràcticament tots els projectes que hem fet han estat seguint aquesta darrera modalitat. Hem col·laborat amb l'Institut de Ciències de l'Educació, amb el Servei de Llengües i Terminologia, amb el Servei de Relacions Internacionals, amb els diferents serveis de recerca, amb el CTT, amb els sistemes acadèmics, etc. Hi ha l'excepció de la integració de l'Oficina de Documentació i Arxius i l'editorial Edicions UPC SL, que es va transformar en un nou servei bibliotecari anomenat Iniciativa Digital Politècnica; es tracta de dos

elements integrats en l'estructura del Servei de Biblioteques, Publicacions i Arxius (SBPA).

Malgrat les diferents maneres d'avançar cap al model CRAI, unes vegades mitjançant decisions organitzatives i altres mitjançant la col·laboració entre serveis, la percepció global dels usuaris és que les biblioteques són espais rics en recursos d'informació i instal·lacions amb serveis de qualitat que són necessaris i es consumeixen massivament.

■ Com a UPC, què us agradaria conèixer del model de la UB? I del de la UPF?

■ Quins reptes de futur tenen les biblioteques de la UB?

Els CRAI biblioteques de la UB tenen fonamentalment un objectiu: continuar la cerca activa d'aquells serveis i productes que ajudin els nostres usuaris. És necessari que existeixi una major participació dels professionals del CRAI en els diferents projectes que la universitat duu a terme. La gestió de les dades i ciència oberta ens ha de permetre noves actuacions on desenvolupar la nostra tasca.

Però crec que, encara que molt important, no és només el suport a la docència i a la recerca el que ha de guiar els nostres CRAI biblioteca, sinó que és imprescindible crear una vinculació del CRAI de la UB amb les biblioteques públiques, concretament amb les de Barcelona, amb l'objectiu de donar servei als seus usuaris (estudiants de batxillerat, gent gran), com un deure que tenim com a ens públic.

Un dels trets característics dels bibliotecaris és la seva versatilitat i flexibilitat davant dels canvis, cosa que s'ha observat des dels darrers anys i crec que ho seguirem comprovant en el futur.

És important que continuem treballant per assolir el model EFQM d'excel·lència, que ens ha permès obtenir re-

centment el segell 400+, perquè això ens porta a autoavaluar-nos bianualment i veure a partir dels nostres punts febles una forma de millora continua.

■ Quins reptes de futur tenen les biblioteques de la UPF?

En el context actual de contenció econòmica, les biblioteques universitàries hem de fer front al repte d'oferir nous serveis amb menys recursos econòmics i humans, i mantenint un nivell d'exigència i de qualitat provada si volem continuar sent considerades com un servei imprescindible. Tenim molts reptes i en citarem només alguns de tots els que podríem destacar:

- Donar suport als diferents aspectes de la producció de continguts digitals per a la innovació docent: producció de material multimèdia (MOOC, etc.), suport a les plataformes d'aprenentatge virtual, producció de pàgines web, etc.
- Incrementar la visibilitat del suport a la recerca. Actualment estem treballant en el *Portal web dels serveis de suport a la recerca* adreçat al personal docent i investigador, on es donarà una visió integrada de tots els serveis i els recursos de suport a la recerca que s'ofereixen des de diferents unitats i que ara estan dispersos en diferents pàgines del web. És una bona oportunitat per visibilitzar millor els serveis que es donen i millorar-los, si cal, tot presentant-los de manera conjunta amb independència de l'estructura orgànica o de la unitat que els proveeix. Aquesta acció té com a objectiu enfortir i difondre tot el suport que la UPF («universitat intensiva en recerca») posa a disposició dels seus investigadors per mantenir i millorar els resultats excel·lents que obté en aquest àmbit.
- Gestionar dades. La gran disponibilitat de dades de recerca i de gestió i la possibilitat de reutilitzar-les tindrà moltes implicacions en els serveis de la biblioteca (disposar d'infraestructures, impulsar polítiques de gestió de dades, fer assessorament en temes relatius a la propietat intel·lectual, etc.).
- Adaptar la formació d'usuaris basada en competències informacionals i informàtiques (CI2) a una formació en competències digitals d'acord amb les directrius europees del *DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*.
- Repensar i redissenyar els espais per adaptar-los a les noves necessitats i a la nova oferta de serveis. Dedicar menys espai a les col·leccions per poder oferir més espais polivalents, on puguin conviure els diferents col·lectius d'usuaris i la tecnologia. En aquest sentit, tenim diversos reptes, un dels quals, per exemple, és poder disposar d'un *hacklab* –un espai de creació per fomentar l'autoaprenentatge, l'intercanvi de coneixements i idees i la col·laboració–, com ja hi ha a la Biblioteca/CRAI del Poblenou, a totes les seus de la biblioteca.
- D'altra banda, el fet que la biblioteca tingui en les seves instal·lacions un edifici singular, el Dipòsit de les Aigües, amb cada vegada més demandes de visites, ens fa plantejar el difícil equilibri entre l'ús funcional (bibliotecari) i els usos museístics (visites) d'aquest esplèndid edifici. Actualment ja disposem d'un nou servei adreçat als visitants, ja que el Dipòsit forma part del recorregut de l'*UPF Art Track*, una iniciativa que té com a finalitat apropar el patrimoni artístic i arquitectònic de la UPF a la ciutadania, mitjançant una visita programada i guiada que s'oferirà un dia a la setmana.
- Ser capaços de proporcionar més valor a la nostra institució mitjançant la posada en marxa de noves prestacions que donin resposta a les necessitats derivades de la gestió/administració de la universitat. Més enllà del suport a aprenentatge/docència/recerca, que tots reconeixem com a tres pilars bàsics de la nostra missió, cada cop més hem d'assumir aquest àmbit d'actuació també com a propi i corresponsabilitzar-nos-en. En aquest sentit, a la UPF podem dir que l'aplicació del model CRAI també ha significat aquesta assumpció i la consegüent ampliació del nostre camp d'acció. Diversos exemples ho mostren ben clarament: el servei d'atenció telefònica de la universitat, el punt d'informació a l'estudiant (PIE), etc. Hi ha un camí per davant a recórrer encara llarg i –així ho voldríem– fecund.

- Millorar la comunicació amb els nostres usuaris, tenint en compte els diferents canals i estils de comunicació i adaptar-los, sobretot, per a un entorn de mobilitat (telèfons mòbils, tauletes, lectors electrònics, etc.).

I, en definitiva, gestionar el canvi en un entorn de treball molt complex (nous rols i perfils, noves funcions, noves estructures organitzatives, noves interaccions amb d'altres professionals, noves tecnologies) i amb una manca de recursos econòmics que limita la capacitat d'acció.

Hem d'afrontar aquests reptes, treballar per convertir-los en oportunitats de creixement i millora, i superar-los. Estem convençudes que, amb el potencial dels equips humans amb què comptem i amb el grau de compromís i de professionalitat amb què treballem, podem ser optimistes i gosem afirmar, amb confiança, que el futur és nostre! ■

Colòmbia: cocrear la memòria col·lectiva del país a través de les biblioteques públiques

Olivier SCHULBAUM, Mauricio O'BRIEN

Platoniq¹

olivierschulbaum@platoniq.net

mauricioobrien@platoniq.net

Article rebut el març de 2016; revisat el juny de 2016.

«Realizar procesos de recuperación de memoria con la comunidad se empieza con una sola tarea: escuchando a la gente. No hay que ser historiador. Solo hay que tener una cualidad, y es saber escuchar y proponer un tema. La gente va llegando. No hay que ponerlo en términos raros.»

Hernando Alberto Gómez

Bibliotecario de la Biblioteca Pública Operación P.A.P.A.
Quimbaya (Quindío)

1. Cocreació: pensar amb l'usuari

En els àmbits de la cultura digital i la innovació social, la cocreació és un mecanisme cada cop més recurrent per generar dinàmiques que permetin que diferents agents i *stakeholders* s'impliquin i desenvolupin nous projectes de manera positiva i innovadora. En institucions de patrimoni cultural com ara els museus, els centres d'art o les biblioteques, hi ha un interès cada cop més gran i ja s'hi duen a terme diverses experiències de cocreació.

La cocreació es relaciona sovint amb el *crowdsourcing* o proveïment col·laboratiu. Ambdós es beneficien del treball amb grups de gent externa a l'organització productora. Però a diferència de la cocreació, el *crowdsourcing* no cerca, a priori, la creació compartida de solucions, sinó que pretén utilitzar la força productiva d'una comunitat per fer créixer un projecte exponencialment. La cocreació fa partícips els equips de treball, de perfils plurals, cercant posar al mateix nivell l'usuari i l'encarregat de crear solucions, i vol incidir en la qualitat de la solució que s'ar-

1. Platoniq és una organització internacional amb més de quinze anys d'experiència en el desenvolupament de TIC, en gestió cultural i en el disseny de metodologies de treball i creació col·lectiva aplicades al patrimoni digital i la innovació social. Platoniq forma part de la xarxa d'Europeana i és membre del consell que gestiona la xarxa des de l'any 2015. Des de l'any 2013, Platoniq dissenya al costat d'Europeana el model i l'espai de treball Europeana Lab, definint una cartera de serveis d'incubació, la identificació dels mercats de destí, el desenvolupament d'aliances i associacions amb diversos experts i proveïdors de serveis financers europeus, com ara plataformes de *crowdfunding*, incubadores i acceleradores. Un dels projectes que ha desenvolupat amb més èxit Platoniq per al foment de l'emprenedoria cultural des del model «Europeana Lab» ha estat la creació del *kit de cocreació àgil*, una metodologia i materials associats per facilitar la generació de nous productes i serveis entre desenvolupadors, dissenyadors i creadors, institucions proveïdores de continguts digitals i usuaris finals de les aplicacions o productes dissenyats. Aquest *kit de cocreació*, que utilitza patrimoni cultural digitalitzat i disponible a Europeana, s'ha posat a prova en el sector de les indústries culturals, l'educació, el turisme, el disseny i les xarxes socials, a escala europea.

riba a trobar a través de metodologies molt concretes i fases de creació col·laborativa.

L'edició de Viquipèdia seria el principal exemple de *crowdsourcing* mentre que el software lliure ho seria de la cocreació.

La cocreació és una disciplina que té les seves arrels en el disseny participatiu del nord d'Europa en la dècada del 1970. A través de diferents principis, mètodes i solucions, dóna resposta a la necessitat de situar l'usuari o client en el centre del procés de creació de valor, com a font pràctica i activa de coneixement, motivació i creació. Mitjançant tallers o sessions presencials o a través de dinàmiques de col·laboració en línia, la cocreació pot ser entesa com una manera d'activar i canalitzar processos creatius i, especialment, com una eina que permet identificar i generar col·laborativament serveis i productes, i fins i tot dinàmiques d'aprenentatge o incubació de projectes.

Grans companyies o marques han utilitzat des de fa algunes dècades i de manera efectiva la creació col·laborativa, tant en el disseny de nous productes i serveis com per afrontar canvis estructurals dins l'empresa. Aquestes pràctiques s'han exportat a àmbits allunyats de la competitivitat i la innovació des de la lògica de mercat, amb la replicació d'experiències de cocreació en contextos com l'emprenedoria social (per a la identificació de serveis i productes d'interès allà on no arriba o no interessa al mercat) i el disseny d'aplicacions i el desenvolupament web (codefinint necessitats, requeriments i desenvolupaments d'interfície gràcies a visions compartides a l'entorn del que els mateixos usuaris demanen o expressen necessitar), i, darrerament, també en l'educació, les arts, el món editorial, el sector audiovisual, o en biblioteques, arxius i museus.

Les institucions culturals situen l'usuari, des de fa temps, en el centre del servei. La innovació no és que els professionals de biblioteques, arxius i museus pensin en l'usuari, sinó que pensin conjuntament amb l'usuari: la cocreació emfatitza la barreja de persones de dins i de

La cocreació dóna resposta a la necessitat de situar l'usuari o client en el centre del procés de creació de valor, com a font pràctica i activa de coneixement, motivació i creació.

fora per aprofundir en solucions centrades en els usuaris. Pensar des de baix: *bottom-up*.

La implicació directa dels usuaris, els punts de vista complementaris (o fins i tot divergents) van fomentant idealment l'empatia vers el servei i els seus treballadors, i promovent l'activitat creativa positiva. L'emoció i la creativitat són els elements fonamentals de tot procés creatiu. El resultat del procés cocreatiu en què han participat els usuaris estarà obert a la participació dels professionals, que són qui ha de determinar, col·laborativament, la seva forma final.

Quan es tracta de generar valor i solucions sostenibles (aplicacions digitals, serveis innovadors, béns culturals, etc.), amb ànim de lucre o no, a les ONG, associacions civils del tercer sector, indústries culturals, governs locals i fins i tot a empreses emergents i a emprenedors

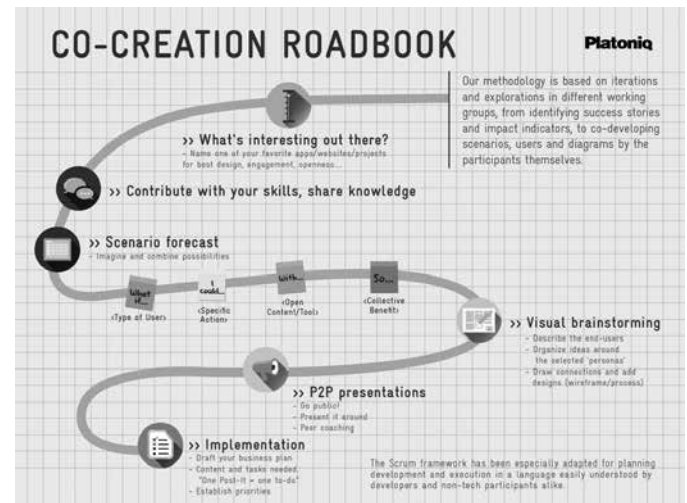

Diagrama de les metodologies de cocreació àgil (Platoniq / CC-BY).

Taller de cocreació al Rijksmuseum en el marc de les activitats d'Europeana i institucions relacionades amb la moda (Platoniq / CC-BY)

socials, se'ls planteja el repte i l'oportunitat de crear aquests tipus de béns, tenint en compte materials digitals preparats (plantilles, diagrames, models, etc.) i autoritzats perquè sigui possible la seva reutilització. En aquest context, la cocreació pot ser encara més pertinent i potent perquè implica la construcció contínua de coneixements i experiència. Aquest procés per resoldre

un problema mitjançant aproximacions successives a la solució genera intercanvis nous entre persones que normalment no treballen juntes i porta a generar el valor i les solucions sostenibles buscades, donant lloc a processos addicionals d'aprenentatge mutu entre els participants.

La cocreació en entorns culturals i socials és encara experimental. Normalment implica seguir mètodes *low-tech* o de baixa fidelitat, com prototipus o *wireframes* en paper; involucra persones que, sense ser-ne expertes, aporten punts de vista des de la seva necessitat o activitat diària; fan evident el coneixement compartit entre els participants dels tallers realitzats, mitjançant materials bàsics i continguts de fonts diverses, normalment de baix cost. Des de Platoniq s'explora la seva aplicació a través d'una amalgama de conceptes paral·lels com ho són el disseny centrat en l'usuari, el *design thinking* o el disseny participatiu.

L'experiència de Platoniq en el disseny col·laboratiu en institucions culturals es remunta al 2013, amb l'organització del projecte «eCreative» amb institucions internacionals tan importants com Europeana, Kennisland, la Universitat d'Aalto, la British Library o l'European Network of Living Labs, entre d'altres, i amb l'objectiu de promoure una major reutilització dels recursos del patrimoni cultural per part de les indústries creatives d'Europa. Va implicar treballar de manera molt propera amb grups d'interès, desenvolupadors, usuaris potencials dels productes i institucions proveïdores de continguts. Platoniq va ser responsable de planificar i moderar diferents tallers de cocreació per crear i desenvolupar noves aplicacions i

productes digitals, que van mostrar el potencial dels continguts digitals a l'hora de ser reutilitzats en nous productes i serveis. La cocreació no només aporta eines de diàleg entre usuaris i biblioteques, arxius o museus per generar nous productes i serveis, sinó que es constitueix com un pont metodològic, analògic-digital, amb el qual abordar qualsevol repte d'una manera participativa i oberta, fins i tot quelcom tan complex com la recuperació de la memòria col·lectiva d'un país.

2. Connectar les històries de Colòmbia a través de la cocreació i del diàleg analògic-digital

Incidir en el procés de recuperació de la memòria col·lectiva d'un país era l'objectiu que tenien a Colòmbia, com a metodologia per crear teixits comuns des de la quotidianitat, dins del conflicte armat, per arribar a la pau (recentment signada), quan a finals de 2015, des del Ministerio de Cultura, la Biblioteca Nacional i l'empresa social Shift, van plantejar-nos un repte. Volien incentivar el desenvolupament de processos comunitaris al voltant de la recuperació de la memòria fotogràfica a les biblioteques públiques de Colòmbia, posant-les en l'epicentre de l'aprenentatge i l'accés digital. Molt ràpidament, volien crear la proposta, escollir les eines, fer la formació i implementació i després estendre-la arreu del país.

Les dinàmiques havien de ser senzilles, properes i captivadores per un públic general. Les tasques dels bibliotecaris, a Colòmbia i arreu, sovint van molt més enllà de tenir cura dels documents: treballen un vessant del patrimoni immaterial existent (o latent) a les seves comunitats, per assolir una memòria «sanadora». Són agents actius en les seves comunitats, solen tenir un teixit madur de relacions amb un ampli espectre d'usuaris d'edats variades i substrats socials diversos, i són la clau per un treball des de la base social. Per a un bibliotecari, formar

part d'aquest projecte li pot permetre cohesionar accions culturals conjuntes, tenint en compte la participació co-responsable de la xarxa de biblioteques i els seus usuaris. El projecte, de dos anys de durada, es diria «Fotografía y Memoria en Bibliotecas Públicas». Hi participarien la Biblioteca Nacional (com a impulsora), la xarxa de biblioteques de Colòmbia (i tots els seus bibliotecaris), Historypin², com a plataforma tecnològica sòlida i provada en la seva usabilitat, consistència i paràmetres visuals, i Platoniq en faria l'engranatge, com a dinamitzadors de les sessions de cocreació i impulsors de la metodologia *open*. L'objectiu seria fomentar l'ús d'Internet i la reducció de l'esclatxa digital a Colòmbia, amb activitats, exercicis i plantilles associades perquè els bibliotecaris i els grups que es formessin al seu voltant poguessin exercir de dinamitzadors d'aquestes activitats, creant un diàleg entre generacions i regions.

A Colòmbia hi havia una articulació nacional clara i es buscaven polítiques públiques efectives, però la tasca de recuperació d'aquesta memòria col·lectiva no era una tasca fàcil ni entesa pel públic general. Aplicar els processos de cocreació ens permetia reduir els temps d'implementació i validació de les eines que reforçarien aquesta articulació nacional, concretar les idees i eines a desenvolupar des de zero, detectar les necessitats dels participants (bibliotecaris i usuaris), generar tot un contingut didàctic per a la formació «en cascada» i integrar tots els estrats de professionals i usuaris en el projecte.

Ens vam posar a treballar. En la gestació van participar la plataforma Historypin, la Biblioteca Nacional de Colòmbia i diversos membres de la Red Nacional de Bibliotecas Públicas de Colòmbia, que van codissenyar, amb Platoniq, la metodologia per sortir de les parets de la biblioteca, connectar i reviure històries dels llocs.

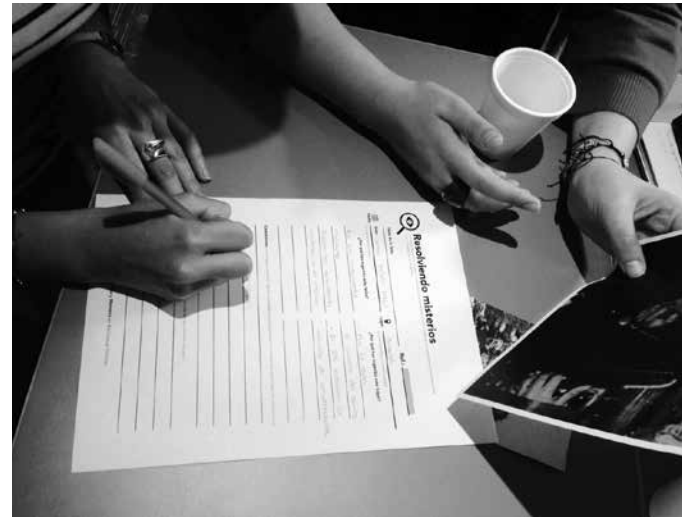
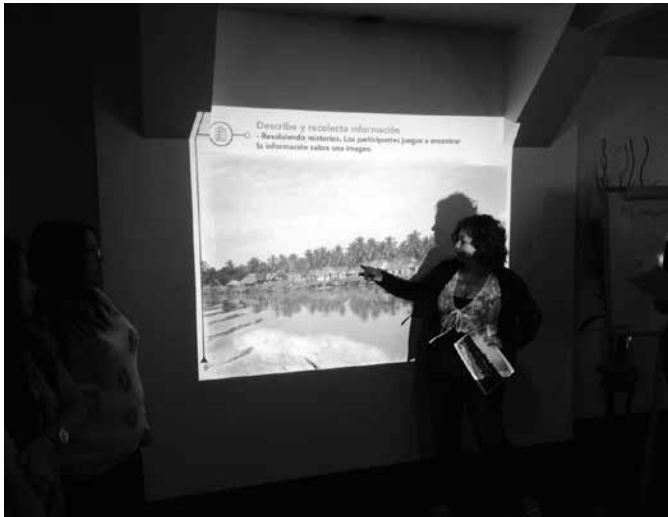
Platoniq es va encarregar de les diferents dinàmiques amb els bibliotecaris per identificar quins eren els elements clau a l'hora de parlar sobre la memòria (en primer lloc) i sobre fotografia (en segon). Les biblioteques aportarien els seus fons i col·leccions i es convidaria els ciutadans que portessin les seves pròpies fotografies, ensenyant-los com contextualitzar-les, escanejar-les i ajudar-los a pujar-les a una base de dades en línia. Calia aterrar la metodologia d'Historypin per a la captació de continguts i participants i es va adaptar la plataforma per poder treballar el contingut fotogràfic com a eina de socialització per a la construcció col·lectiva.

L'equip de cocreació va rebatejar el projecte amb un nom més proper: «Comparte tu rollo» (on «rollo» feia referència també al rodet de pel·lícula fotogràfica). Es va triar el *crowdsourcing* (amb els processos de cocreació en la seva gènesi) com a eina. Així, es buscava el veritable intentu dels usuaris participants del projecte, la xarxa de biblioteques de Colòmbia i tots els seus bibliotecaris i ciutadans, creant una estratègia de formació, exercicis, continguts i dinàmiques centrades en ells, activitats per enfortir els llaços entre la comunitat, generar confiança i sentiment de grup i establir un clima propici per dialogar a l'entorn dels records.

El primer any està enfocat a dinamitzar la xarxa de biblioteques públiques, preparant els vint-i-cinc formadors de l'equip de biblioteques que, a la vegada, formaran el personal de les 500 biblioteques de tot el país, a través d'activitats que afavoreixin la recollida de fotografies antigues, dades i relats.

S'han creat, *ad hoc*, diferents materials analògics, fitxes i activitats presencials que serviran de transició cap a la digitalització posterior d'arxius, la selecció i la descripció

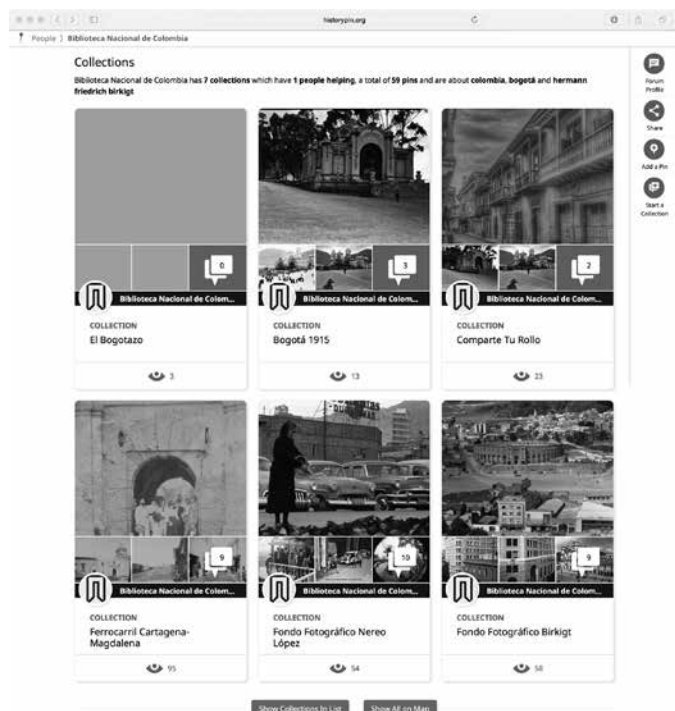
2. Historypin és una plataforma digital per registrar la memòria de les comunitats locals a través de les històries de la seva gent. Recull *pins* (marcadors en forma de punts) que assenyalen moments, llocs importants i records en la vida de les persones. Cada punt marcat està connectat amb un lloc i un temps determinats (o amb una àrea i un període) i enllaçat amb una peça de material històric: una fotografia, un vídeo, un text, un enregistrament d'àudio o un objecte. Aquests materials poden ser personals o provinents d'arxius de col·leccionistes privats o col·leccions de biblioteques públiques, entre d'altres. Hi ha més de 65.000 «ciutadans historiadors» i més de 2.500 organitzacions que participen a la plataforma.

Taller inicial de cocreació del projecte "Comparte tu rollo" de fotografia i memòria de les biblioteques públiques de Colòmbia (Platoniq / CC-BY).

per a la publicació final en la plataforma Historypin. Amb aquests materials, s'estan fent reunions periòdiques a les biblioteques per compartir fotografies personals i resoldre les llacunes que falten en el trencaclosques històric,

sessions de grups informals per categoritzar fotografies des de paràmetres emocionals i crear mapes basats en aquests valors, i activitats de refotografia per recontextualitzar la història a una visita guiada.

Pàgina i detall de la Biblioteca Nacional de Colombia a History Pin (History Pin / CC-BY-NC).

3. Una ruta comuna i tres vies alternatives

Les activitats i els materials didàctics formen part d'una ruta comuna per a la digitalització de la memòria familiar, local (fotos, vídeos, històries, etc.) i del país (patrimoni cultural, en definitiva), que ajudarà a col·locar les biblioteques públiques a l'epicentre de l'aprenentatge digital dels colombians, com també a projectar una imatge exterior de Colòmbia positiva i il·lusionant a través del passat (conservant-lo en format digital) i del present (proporcionant un espai per comparar, opinar, participar i comentar des dels nous punts de vista) a les seves comunitats.

La ruta comuna no tracta només de pujar imatges a la plataforma d'Historypin i omplir la fitxa estàndard que et demanarà un títol per a la imatge, una data, un lloc i una petita descripció. Si es tracta de recuperar la memòria col·lectiva, caldrà afegir també una capa que representi i visualitzi les emocions que aquests materials i activitats deixen en els participants i comunitats trobades. No és fàcil saber descriure el que les imatges evocuen als qui les mantenen vives en el seu record, ni als qui les miren, o les comparen amb altres imatges de la mateixa època o del mateix lloc. Saber-ho compartir, a més, deixa una empremta diferent i valuosa, i és més possible arribar-hi quan es fa dins d'un procés de cocreació.

Així, la creació de la ruta comuna s'articula des d'un vessant pràctic, amb una sèrie d'exercicis i dinàmiques amb els participants, de les quals en destacarem dues. Una és la «diana», que serveix de base per a la primera presa de contacte relacionant fotografies, emocions i usuaris, i l'altra és la «refoto», que vincula el context temporal d'una fotografia antiga d'un lloc i el moment present en què el visita l'usuari.

La «diana» marca les pautes de com organitzar aquest primer pas, creant una relació de confiança entre el personal de la biblioteca i la comunitat al voltant d'ella, explicant els detalls del projecte i detallant les tasques que

s'aborden en la sessió. Les fotografies dels participants són el fil conductor que uneix les històries personals amb les emocions que provoquen entre els assistents a la sessió, a més d'ajudar els bibliotecaris a tractar en profunditat els temes que apareixen i ampliar la informació rellevant que pertany a la seva comunitat.

Les emocions pretenen ser un sistema de categorització més, que ha de servir per humanitzar la cultura d'arxiu, on fomentar i detectar elements clau entre els participants des de l'empatia. Per poder facilitar la selecció de les emocions es van organitzar en una ruleta sota els adjectius: Nostàlgic, Inspirat, Compromès, Patriòtic, Sorprès, Emocionat, Orgullós.

La «refoto», abans de res, s'ha de contextualitzar com un exercici que es proposa per sortir de l'edifici de la biblioteca i estar més a prop dels esdeveniments de recollida de fotos, exposicions per obtenir reaccions o comentaris de la comunitat. Fins i tot les excursions o *tours* que recorren els llocs representats en les fotografies recopilades, són exemples d'activitats incloses en aquesta ruta i estratègies presencials interessants i refrescants a les quals podem recórrer.

En aquesta fase, el grup participant ja té experiència amb la recollida d'informació i el valor que tenen les imatges. Arriba el moment de sortir de la biblioteca i compartir el procés amb altres persones. Es recomana als participants que en triar fotos de llocs concrets del municipi busquin amb anticipació un grup o associació del municipi al qual puguin convocar prèviament, i d'aquesta manera garantir que compten amb un públic assistent, el qual pot aportar testimonis valuosos i informació rellevant durant la sortida.

La refotografia és l'acte de prendre una fotografia d'un lloc que apareix en una altra fotografia; repetir-la amb un espai de temps entre les dues imatges, i així tenir una imatge de «l'ahir i l'avui» d'un mateix lloc. El punt des d'on el fotògraf original va fotografiar l'escena pot haver desaparegut amb el temps, per tant el refotògraf ha de triar una escena original en la qual el punt de vista sigui

encara accessible, o aconseguir un equip que li permeti duplicar la posició de la càmera a la fotografia original.

«Aprendiendo y haciendo memoria es una oportunidad de rescatar, preservar y divulgar la memoria local de Cereté. Para nosotros la fotografía es una fuente de información de un valor incalculable, que constituye un texto en sí, es como un libro que nos habla y que refleja unas historias y unas realidades determinadas que debemos aprender a leer y a valorar.»

Vera Centeno Roca

Directora de la Biblioteca Pública Rafael Milanes García de Cereté (Córdoba)

REFOTOGRAFÍA

0. Todas las imágenes nos dicen algo... **LUGAR** ¿Qué se fotografió y en dónde? **FECHA** Aproximadamente ¿Cuándo se tomó la foto? **PROTAGONISTAS** ¿Quién aparece en la fotografía? o ¿quién tomó la fotografía?

La Refotografía consiste en sobreponer una fotografía antigua sobre el lugar exacto donde fue tomada y hacer una nueva foto.
En esencia, es comparar el pasado con el presente.

PASO A PASO...

1. **Ubica exactamente dónde se hizo la foto**
2. **Estudia bien su composición** (perspectiva, detalles arquitectónicos, hora de la foto...)
3. **Desplázate al lugar donde se tomó la foto** (Lleva una copia o el original de la misma)
4. **Sujeta la foto, de modo que la imagen coincida con el espacio actual** (mide distancias visuales, busca detalles relevantes que aparecen)
5. **(Re)fotografía!!** (Haz un par de pruebas, por si no sale bien a la primera)

Esquema, pas a pas, de l'exercici de la refotografia (Platoniq / CC-BY).

Cada biblioteca i cada localitat té característiques particulars: un conjunt d'usuaris, comunitats més o menys joves, amb més o menys recursos i coneixements, més o menys adaptats a Internet i a la societat de la informació. Per aquesta raó, dins de la ruta comuna proposada, hem establert tres vies alternatives (escenaris possibles) a seguir per cada tipus de biblioteca i comunitat, en funció de si és més o menys activa en el món digital.

La primera via alternativa (primer escenari possible) és més adequada per a les biblioteques amb usuaris menys alfabetitzats digitalment i que no tenen serveis comunitaris consolidats, ni han iniciat processos a l'entorn de la recuperació de la memòria, ni han començat a crear col·leccions fotogràfiques. Cobreix totes les fases proposades per a la ruta comuna, des de l'inici fins al final, i, per tant, és la via més llarga, la que requerirà més temps per completar-se i més acompanyament per desenvolupar-se.

Es proposen quatre temàtiques possibles al voltant de les quals centrar la recopilació d'històries, entrevistes i/o fotografies en activitats presencials:

- Coneixements locals i oficis centrats en retrats de persones; per exemple, exercint oficis tradicionals, protagonistes d'escenes o familiars als quals poder entrevistar.
- Llocs representatius, famosos per a la comunitat; per exemple, la plaça del poble o la plaça del mercat.
- Esdeveniments importants que han marcat la història de la comunitat, amb una data concreta; per exemple, la diada festiva de la ciutat o una festa popular.
- L'àlbum familiar, seleccionant-ne una foto carismàtica o rellevant per a la família o la comunitat.

La segona via alternativa (segon escenari possible) té un punt de partida una mica més avançat que l'anterior. Es proposa per a les biblioteques que compten amb una comunitat activa, un grup d'amics de la biblioteca o grups de la comunitat vinculats a un servei particular i activitats ja en desenvolupament i especialment relacionades amb

la recuperació de la memòria o amb el diàleg al voltant de la memòria. S'hi plantegen activitats didàctiques i participatives mixtes, i en funció del nivell de digitalització de cada comunitat es realitzen més activitats analògiques o presencials (de la primera via alternativa) o més activitats dirigides a la digitalització i ús de la plataforma Historypin (de la tercera via alternativa).

La tercera via alternativa (tercer escenari possible) té el punt de partida més avançat de tots dins d'aquesta ruta comuna, i ha estat dissenyada per a les biblioteques amb processos de llarg recorregut al voltant de la recuperació de la memòria, que ja tenen col·leccions fotogràfiques iniciades, grups consolidats d'usuaris i una comunitat més adaptada a l'ús d'Internet i les eines digitals. En aquestes comunitats s'hi fan sessions col·lectives de digitalització anomenades «revelatón» i les millors històries es publiquen a la plataforma Historypin.

És igual quina via alternativa segueixi cada comunitat. L'important és que totes arribin al final de la ruta comuna, havent emprat els materials i la metodologia que té l'objectiu de produir «empatia» com a motor d'innovació, de canvi i, en aquest cas, de recuperació de la memòria col·lectiva d'un país. La fotografia és un element secundari, el fil conductor; és accessible al públic general, fàcil de compartir i de situar en el temps del qual prové (el moment en què es va fer la foto), pot posar-se en context per compartir-la i dóna peu a xerrar obertament d'un temps i d'unes circumstàncies passades. A més a més, facilita a la comunitat l'aprenentatge de les tècniques digitals, el procés de digitalització de la imatge, el tractament d'arxiu, les accions per compartir-lo via web a un públic local, regional i fins i tot estatal o global.

Tot i que les biblioteques que tenen comunitats més digitalitzades puguin anar directament a la tercera via proposada, es recomana que prenguin com a punt de partida estratègies analògiques o presencials perquè, tal com evidencien les metodologies de cocreació, són les que aporten valor, generen una participació de qualitat i

un altre tipus de visibilitat entre la seva comunitat i els seus usuaris. Són apropiades per facilitar la participació de nous membres i creen comunitat més enllà dels grups ja formats.

Fitxa per a les entrevistes sobre coneixements locals, fitxa de la refotografia i conjunt de materials per al projecte "Comparte tu rollo" (Platoniq / CC-BY).

Les accions col·laboratives, de *crowdsourcing* i cocreació, han d'incentivar la participació de les comunitats d'usuaris de biblioteques, arxius i museus, apoderant-los en relació amb els fons i els serveis.

Qualsevol procés creatiu no implica únicament una millora productiva ni quantitativa, sinó que ha d'incidir com s'enfoquen les polítiques culturals actives, i si aquestes plantegen accions centrades en els seus usuaris finals que millorin la qualitat i innovin des de les seves bases. Les accions col·laboratives, de *crowdsourcing* i cocreació, han d'incentivar la participació de les comunitats d'usuaris de biblioteques, arxius i museus, apoderant-los en relació amb els fons i els serveis. La cocreació és una via per començar a crear ponts des de la creativitat participada, donar veu als usuaris i als professionals per un bé comú. Platoniq, als seus tallers, utilitza el que pot semblar un discurs nou, però que sempre ha estat present: reaprendre a escoltar, empatitzar amb el que hi ha i crear junts en l'àmbit local, autonòmic, nacional, europeu i global.

Bibliografia

ANDERSON, G. *Reinventing the museum: Historical and contemporary perspectives on the paradigm shift*. Walnut Creek, CA: Altamira Press, 2004.

BINDER, T.; BRANDT, E.; GREGORY, J. «Design participation(-s)», *CoDesign*, vol. 4 (2008), núm. 1, p. 1-3.

BOFILL, C. «#Museumnext 2014 [en línia]: Ser valents, prendre riscos», *CCCB Labs*, 2014. <http://blogs.cccb.org/lab/en/article_museumnext-2014-ser-valents-prendre-riscos/> [Consulta: 19/01/2016].

FISCHER, G. «Beyond "Couch Potatoes" [en línia]: from Consumers to Designers and Active Contributors», *First Mon-*

day, 2002. <<http://firstmonday.org/article/view/1010/931>> [Consulta: 19/01/2016].

GOVIER, L. "Leaders in co-creation? [en línia] why and how museums could develop their co-creative practice with the public, building on ideas from the performing arts and other non- museum organisations" <<https://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/rcmg/projects/leaders-in-co-creation/>> [Consulta: 19/01/2016].

IND, N., COATES, N. «The meanings of co-creation», *European Business Review*, vol. 25 (2013), núm. 1, p. 86–95.

KANGAS, M. «Creative and playful learning [en línia]: Learning through game co-creation and game play in a playful learning environment», *Thinking Skills and Creativity*, vol. 5 (2010), núm. 1, p. 1-15. <<http://www.journals.elsevier.com/thinking-skills-and-creativity/most-read-articles/>> [Consulta: 19/01/2016].

MANOVICH, L. *The software takes command*. New York: Bloomsbury Academic, 2013.

MCLEAN, K. «Museum exhibitions and the dynamics of dialogue», *Daedalus*, vol. 128 (1999), núm. 3, p. 83–107.

MULHEARN, D. «Joint Accounts», *Museums Journal*, vol. 108 (2008), núm. 9, p. 22-25.

MULLER, M. «Participatory design: the third space in HCI». En: JACKO, J.; SEARS, A. (eds.) *The human-computer interaction handbook: fundamentals, evolving technologies and emerging application*. New Jersey: Erlbaum, Handbook of HCI, 2003. ■

RDA i la seva implementació a Catalunya

Membres de la Subcomissió Tècnica d'RDA (STRDA)

M. José ARAGONÈS POVES

Servei de Normalització Bibliogràfica de la Biblioteca de Catalunya
maragone@bnc.cat

Jordi BOSCH CANALIAS

Director de la Biblioteca del Sud de Sabadell i vicepresident del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya
boschcjr@diba.cat

Paz CALDENTÉY RODRÍGUEZ

Servei de Normalització Bibliogràfica de la Biblioteca de Catalunya
pcaldent@bnc.cat

Ida CONESA SANZ

Servei de Normalització Bibliogràfica de la Biblioteca de Catalunya
iconesa@bnc.cat

Rosa FABEIRO GARCÍA

Responsable de la Unitat de Procés Tècnic del CRAI de la Universitat de Barcelona
rfabeiro@ub.edu

Imma FERRAN AUGÉ

Servei de Normalització Bibliogràfica de la Biblioteca de Catalunya
iferran@bnc.cat

Montserrat GARCIA ALSINA

Estudis en Ciències de la Informació i de la Comunicació de la Universitat Oberta de Catalunya
mgarciaals@uoc.edu

Jesús GASCÓN

Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona
gascon@ub.edu

Carme PIULACHS

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
mcpiulachs@coac.net

Mercè RAMON

Unitat d'Accés a la Informació de la Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona
ramonmm@diba.cat

Joana ROIG EQUEY

Cap del CCUC del Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC)
joana.roig@csuc.cat

Anna ROVIRA JARQUE

Unitat de Procés Tècnic del CRAI de la Universitat de Barcelona
arovira@ub.edu

Luna SINDIN

Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
lsindin@gencat.cat

Article rebut el març de 2016; revisat el juny de 2016.

RDA i la seva implementació a Catalunya

Resum:

Les noves pautes de catalogació RDA (*Recursos, Descripció i Accés*) han de reemplaçar, en breu, les *Regles Angloamericanes de Catalogació* (AACR2). Se'n fa un repàs històric i se'n comenten els avantatges, què representen i què signifiquen per a la catalogació i el desenvolupament dels catàlegs (OPAC), fent èmfasi en els aspectes tècnics més rellevants i la implementació a Catalunya, comentant-ne les fases. A més, es fa una mirada al futur i es presenta BIBFRAME, el model de dades que permetrà la integració i intercanvi de les dades dels catàlegs al web.

Paraules clau:

Paraules clau: catalogació, RDA, estàndards catalogràfics, BIBFRAME, RDA TOOLKIT

RDA y su implementación en Catalunya

Resumen:

Las nuevas normas de catalogación RDA (*Recursos, Descripción y Acceso*) tienen que reemplazar, en breve, las *Reglas Angloamericanas de Catalogación* (AACR2). Se hace un repaso histórico de estas normas y sus ventajas, qué representan y qué significan para la catalogación y su desarrollo en los catálogos (OPAC), prestando especial atención a sus aspectos técnicos más relevantes y a su implementación en Catalunya, comentando sus fases. Además, se proyecta una mirada al futuro y se presenta BIBFRAME, el modelo de datos que permitirá la integración y el intercambio de los datos de los catálogos en la web.

Palabras clave:

Palabras clave: catalogación, RDA, estándares catalogràfics, BIBFRAME, RDA TOOLKIT

RDA and its implementation in Catalonia

Abstract:

The new cataloguing standard RDA (*Resources, Description and Access*) is to replacing, in short, *Anglo-American Cataloguing Rules* (AACR2). An overview of these rules is given: a historical review, their advantages and their significance for cataloguing. Their development in catalogues (OPAC) is discussed, focusing on the most relevant technical aspects and their implementation in Catalonia, describing its phases. Furthermore, a look to the future is done and finally, there is an introduction to BIBFRAME, the data model that will allow catalogue data interchange and integration into the web.

Key words:

cataloguing, RDA, cataloguing standards, BIBFRAME, RDA TOOLKIT

1. Introducció

Un catàleg implica una manera de descriure la informació que representa un document i l'establiment de punts d'accés que en permetin la recuperació –almenys, des de l'origen de la pràctica catalogràfica moderna, amb Antonio Panizzi–. El seu desenvolupament posterior ha portat a codis de catalogació i models conceptuals diversos, però amb una línia de continuïtat: Cutter, les *Regles vaticanes*, AACR, l'esquema ISBD, AACR2, FRBR/FRAD/FRSAD, etc. Per aprofitar la riquesa de les dades acumulades en els catàlegs i les enormes possibilitats del web, que ha passat d'un web de documents a un web de dades, semàntic, s'han replantejat els models conceptuals i els principis dels catàlegs i s'han revisat tant les regles usades en la descripció dels objectes d'informació, com també els formats d'emmagatzematge: el resultat és RDA (*Resource Description and Access*).

Aquest article vol introduir aquest nou model. En primer lloc, explicarà com i perquè s'hi ha arribat; després, en presentarà l'estructura i característiques, com també alguns aspectes de funcionament i algunes diferències entre la catalogació aplicant RDA i AACR2. Passarà a presentar el model de dades BIBFRAME que, a partir de les dades contingudes en els registres RDA, generarà dades enllaçades que en permetran un major aprofitament, substituint l'actual format MARC21. Finalment, es presenten les accions fetes i planificades per a la implementació d'RDA a Catalunya.

2. Com s'arriba a RDA?

Des de l'aparició d'AACR2 el 1978, el codi s'ha anat revisant i actualitzant de manera continuada. A partir dels anys noranta, els canvis tecnològics també propicien canvis en els hàbits de cerca i navegació dels usuaris. La mateixa evolució del web envers el web semàntic (Clarke, 2015; Tillett, 2013), fa replantejar la necessitat que les dades dels catàlegs surtin del seu marc estricte i siguin compartides per altres comunitats i sistemes d'informació de la xarxa (Tillett, 2013; Baker et al., 2014).

El Joint Steering Committee for Development of AACR2 va iniciar, el 2004, la revisió de la norma amb l'objectiu de fer-ne una nova edició (AACR3): el treball va fer paleses mancances que van dur a plantejar un canvi d'enfocament ja no en la norma, sinó en el mateix model conceptual. Els treballs d'FRBR, FRAD i FRSAD¹ proveïen del marc adequat, sobre el qual es podria treballar. El 2005, ja es comença a parlar d'RDA com un conjunt d'instruc-

1. Trobareu la traducció catalana dels texts a:

Requisits funcionals dels registres bibliogràfics: informe final [en línia]. Barcelona: Biblioteca de Catalunya - Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documetalistes de Catalunya, 2009. <<http://www.bnc.cat/content/download/10857/110570/version/1/file/frbr.pdf>> [Consulta: 08/03/2016]. FRBR en català.

Requisits funcionals de les dades d'autoritats: un model conceptual [en línia]. Barcelona: Biblioteca de Catalunya - Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documetalistes de Catalunya, 2010. <<http://www.bnc.cat/content/download/709/6751/version/1/file/frad.pdf>> [Consulta: 08/03/2016]. FRAD en castellà.

I el text en anglès del FRSAD a:

Zeng, Žumer, and Salaba, eds. *Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD): A Conceptual Model* [en línia]. Final Report Approved by the Standing Committee of the IFLA Section on Classification and Indexing. <<http://www.ifla.org/files/assets/classification-and-indexing/functional-requirements-for-subject-authority-data/frsad-final-report.pdf>> [Consulta: 08/03/2016].

cions i directrius suficientment flexibles centrades exclusivament en el contingut, alienes a la codificació i a la visualització de les dades, pensades per a un entorn digital i que aprofitin les tecnologies del web semàntic i les dades enllaçades obertes (*linked open data*).

El primer esborrany del text anglès, elaborat pel Joint Steering Committee for Development of RDA, es va publicar el juny de 2010. Després d'algunes proves per comprovar la viabilitat del model –hi van arribar a participar més de vint-i-sis institucions bibliotecàries però també museus, arxius i editors–, el 2011 es va decidir continuar i es va fixar la data d'implementació a partir de l'abril de 2013. En l'àmbit europeu, el mateix 2011 diverses biblioteques membres del grup EURIG (European RDA Interest Group) manifesten que estan disposades a adoptar RDA a curt termini: és el cas de la British Library, la Deutsche Nationalbibliothek, la Koninklijke Bibliotheek (Països Baixos) i la Kansalliskirjasto (Finlàndia). El juny de 2012, la Library of Congress anuncia la contractació de l'empresa Zepheira per desenvolupar la conversió de les dades MARC21 a dades enllaçades que puguin integrar-se en el web: serà l'anomenat BIBFRAME (*Bibliographic Framework Initiative*).

A partir de la publicació d'RDA, se n'han publicat revisions i actualitzacions: és la tasca de l'RDA Steering Committee (RSC), responsable del manteniment del model. Paral·lelament, RDA ha estat traduït a diverses llengües i, des de 2013, s'ha anat implementant. Els primers han estat algunes grans biblioteques dels Estats Units d'Amèrica (entre elles, la Library of Congress), Canadà i Austràlia i, a Europa, del Regne Unit, Alemanya, Àustria i Suïssa (Oehlschläger, 2015). Tenen intenció d'adoptar-les Islàndia, Noruega, Finlàndia, Suècia, els Països Baixos, Israel, Mèxic, Lituània i Estònia (Tréfas, Ledl, Herrlich, 2015).

De la mateixa manera, la Comissió Assessora de Catalogació, òrgan consultiu en matèria de catalogació bibliogràfica de la Biblioteca de Catalunya, que compta amb representats del sistema bibliotecari català, va decidir, el 2013, l'adopció d'RDA. La decisió va ésser fruit d'un procés consensuat que havia començat l'any 2012 i s'hi

La Comissió Assessora de Catalogació, òrgan consultiu en matèria de catalogació bibliogràfica de la Biblioteca de Catalunya, que compta amb representats del sistema bibliotecari català, va decidir, el 2013, l'adopció d'RDA.

vatenir en compte la situació internacional. Es va considerar que calia comptar amb una traducció catalana d'RDA abans d'iniciar-ne la implementació; la Biblioteca de Catalunya l'encarregà a l'Assumpció Estivill, que ja tenia experiència com a traductora de les *Regles angloamericanes de catalogació* i dels models FRBR i FRAD.

L'any 2014, es va acordar de crear la Subcomissió Tècnica d'RDA (STRDA) per iniciar el procés de transició, amb tres objectius:

- Planificar i difondre el canvi durant el 2015 i iniciar la implementació el 2016.
- Per les recomanacions necessàries per assegurar la coexistència dels actuals registres d'autoritat i bibliogràfics amb els futurs registres en RDA.
- Fer el seguiment del desenvolupament del BIBFRAME.

Més endavant, es veurà la planificació d'activitats d'implementació que s'ha seguit.

3. Però, quins canvis hi ha en catalogar?

Aplicant-hi RDA, no sembla que un registre bibliogràfic presenti diferències essencials amb el registre fet amb AACR2: és, de fet, una semblança intencionada, ja que el nou codi pretén millorar una pràctica consolidada, sense trencar-ne la continuïtat. Hi ha canvis, doncs, però permeten aprofitar el bagatge adquirit amb la pràctica amb AACR2 i l'esquema ISBD.

El principal canvi és que RDA pren com a base el model FRBR i FRAD: per tant, els registres, tant bibliogràfics com d'autoritat, són conjunts de dades que, un cop integrats en una base de dades, es relacionen entre si segons el model entitat-relació.²

FRBR sistematitza l'estructura i les relacions presents als registres del catàleg. El model diferencia quatre entitats. L'objecte físic concret és l'exemplar o ítem; el conjunt d'exemplars idèntics que conforma la publicació (una edició, per exemple), diferent a un altre conjunt d'exemplars de la mateixa obra (una altra edició) és l'anomenada *manifestació*. En un pla abstracte, la manifestació reflecteix mitjançant una forma d'expressió l'obra d'uns creadors. La creació intel·lectual o artística és l'entitat anomenada obra; la seva plasmació en un mitjà (una llengua determi-

nada, una interpretació o notació musical, etc.) és l'anomenada expressió.

Obra, expressió, manifestació i ítem són entitats de l'anomenat grup 1; cada una d'elles es relaciona amb les entitats del grup 2, que són les *persones* o *entitats corporatives*. En separar les entitats, les relacions poden ésser més clares: el creador ho és de l'obra; un traductor o intèrpret, de l'expressió, però no de l'obra; el responsable d'una edició, l'entitat editorial o l'impressor es relacionaran amb la manifestació i el propietari o la biblioteca, amb l'ítem. Finalment, el grup 3 comprèn les entitats que defineixen els continguts: *conceptes*, *objectes*, *esdeveniments* i *llocs*, que es relacionen amb l'obra. A més d'aquestes relacions inherents (entre les entitats del grup 1), hi ha relacions de contingut o relacions entre parts i conjunt.

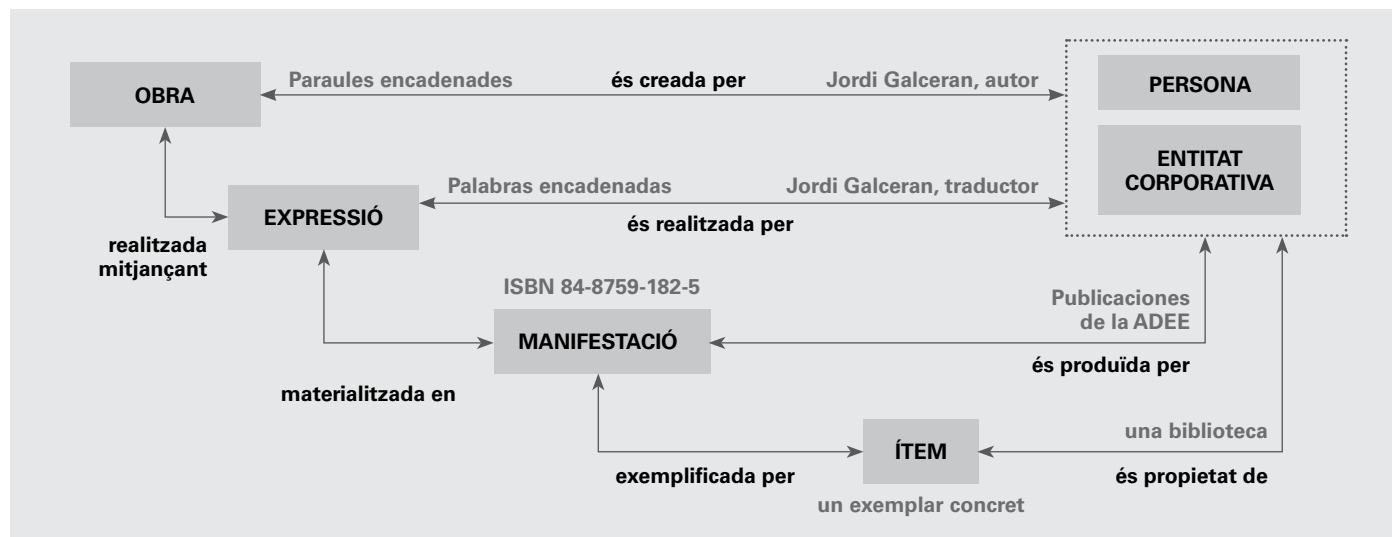

Figura 1. Una edició concreta de *Paraules encadenades*, d'una editorial i d'una data concreta, està formada per un nombre d'*exemplars*: el conjunt de l'edició és la *manifestació*. L'edició en castellà i una edició en català són dues manifestacions de la mateixa obra, però expressades de manera diferent: són dues *expressions* diferents de l'*obra*.

2. Malgrat que qualsevol catàleg funciona amb aquest model, mai no s'ha aplicat completament a l'estructuració del contingut dels registres; això ha fet que no se n'hagi tret tot el partit possible de les relacions inherents a les entitats presents en catàleg.

En els registres bibliogràfics RDA (com ja passava en les AACR2), s'assumeix que descriuen manifestacions, de les quals es donaran els atributs. També s'hi enregistren algunes dades referides, però, a l'expressió de l'obra continguda o a la mateixa obra: sovint són punts d'accés que enllacen amb el registre corresponent a l'expressió o l'obra mateixes.

021 1# \$a8487591825
100 1# \$aGalceran, Jordi,\$d1964- \$eautor, \$etraductor
240 10 \$aParaules encadenades. \$iCastellà
 245 10 \$aPalabras encadenadas /\$cde Jordi Galceran ; introducció de Rodolf Sirera
 250 ## \$aPrimera edició
 264 #1 \$aMadrid :\$bPublicaciones de la Asociación de Directores de Escena de España ; Barcelona : Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona,\$c1999
 300 ## \$a111 pàgines ;\$c20 cm
 336 ## \$atext \$btxt \$2rdacontent
 337 ## \$asense mediació \$bn \$2rdamedia
 338 ## \$avolum \$bnc \$2rdacarrier
 490 1# \$aLiteratura dramàtica iberoamericana ;\$v24
 500 ## \$aLa traducció és obra del mateix autor, J. Galceran.
 700 1# \$aSirera, Rodolf,\$d1948- \$eescriptor d'un prefaci
 830 #0 \$aLiteratura dramàtica iberoamericana

Figura 2: En lletra rodona, els atributs propis de la manifestació (l'edició concreta); en cursiva, els referits a l'expressió; en negreta, els referits a l'obra.

La descripció d'aquestes entitats (expressió i obra) es fa en registres d'autoritat, on se'n donen els atributs que permeten identificar-les i, sobretot, relacionar-les amb altres obres o expressions, facilitant la navegació en el catàleg i enriquint les cerques. Aquest treball d'autoritat també permet una millor descripció de persones i entitats corporatives: es basa en el model FRAD, amb els seus atributs i relacions, que esdevé un altre dels pilars del sistema.

Registre d'autoritat de l'expressió:

046 ## \$k1999
 100 1# \$aGalceran, Jordi,\$d1964- \$tParaules encadenades.\$iCastellà
336 ## \$atext \$btxt \$2rdacontent
377 ## \$aspa \$iCastellà
 400 1# \$aGalceran, Jordi,\$d1964- \$tPalabras encadenadas
 500 1# \$w r \$iTraductor: \$aGalceran, Jordi,\$d1964-
500 1# \$w r \$iTraducció de: \$aGalceran, Jordi,\$d1964- \$tParaules encadenades
 670 ## \$aGalceran, Jordi. *Palabras encadenadas, 1999: pàgina 8 \$b(Galceran escriu l'obra el 1995, en català, i guanya el Premi Born de Teatre; es publica el 1996 i s'estrena el 1998; el 1999, per a l'estrena en castellà, el mateix autor en fa la traducció)*

Registre d'autoritat de l'obra:

046 ## \$k1995
 100 1# \$aGalceran, Jordi,\$d1964- \$tParaules encadenades
377 ## \$acat \$iCatalà
380 ## \$ateatre
 530 #0 \$w r \$iAdaptat com a pel·lícula cinematogràfica (obra): \$aPalabras encadenadas (Pel·lícula cinematogràfica)
 530 #0 \$w r \$iAdaptat com a programa de televisió (obra): \$aParaules encadenades(Programa de televisió)
 670 ## \$aInternet movie database, consultada el 10 de març de 2016 \$b(Palabras encadenadas: pel·lícula espanyols de 2003, dirigida per Laura Mañá, que adapta l'obra de teatre Paraules encadenades de Jordi Galceran)
 670 ## \$aBiblioteca virtual. Diputació de Barcelona, consultada el 10 de març de 2015 \$b(l'obra guanya el X Premi Born de Teatre l'any 1995 i l'any 1996 el Premi de la Crítica Serra d'Or a la millor obra en llengua catalana)
 680 ## \$aObra de teatre breu, en un acte, escrita el 1995 (Premi Born de Teatre), publicada el 1996 i estrenada el 1998. *Se'n féu una versió cinematogràfica el 2003, i una retransmissió televisiva enregistrada.*

Figura 3: En lletra rodona, els elements bàsics; en cursiva, els optatius; en negreta, els que són nous respecte a la pràctica habitual amb AACR2.

Així, on AACR2 té àrees i elements d'ISBD, RDA presenta atributs de l'entitat *manifestació* del model FRBR; els

elements del registre d'autoritat són ara atributs de les entitats del model FRAD; els encapçalaments de nom esdevenen punts d'accés que representen relacions entre les entitats dels grups 1 i 2 del model FRBR o relacions amb altres entitats (per exemple, la relació entre una obra inclosa en la manifestació i una altra obra). Igualment, les referències entre encapçalaments passen a ésser relacions entre entitats, segons el model FRAD.

Es pot veure que l'establiment de relacions cobra més importància en els procediments de catalogació; a més, les relacions s'expliciten amb més detall, amb subcamps explicatius, i es donen també en els registres d'autoritat perquè siguin més evidents. Així mateix, en assignar les relacions de manera separada per a obres i expressions, cadascuna relacionada amb els seus agents creadors o responsables i amb altres obres o expressions, l'usuari pot trobar més fàcilment recursos vinculats entre si.

El treball d'autoritat es reforça, tant per la incorporació de nous camps en els registres per expressar-hi atributs de l'entitat com per l'increment de les possibilitats d'apuntar-hi relacions amb altres obres, expressions o agents. D'aquesta manera, encara que l'usuari no visualitzi el registre bibliogràfic de la manifestació trobada, ja pot saber, a partir de les relacions establertes entre els punts d'accés, quines altres obres hi tenen una relació i triar llavors el camí que es vol seguir.

Així, en cercar l'obra *Terra baixa* d'Àngel Guimerà, podríem veure clarament les relacions amb altres obres derivades:

Guimerà, Àngel, 1845-1924. *Terra baixa*

Adaptat com a coreografia: **Guinovart, Albert, 1962- Terra baixa**

Adaptat com a novel·la gràfica: **Migoya, Hernán, 1971- Terra baixa**

Adaptat com a òpera: **Albert, Eugene d', 1864-1932 Tiefland**
Le Borne, Fernand, 1862-1929 Catalane

Adaptat com a programa de televisió: **Terra baixa (Programa de televisió : 2011)**

Parodiat com: **Montero, Joaquim, 1869-1942 Riera baixa**

I en seleccionar una d'aquestes altres obres:

Albert, Eugene d', 1864-1932 Tiefland

Adaptat com a pel·lícula cinematogràfica: **Tiefland (Pel·lícula cinematogràfica : 1954)**

Un altre canvi fonamental és que les directrius d'RDA se centren en el contingut de les dades, no en la seva visualització —ens diu quines dades s'han de donar i de quina manera, però res sobre l'ordenació, puntuació, etc.—. El contingut és independent d'una sintaxi o una codificació determinades, de manera que les dades puguin ésser compartides o reutilitzades no només amb altres catàlegs, sinó també altres serveis o plataformes que treballen en entorns diferents, fent-les compatibles amb qualsevol format o vocabulari usat en el web. Per facilitar la continuïtat amb la pràctica anterior, RDA inclou apèndix on indica com presentar les dades RDA en un format ISBD, com feien les AACR2. Igualment, mentre no es desenvolupi un altre vocabulari de codificació més adaptat a l'estructura FRBR, els catàlegs que han començat a aplicar RDA continuen fent servir el format MARC21, que ha desenvolupat nous camps i subcamps per acollir els nous valors previstos a RDA (com alguns dels camps 3xx dels registres bibliogràfics i d'autoritat). La terminologia s'adapta al nou entorn i deixa enrere els referents del catàleg manual: es parla de punts d'accés i punt d'accés autoritzat, de títol preferit, etc.

3.1 Estructura d'RDA

RDA s'organitza en deu seccions. Després d'una secció 0 dedicada a qüestions generals, es presenten dues seccions: l'1, enregistrament dels atributs de manifestacions i exemplars; i la 2, atributs de l'expressió i l'obra. Clarament, se separen les descripcions dels elements de manifestacions —títols, mencions de responsabilitat, edició, publicació, fabricació, etc., codis d'identificació, descripció dels suports (tipus, extensió, característiques,

etc.) i dades sobre l'accés i l'adquisició de les dels atributs de l'obra o l'expressió –títols, formes, dates, etc., i punts d'accés autoritzats de creadors, persones o entitats corporatives per representar l'obra o l'expressió—. Es podria dir que la secció 1 equival en part a la primera part d' AACR2, mentre que la secció 2, que serveix tant per determinar els punts d'accés en el registre bibliogràfic com per a la redacció dels atributs dels registres d'autoritat d'obres i expressions generats per aquests punts d'accés, incorpora elements dels capítols 21, 25 i 26 d' AACR2.

Les seccions 3 i 4 s'ocupen dels registres d'autoritat generats pels punts d'accés de persones, famílies i entitats corporatives (secció 3) i pels punts d'accés de matèria (secció 4, d'atributs de conceptes, objectes, esdeveniments i llocs). De moment, només s'ha desenvolupat la secció 3, que recull com donar formalment els punts d'accés i els seus atributs (sexe, ocupació, dates associades, adreces, etc.). Les directrius, en part, tenen un objectiu similar a les dels capítols 22, 23 i 24 d' AACR2.

La resta de seccions (5-10) es dediquen a l'establiment de relacions entre entitats, en camps d'enllaç del registre bibliogràfic o en relacions al registre d'autoritat:

1. Relacions principals entre obres, expressions, manifestacions i exemplars, mitjançant identificadors i punts d'accés.
2. Relacions amb persones, famílies o entitats corporatives, mitjançant punts d'accés, identificadors, designadors de relació, etc., segons siguin creadors, contribuïdors o estiguin vinculats a l'obra, l'expressió, la manifestació o l'exemplar.
3. Relacions amb els conceptes, objectes, esdeveniments i llocs entre obres i matèries.
4. Relacions entre entitats del grup 1: d'obres amb altres obres, d'expressions amb altres expressions, etc.
5. Relacions entre entitats del grup 2: entre persones, entre entitats corporatives, etc.

3. Com la secció 4, encara no s'ha desenvolupat.

6. Relacions entre entitats del grup 3: entre conceptes, objectes, etc.³

A efectes pràctics, s'aprecia una voluntat de simplificar el procediment de catalogació. També amplia les alternatives de descripció, donant sovint opcions per ometre i afegir alguns elements. El catalogador té més marge de decisió en l'aplicació de les regles, ja que RDA prescriu el contingut de les dades que s'han de donar en el registre, però amb un major nombre de directrius alternatives i opcionals que permeten d'adaptar la descripció a diferents contextos i esquemes.

Els nivells de descripció són substituïts per l'establiment d'un conjunt reduït d'elements bàsics que s'han de donar sempre, mentre que d'altres només són obligatoris si són presents, deixant-ne la resta a criteri del catalogador. Els elements bàsics no només es refereixen a l'entitat *manifestació*, sinó que també s'indiquen per a la descripció d'obres, expressions, persones, entitats corporatives, etc., en els registres d'autoritat.

Entre els aspectes merament formals, se suprimeixen molts dels límits a l'hora de transcriure elements: es poden transcriure tots els títols paral·lels, tots els noms d'una menció de responsabilitat, encara que siguin més de tres —així, el cas que en AACR2 és: obres de Casas ... [et al.], pot fer-se com: *obres de Casas, Guzmán, Brotons, Balsach, Casablanques, Guix, Pladevall, Vila, Estapé, Capellas, García Morante, o: obres de Casas [i deu més]*—, o, sense les restriccions d' AACR2, més d'un lloc de publicació o més d'un editor. Desapareixen les abreviatures (llevat de *cm*: p. passa a *pàgines*, ed. a *edició*, s. n. a *lloc de publicació sense identificar*, col. a *color*, etc.); i els numerals es transcriuen tal com es troben: l'ordinal d'una edició es transcriurà *primera edició* o *1st edition* en funció de com aparegui al recurs, sense abreviar-lo ni convertir-lo; la numeració d'una col·lecció es podrà donar en números romans, etc. Són directrius que volen fer més senzilla la catalogació, tant per al catalogador com, sobretot, per a l'usuari que ha d'interpretar-la.

En el següent exemple de registre, el mateix que abans, es marquen en negreta els elements que es modifiquen en la descripció RDA respecte a la d' AACR2 (per exemple, la possibilitat de transcriure tots els autors en la menció de responsabilitat). En lletra rodona hi ha els elements bàsics. S'ha mantingut la puntuació ISBD. Els registres d'autoritat que se'n generen (d'expressió i obra) s'han donat abans, també indicant-ne els elements bàsics i modificats:

```
021 1# $a8487591825
100 1# $aGalceran, Jordi,$d1964- , $eautor, $etraductor
240 10 $aParaules encadenades. $aCastellà
245 10 $aPalabras encadenadas /$cde Jordi Galceran ; introducción de Rodolf Sirera
250 ## $aPrimera edició
264 #1 $aMadrid :$bPublicaciones de la Asociación de Directores de Escena de España ; Barcelona : Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona,$c[1999]
264 #4 $c© 1999
300 ## $a111 pàgines ;$c20 cm
336 ## $atext $btxt $2rdacontent
337 ## $asense mediació $bn $2rdamedia
338 ## $avolum $nc $2rdacarrier
490 1# $aLiteratura dramática iberoamericana ;$v24
500 ## $aLa traducció és obra del mateix autor, J. Galceran.
700 1# $aSirera, Rodolf,$d1948- , $eescriptor d'un prefaci
830 #0 $aLiteratura dramática iberoamericana
```

Encara que la relació amb l'expressió consta al registre d'autoritat, també pot donar-se al bibliogràfic mitjançant relacions en camps 700 com:

```
700 1# $iTraducció de: $aGalceran, Jordi,$d1964- $tParaules encadenades
```

Es poden apreciar alguns canvis significatius, com la desaparició de la designació general de material de l'àrea 1, que se substitueix pels atributs de la manifestació, com el tipus de suport i de suport físic (codificats a 337 i 338) i un atribut referit a l'expressió (tipus de contingut, 336).

A partir dels punts d'accés donats, es creen els registres d'autoritat que representen les persones vinculades, tant creadores com contribuïdores:

Registre d'autoritat d'un dels autors:

```
046 ## $f19640305 $s1995
100 1# $aGalceran, Jordi,$d1964-
370 ## $aBarcelona (Catalunya) $2lemac
374 ## $aDramaturg $2lemac
375 ## $amasculí
377 ## $acat $lCatalà
400 1# $aGalceran i Ferrer, Jordi,$d1964-
510 2# $avr $iMembre: jaGermans Miranda
670 ## $aEnciclopèdia.cat, consultada el 10 de març de 2016
$b(Jordi Galceran i Ferrer, Barcelona, 1964- , autor teatral i guionista)
670 ## $aAssociació d'Escriptors en Llengua Catalana. Autors i autores, consultat el 10 de març de 2016 $b(Escriu diverses narracions breus amb el col·lectiu Germans Miranda)
678 ## $aVa formar part del col·lectiu d'escriptors Germans Miranda entre 2000 i 2003
```

Potser, com ja passava en AACR2, i probablement perquè el canvi no sigui tan radical, no es porta fins a les últimes conseqüències l'aplicació del model FRBR. Per exemple, en el registre bibliogràfic d'un DVD d'una pel·lícula no només es donen dades sobre la manifestació (format, duració, editor o data de publicació, etc.), sinó que també es donen notes de crèdits de la pel·lícula o la nota que indica quan es va estrenar. Pròpiament, aquestes dades són de l'obra i serien aplicables a qualsevol manifestació de la mateixa pel·lícula, a qualsevol edició en el mateix o en un altre format. Si, a partir del títol preferit de la pel·lícula, es crea un registre per a l'obra, amb els seus atributs relacions, aquestes notes s'hi podrien donar directament, de manera que només apareixerien un cop al catàleg; les relacions del registre de l'obra amb els registres de les manifestacions (les edicions en particular), els vincularien i donarien a l'usuari tota la informació necessària, sense reiteracions i associada a l'entitat corresponent.

En tot cas, partint de la pràctica catalogràfica anterior, especialment si ha estat amb AACR2, no serà difícil el canvi, almenys pel que fa a la descripció. Tampoc, segurament, en el que pertoca als punts d'accés, ja sigui l'establiment o la formalització: tots dos codis comparteixen una part important de base teòrica i procediments. El gran canvi és purament conceptual i més profund del que sembla: cal partir d'entendre, en tractar un recurs, que tenim un exemplar o ítem d'una manifestació de la que cal identificar-ne els atributs, i que aquesta manifestació ho és d'una expressió d'una obra, entitats de les quals també cal diferenciar els atributs i establir les relacions entre aquestes entitats i els agents creadors i contribuïdors, aclarint amb quina entitat s'ha de vincular cadascú. La identificació de la manifestació constituirà la descripció del registre bibliogràfic; la identificació de l'expressió, l'obra i els agents s'expressaran en punts d'accés i es descriuran als registres d'autoritats; la de l'exemplar ens donarà la localització o les vies de consulta del recurs, element bàsic del catàleg. Finalment, les relacions entre totes aquestes entitats donarà sentit al conjunt de dades i en farà possible l'ús, de manera que s'assoleixin els objectius d'un catàleg modern i, alhora, facilitin que les dades s'utilitzin en altres entorns i puguin vincular-se a dades de sistemes d'informació altres que catàlegs, que integrin el catàleg i les seves dades en la xarxa, i s'enriqueixin mútuament.

4. Enllacem dades: BIBFRAME

BIBFRAME (*Bibliographic Framework Initiative*) és una iniciativa de la Library of Congress per fer possible la integració dels registres bibliogràfics al web i Internet: és un model de dades per expressar, compartir i connectar

les dades bibliogràfiques en el marc del web semàntic, segons els principis de les dades enllaçades obertes.

L'ús de BIBFRAME com a substitut dels formats MARC permetrà relacionar les dades del catàleg amb un gran nombre de dades estructurades de fonts i enllaços en el web. Es crearan relacions entre recursos i facilitarà que la comunitat bibliotecària comparteixi les dades amb altres comunitats i el públic en general.

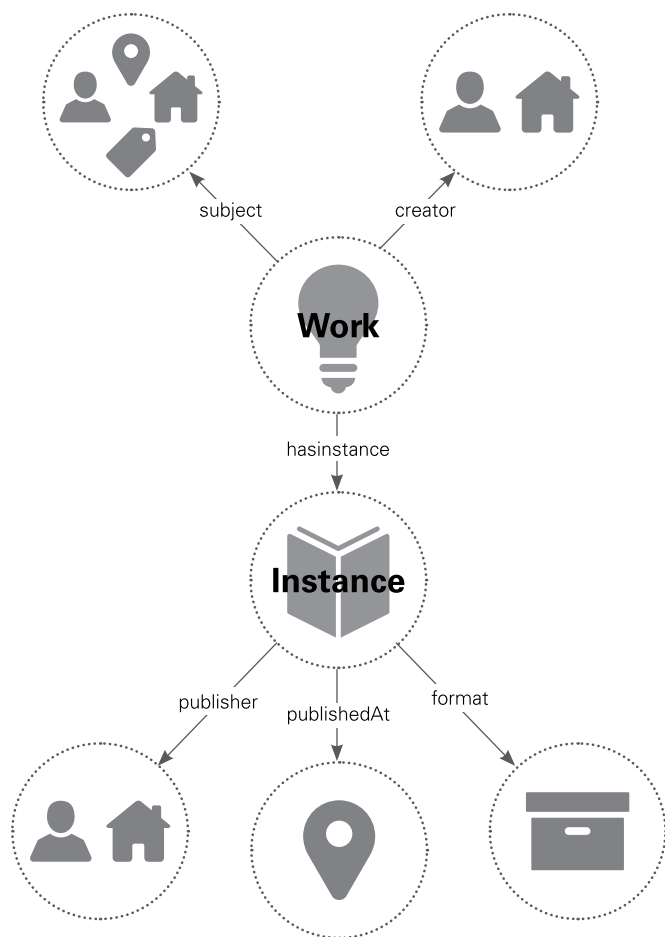
Un dels problemes de MARC21 és que no potencia la visibilitat de les biblioteques al web; gairebé només el fan servir les biblioteques i és ignorat per altres comunitats. No obstant això, els catàlegs de biblioteca ofereixen una informació molt rica, ben treballada i amb un gran potencial per a, per exemple, la uniformització de dades referides a noms, matèries, etc. Cal, doncs, un format estàndard llegible per ordinador que faci servir estàndards web comuns.

El web semàntic, també conegut com el web 3.0, vol fer que la informació, tant el contingut com la semàntica, sigui «compresa» i gestionada pels ordinadors. En aquest entorn, les dades enllaçades fan servir URI (identificadors uniformes de recurs) per denominar els objectes i no seqüències de dades com fa MARC. Els URI s'expressen en RDF (*Resource Description Framework*), que processa les metadades proporcionant interoperabilitat.

Així, l'ús de BIBFRAME com a substitut dels formats MARC permetrà relacionar les dades del catàleg amb un gran nombre de dades estructurades de fonts i enllaços en el web. Es crearan relacions entre recursos i facilitarà que la comunitat bibliotecària comparteixi les dades amb altres comunitats i el públic en general. Finalment, facilitaran una implementació completa d'RDA. Suposarà, doncs, un gran benefici per a les biblioteques, ja que en farà visibles les dades al web i les relacionarà amb d'altres, oferint una mena de «prestatgeria virtual»: aquestes dades es podran trobar, identificar, seleccionar i utilitzar com la resta d'informació en el web.

4.1. BIBFRAME: un nou model conceptual

El model BIBFRAME, com RDA, s'ha d'entendre a partir dels principis dels FRBR i del model entitat-relació, però fa palesa la voluntat de deslligar-se de qualsevol normativa catalogràfica i d'ampliar el seu àmbit més enllà de les biblioteques. L'ús d'RDF facilita aquest segon punt i fa que les dades de biblioteca siguin tan visibles com les d'altres comunitats (comerç digital, recursos visuals, etc.) i facilitin la cerca i descoberta de recursos.

Font: <http://www.loc.gov/bibframe/docs/images/bibframe.png>

El model BIBFRAME consta de quatre classes principals:

- **Obra:** reflecteix l'essència conceptual del recurs (combina elements de les entitats *obra* i *expressió* d'RDA).
- **Instància:** reflecteix la materialització física individual de l'obra (equival a la *manifestació* d'RDA).
- **Autoritat:** un recurs que reflecteix els conceptes clau d'autoritat que han definit les relacions reflectides en l'obra i la instància. Els exemples de recursos d'autoritat inclouen *gent*, *llocs*, *temes*, *organitzacions*, etc. Un concepte important en l'autoritat és el domini, que és l'entitat que pren la responsabilitat de la identificació, organització i manteniment (per assegurar-ne la integritat) dels recursos autoritatius.
- **Anotació:** un recurs que amplia el nostre coneixement sobre un altre recurs quan se sap, com a mínim, que qui fa l'anotació és important. Tipus d'exemples: els fons d'una biblioteca, comentaris d'usuaris o ressenyes, etc.

El model i el vocabulari BIBFRAME consideren els recursos catalogats com a obres amb les seves corresponents instàncies (físiques o electròniques). Les metadades que descriuen una obra són una amalgama d'algunes de les dades que anteriorment estaven associades amb el registre de títol uniforme combinades amb les dades de matèries associades als registres bibliogràfics. Cada recurs catalogat ha de tenir una descripció de l'obra i, si el recurs catalogat existeix físicament o electrònicament, una o més descripcions d'instàncies.

4.2. BIBFRAME a la pràctica: el projecte de la Library of Congress

Actualment, la Library of Congress està desenvolupant eines que contribueixin a consolidar BIBFRAME com una eina d'edició per a entrar dades, una per convertir registres MARC en descripcions BIBFRAME, i ha creat nous components que permeten l'entrada de descripcions BIBFRAME. En aquest projecte, endegat el 2015, hi participaran quaranta catalogadors, formats específicament, de la

Library of Congress. El BIBFRAME Pilot farà proves amb la descripció bibliogràfica en diferents formats i llengües.

BIBFRAME Editor amb una mostra de les plantilles de treball:

Encara que incomplet, el següent exemple és part del cas donat anteriorment, ara amb codis BIBFRAME. Entre les etiquetes `<bf:Instance ...>` i `</bf:Instance>` hi ha les dades de la manifestació; a partir de `<bf:Work ...>` se'n donen les de les obres i les expressions, enllaçant-les als registres d'autoritat de creadors i contribuïdors mitjançant identificadors.

```
<?xml version="1.0"?>
<rdf:RDF xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
xmlns:bfp="http://bibframe.org/bfp/" xmlns:rdfs="http://www.
w3.org/2000/01/rdf-schema#" xmlns:dcterms="http://purl.org/
dc/terms/" xmlns:skos="http://www.w3.org/2004/02/skos/core#"
xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#"
xmlns:bf="http://bibframe.org/vocab/">
<bf:Instance rdf:about="http://xxxx/yyyyyy"> identificador del
registre bibliogràfic
<bf:modeOfIssuance>Volum</bf:modeOfIssuance>
```

```
<bf:instanceOf rdf:resource="http://xxxx/yyyyyy"/>
<bf:isbn11>8487591825</bf:isbn11>
<bf:responsibilityStatement>de Jordi Galceran ; introducció de
Rodolf Sirera </bf:responsibilityStatement>
<bf:extent>111 pàgines</bf:extent>
<bf:dimensions>20 cm.</bf:dimensions>
<bf:title>Palabras encadenadas</bf:title>
<bf:providerEntity>
<bf:providerName>Publicaciones de la Asociación de Directores
de Escena de España </bf:providerName>
<bf:providerPlace>Madrid </bf:providerPlace>
<bf:providerDate>[1999]</bf:providerDate>
</bf:providerEntity>
<bf:providerEntity>
<bf:providerName>Institut del Teatre de la Diputació de Barcelo
na </bf:providerName>
<bf:providerPlace>Barcelona</bf:providerPlace>
<bf:providerDate>[1999]</bf:providerDate>
</bf:providerEntity>
<bf:frequency rdf:resource="http://marc21rdf.info/terms/
continuingfre%23/u"/>
<bf:editionStatement>Primera edició</bf:editionStatement>
</bf:Instance>
<bf:Work rdf:about="http://xxxx/yyyyyy"> identificador del regis
tre d'autoritat de l'obra Paraules encadenades de Jordi Galceran
<bf:hasInstance rdf:resource="http://xxxx/zzzzz"/>
<bf:title>Paraules encadenades</bf:title>
<bf:uniformTitle>Paraules encadenades. Castellà</
bf:uniformTitle>
<bf:associatedAgent>
<bf:Person>
<bf:hasGNDLink rdf:resource="http://xxxx/aaaaaa"/> identifica
dor del registre d'autoritat de Jordi Galceran
<bf:label>Jordi Galceran, 1964- </bf:label>
<bf:resourceRole rdf:resource="http://id.loc.gov/vocabulary/
relators/creador"/>
</bf:Person>
</bf:associatedAgent>
<bf:associatedAgent>
<bf:Person>
<bf:hasGNDLink rdf:resource="http://xxxx/bbbbbbb"/> identifica
dor del registre d'autoritat de Rodolf Sirera
<bf:label>Rodolf Sirera</bf:label>
<bf:resourceRole rdf:resource="http://id.loc.gov/vocabulary/
relators/traductor"/>
</bf:Person>
</bf:associatedAgent>
<bf:title>Palabras encadenadas</bf:title>
</bf:Work>
... </rdf:RDF>
```

5. Anem per feina! El procés... d'implementació a Catalunya

El procés d'implementació té diverses fases. En totes s'ha volgut la implicació de bibliotecaris de diferents procedències (Biblioteca de Catalunya, universitàries, públiques, especialitzades, COBDC, ensenyaments de Documentació, etc.) i especialitats (catalogadors, referencistes, docents, etc.).

La primera fou la **fase de decisions** (2012-2014), ja comentada en l'apartat 1, on es decidí d'adoptar RDA i

currs que comencés a donar a conèixer RDA entre els professionals: *Introducció a les RDA: les noves normes de catalogació*, impartit per Anna Rovira Jarque i, després, per Rosa Fabeiro, ambdues del CRAI de la Universitat de Barcelona.

A la reunió de 27 de juny de 2014, la Comissió Assessora de Catalogació va establir un calendari: el 2015 s'iniciarien la difusió i la planificació del canvi i al final de 2016 començaria a fer-se'n efectiva la implementació. Es creà llavors l'STRDA, que es constitueix formalment al començament de 2015.⁴ D'acord amb el calendari previ, dissenyà el següent pla de treball:

2015

FASE DE DIFUSIÓ I PLANIFICACIÓ

Agents implicats: Subcomissió Tècnica d'RDA

Objectius:

- Planificar la fase d'implementació en dues etapes:
 - Etapa de preparació
 - Etapa d'execució
- Elaborar els documents necessaris per donar a conèixer RDA i les seves particularitats, com també recomanacions, etc. que poden ser essencials per al procés d'implementació i post-implementació d'ampli consens

Estratègies per a la difusió:

- Web: Cap a RDA
- Difusió en mitjans professionals
- Actes

2016-2017

FASE D'IMPLEMENTACIÓ

Agents implicats:

- 2016 les institucions CSUC
- 2017 les xarxes del Sistema de Lectura Pública

Etales:

- Etapa de preparació
 - Documentació tècnica
 - Sistemes integrats de biblioteca
- Etapa d'execució
 - Canvis recomanats per la STRDA en els catàlegs actuals
 - Formació
 - Formació de formadors
 - Formació en cascada als catalogadors

de crear la Subcomissió Tècnica d'RDA (STRDA). Paral·lelament, cal esmentar altres iniciatives com l'estudi del nou codi per un grup de treball del Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC), pensant en la seva aplicació en el Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC). Igualment, el COBDC va programar un

Com a mitjà de difusió, l'STRDA va optar per crear un espai web que recollís tota la documentació generada i proporcionés informació rellevant sobre RDA, a més de donar resposta a dubtes relacionats a la seva implementació a Catalunya: el juny de 2015 es publicava al web de la Biblioteca de Catalunya l'apartat *Cap a RDA*.

4. Els membres són els citats al començament com a autors d'aquest article.

També s'han fet servir altres mitjans de difusió. A *Viquipèdia* s'han redactat entrades de conceptes com RDA, AACR, FRBR, BIBFRAME, etc., i s'han enviat escrits o notícies a mitjans professionals com: *Blog BC*, *Blog del CSUC*, *Docublog* (UOC), *Notícies de la Facultat* (de Biblioteconomia i Documentació, UB), *Document* (COBDC), etc. També s'han organitzat actes com l'entrevista als responsables de les institucions que han decidit implementar RDA el 2016,⁵ l'acte de presentació de la traducció d'RDA⁶ o la sessió a les Jornades Catalanes de Documentació, el 3 de març.

El gener de 2016 s'inicia la **fase d'implementació** amb la publicació de la traducció catalana del codi: RDA: Recursos, descripció i accés, en format PDF i de lliure accés des del web de la Biblioteca de Catalunya durant un any;⁷ a partir de 2017, estarà disponible a *RDA Toolkit*.⁸ Aquesta fase s'ha planificat en dues etapes:

5.1. Etapa de preparació

Es treballa per determinar quins canvis s'han de realitzar als registres d'autoritat i bibliogràfics actuals per fer-los compatibles amb els nous registres RDA.

Aquesta etapa implica la participació activa de les institucions del CSUC que han decidit fer el canvi el 2016 per preparar la documentació tècnica i el sistema per a la correcta implementació d'RDA en els fluxos de treball. S'han creat tres grups amb l'objectiu de:

- Establir els nivells de catalogació d'acord amb els elements bàsics i els recomanats per l'STRDA.

- Elaborar guies o eines d'ajut per als catalogadors per facilitar-ne l'aplicació.
- Preparar i adaptar els nous procediments de treball per a la còpia de registres, plantilles de catalogació, etc.

Com que RDA inclou instruccions que plantegen alternatives i opcions que es poden aplicar a criteri de l'agència catalogràfica o del catalogador, el Servei de Normalització Bibliogràfica de la Biblioteca de Catalunya està elaborant les concrecions a RDA necessàries per establir les polítiques a seguir davant de cada alternativa.

A banda de la documentació tècnica, també cal preparar el sistema informàtic perquè incorpori i indexi els nous camps de MARC21, decidir la seva visualització en l'OPAC com en les eines de descoberta i revisar les taules de càrregues per a la correcta importació i exportació de registres.

5.2. Etapa d'execució

Durant el segon semestre de 2016 es preveu iniciar els processos per preparar els catàlegs d'acord amb les recomanacions de l'STRDA. Comportarà realitzar canvis automàtics i les revisions corresponents en els registres bibliogràfics i d'autoritat existents. Paral·lelament, s'iniciarà la formació als catalogadors, planificada en dues fases:

- Formació de formadors per part de la Biblioteca de Catalunya.
- Formació de la resta dels catalogadors.

Se'n preveuen dues parts, amb una durada d'una setmana cada una. La primera tractaria dels registres bibliogràfics i la segona dels d'autoritat.

5. Es pot trobar en vídeo a: Entrevista als responsables de les institucions que han decidit implementar RDA el 2016, <<http://www.bnc.cat/Cap-a-RDA/RDA-Actes-a-la-BC/Entrevista-13-11-2015>>. Va tenir lloc el 13 de novembre de 2015 a la BC, amb la participació de Lluís Anglada (CSUC), Carme Fenoll (Servei de Biblioteques de la Generalitat) i Eugènia Serra (BC), entrevistats per Montserrat Garcia Alsina (UOC) [Consulta: març, 2016].

6. Els textos estan disponibles a: <http://www.cobdc.net/14JCID/wp-content/uploads/programa/rda_imma-ferran_anna-rovira.pdf> [Consulta: març, 2016].

7. Disponible a: <<http://www.bnc.cat/Cap-a-RDA/RDA-Traduccio-catalana>> [Consulta: març, 2016].

8. L'accés a aquest recurs és per subscripció: <<https://access.rdatoolkit.org>>. La BC està fent gestions per obtenir una llicència nacional que permeti i assegurar l'accés a tots els professionals de Catalunya.

Al llarg d'aquestes etapes, l'STRDA ha anat elaborant un seguit de documents per donar a conèixer RDA i les seves particularitats i per proporcionar recomanacions d'acord amb la pràctica d'algunes biblioteques de fora de Catalunya.⁹ Entre els primers es pot destacar el document titulat *Principals diferències entre AACR2 i RDA*, que mostra, de manera comparada i exemplificada, les diferències més significatives que presenten ambdues normes.

Alguns elements d'RDA s'identifiquen com a elements bàsics: qualsevol descripció d'un recurs o la d'una entitat associada amb un recurs hauria d'incloure tots els elements bàsics que es poguessin aplicar i comprovar fàcilment. L'STRDA va considerar oportú recomanar l'ús d'altres elements RDA com a bàsics addicionals per establir un nivell de completesa estàndard per a les biblioteques catalanes: es recullen en els documents: *Conjunt d'elements bàsics d'RDA per als registres bibliogràfics* i *Conjunt d'elements bàsics d'RDA per als registres d'autoritat*.

També s'han recollit els canvis més significatius que s'han incorporat a MARC21 per assegurar-ne la compatibilitat amb RDA, mentre no es desenvolupi BIBFRAME, a *Recomanacions per a l'ús dels nous camps MARC 21 en els registres bibliogràfics* i *Recomanacions per a l'ús dels nous camps MARC 21 en els registres d'autoritat*. Un altre document recull exemples de registres bibliogràfics i d'autoritat perquè els catalogadors puguin fer una comparació amb les AACR2 i fer-se una idea dels canvis en el procés de catalogació.

En dos documents¹⁰ es recullen els canvis que es poden fer de manera automàtica i que convertiran els actuals registres AACR2 en registres híbrids, compatibles amb RDA. Per exemple, la substitució de la designació general de material (245 \$h) pels camps 336, 337 i 338, o l'actua-

lització dels punts d'accés. També s'apunten altres canvis automàtics opcionals per a les institucions que ho puguin assumir, com la substitució de les abreviatures o l'eliminació de claudàtors propis de la pràctica d'ACCR2.

Pel que fa als registres d'autoritat i punts d'accés dels registres bibliogràfics, es proposa identificar-ne i diferenciar-ne tres categories:

1. Els compatibles amb RDA, que es poden codificar com a RDA sense haver-los de revisar: noms de persona, entitat o títol que només contenen el subcamp \$a, o \$a amb \$d sense abreviatures, noms-títol amb un \$t que no sigui *Seleccions* i sense cap subcamp a continuació del \$t, etc.
2. Els que no són compatibles amb RDA però que es poden modificar mitjançant un procés automàtic: els que tenen abreviatures que es poden desenvolupar, títols uniformes de la Bíblia o que incorporen el terme *Seleccions...*
3. Els incompatibles amb RDA que necessiten una revisió manual: es marcaran per a la seva revisió amb un camp 667 i es revisaran a mida que els catalogadors els necessitin com a punt d'accés en un registre bibliogràfic. Segurament, seran la majoria dels registres de congressos, conferències, etc., els que al punt d'accés incorporen *Poliglòt* o "i" al subcamp \$l, noms de persona amb \$c, de camps 1XX amb subcamp \$s que comenci per *llibret* o el seu equivalent, tractats, obres realitzades per determinats conjunts musicals, famílies o registres d'autoritat per a noms de persona no diferenciats.

El 2017 començarà un període de transició durant el qual la resta de les biblioteques catalanes aniran implementant RDA. Igualment, els estudis de Documentació inclouran RDA en els plans d'estudis, de manera que cap al 2019 en surtin els primers estudiants formats en RDA.

9. Els documents es poden trobar al web dedicat a RDA en el lloc de la Biblioteca de Catalunya: <<http://www.bnc.cat/Cap-a-RDA>> [Consulta: març, 2016].

10. Trobareu els texts disponibles a: <http://www.bnc.cat/content/download/95182/1465995/version/3/file/bib_exemples_final.pdf> i <http://www.bnc.cat/content/download/95181/1465992/version/2/file/aut_nouscamps_final.pdf> [Consulta: març, 2016].

Bibliografia

ALIVERTI, Christian; MÜLLER, Alexandra. «RDA at the Swiss National Library: challenges and new opportunities» [en línia]. *Alexandria*, vol. 24, núm. 2, (2013). <<http://dx.doi.org/10.7227/ALX.0005>> [Consulta: març, 2016].

BAKER, Thomas; COYLE, Karen; PETIYA, Sean. «Multi-entity models of resource description in the Semantic Web» [en línia]. *Library Hi Tech*, Vol. 32, núm. 4, (2014) p. 562 – 582. <<http://dx.doi.org/10.1108/LHT-08-2014-0081>> [Consulta: març, 2016].

BECKER, Silke. «Ein Regelwerk für alle? RDA im Archiv des Deutschen Literaturarchivs Marbach». *0277 Zeitschrift für Bibliothekskultur*, Bd. 3 (2015), núm. 2, p. 50-58. ISSN 2296-0597.

Bibliographic Framework Initiative [en línia]. Washington DC: Library of Congress. <<http://www.loc.gov/bibframe/>> [Consulta: març, 2016].

CLARKE, Rachel Ivy. «Breaking records: the history of bibliographic records and their influence in conceptualizing bibliographic data». *Cataloging & classification quarterly*, vol. 53 (2015), núm. 3-4, p. 286-302.

EL-SHERBINI, Magda. *RDA: strategies for implementation*. London: Facet Publishing, 2013.

ESTIVILL RIUS, Assumpció. «RDA: recursos, descripció y acceso: antecedentes, bases teóricas y características generales». *Boletín de la ANABAD*, vol. 65, núm. 2 (2015), p. 15-42.

FRANK, Paul. *BIBFRAME: Why? What? Who?* [en línia]. Program for Cooperative Cataloging, 2014. <<http://www.loc.gov/aba/pcc/bibframe/BIBFRAME%20paper%2020140501.docx>>. Traducció catalana: BIBFRAME: per què? <http://www.bnc.cat/content/download/95150/1465675/version/2/file/BIBFRAME_per_que.pdf> [Consulta: març, 2016].

LAZARINIS, Fotis. *Cataloguing and classification: an introduction to AACR2, RDA, DDC, LCC, LCSH and MARC 21 standards*. Amsterdam [etc.]: Chandos Publishing, 2015.

LISIUS, Peter H. «AACR2 to RDA: is knowledge of both needed during the transition period?». *Cataloging & classification quarterly*, vol. 53 (2015), núm. 1, p. 40-70.

MAXWELL, Robert L. *Maxwell's handbook for RDA*. Chicago: ALA Editions, 2013.

MILLER, Eric; OGBUJI, Uchi. *Bibliographic framework as a web of data: linked data model and supporting services* [en línia]. Washington DC: Library of Congress, 2012. <<http://www.loc.gov/bibframe/pdf/marclid-report-11-21-2012.pdf>> [Consulta: març, 2016].

OEHLSCHLÄGER, Susanne. «Die über Übersetzung von RDA ins Deutsche». *0277 Zeitschrift für Bibliothekskultur*, Bd. 3 (2015), núm. 2, p. 67-73.

SEIKEL, Michele; STEELE, Thomas. «How MARC has changed: the history of the format and its forthcoming relationship to RDA». *Technical services quarterly*, vol. 28 (2011), núm. 3, p. 322-334.

TILLET, Barbara B. «The international development of RDA: Resource Description and Access». *Alexandria*, vol. 24 (2013), núm. 2.

TRÉFAS, David; LEDL, Andreas; Herrlich, Bernhard. «Editorial: RDA?», *0277 Zeitschrift für Bibliothekskultur*, Bd. 3 (2015), núm. 2, p. 47-49.

WELSH, Anne; BATLEY, Sue. *Practical cataloguing: AACR, RDA and MARC 21*. London: Facet Publishing, 2013. ■